

Suvi Koponen

”JOILLEKIN HÄN EI KOSKAAN OLE TARPEEKSI SUOMALAINEN”

Vanhempien näkemyksiä kansainvälisesti adoptoitujen
nuorten arkielämän onnistumisista ja haasteista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Suvi Koponen: ”Joillekin hän ei koskaan ole tarpeeksi suomalainen”

Vanhempien näkemyksiä kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arkielämän onnistumisista ja haasteista

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2024

Tämän tutkielman tavoite on tarkastella kansainvälisesti adoptoitujen nuorten vanhempien kirjoittamia kuvauksia nuorten arkielämän onnistumisista ja haasteista sekä näiden vaikutusta nuorten arkielämään. Tutkielman teoreettisina viitekehyksinä esitellään kansainvälistä adoptiota, nuoruutta elämänvaiheena sekä arkielämän tutkimusta. Nuoruus on identiteetin näkökulmasta tärkeä ajanjakso. Adoptoitu saattaa nuoruuden aikana pohdita aiempaa enemmän taustaansa ja tämä voi näkyä nuoren arkielämässä eri tavoin. Arkielämä kattaa konkreettisen päivittäisen toiminnan, kuten arkirutiinien, lisäksi sosiaaliset suhteet, instituutioiden rakenteet ja yhteiskunnallisen tason, jotka vaikuttavat kaikki toisiinsa.

Tämä pro gradu -tutkielma on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella keväällä 2020. Aineisto koostuu 19:stä adoptiovanhemman vastauksesta kyselyyn. Tutkielman aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistosta nousi esiin nuorten arkielämän onnistumisia ja haasteita viiden ulottuvuuden sisällä. Etenin tarkastelussa mikro- eli yksilötasolta konkreettisesta arkielämästä ja nuoren sisäisistä tekijöistä laajemmin nuoren läheisiin ihmissuhteisiin ja mesotasolle institutionaalisiin paikkoihin, josta etenin lopulta yhteiskunnalliselle eli makrotasolle. Vanhempien kirjoituksista viideksi nuoren arkielämän ulottuvuudeksi osoittautuivat konkreettinen arkielämä, nuoren sisäisten tekijöiden vaikutus arkielämään, sosiaaliset suhteet, institutionaaliset paikat sekä yhteiskunnallinen ulottuvuus.

Tutkielmassa nuoren onnistumisiksi konkreettisen arkielämän ulottuvuudessa osoittautuivat muun muassa koulumenestys, onnistumiset harrastuksissa, oma-aloitteisuus ja itsenäisyys sekä arjen sujuvuus. Haasteita arkeen toivat muun muassa koulunkäyntivaikeudet ja uuden kielen opettelu. Nuoren sisäisten tekijöiden osalta onnistumiseksi nousi esimerkiksi avoin suhtautuminen adoptioon. Haasteita arkeen toivat huono itsetunto, varhaislapsuuden traumaattiset kokemukset ja kiintymyssuhdehäiriö. Arkielämässä onnistumisia sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa toivat läheiset suhteet perheeseen, kyky muodostaa ja ylläpitää ystävyys-suhteita sekä vertaistuki. Harrastuksilla oli suuri merkitys ystävyys-suhteiden muodostumiselle. Haasteita arkielämään sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa toivat muun muassa kiintymyssuhdehäiriön vaikutus, kaveritaitojen puute ja vaikeudet muodostaa ja ylläpitää ystävyys-suhteita.

Adoptioerheet käyttävät samoja institutionaalisia palveluja kuin muut perheet. Onnistumiseksi nuoren arkielämän institutionaalisisessa ulottuvuudessa osoittautui esimerkiksi koulun henkilökunnalta saatu, nuoren tarpeita vastaava tuki. Tutkielman tulokset osoittavat, että kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arkielämään haasteita toivat riittämätön institutionaalinen tuki, kuten adoptioerityisen tuen puute ja vaikeudet saada nuorelle apua.

Tutkimustuloksissa merkittäväksi teemaksi nousi nuorten kokemana rasismi arkielämässä. Rasismi näyttöytyi arkielämää haastavana tekijänä. Rasistisia ja syrjiviä käytäntöjä nuoren arkielämässä ilmenee muiden ihmisten taholta sekä instituutioissa ja yhteiskunnan tasolla, joissa rasismi voi olla avointa tai piilorasismia. Tutkielma osoittaa, että kaikki arkielämän ulottuvuudet ovat yhteydessä ja vuorovaikutuksessa toisiinsa. Kaikkiin arkielämän ulottuvuuksiin kietoutuu nuoren mahdollisuus joutua kokemaan rasismia, joka näyttöytyy merkittävänä nuoren arkielämän haasteena.

Tutkielman tuloksista on pääteltävissä, että kansainvälisesti adoptoitujen nuorten hyvinvointiin on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota. Instituutioiden ammattilaisten on saatava koulutusta adoptiotaustan vaikutuksesta nuoruuteen, jotta adoptioerityistä tukea olisi saatavilla. Kansainvälisesti adoptoidut joutuvat kohtaamaan avointa sekä piilotettua rasismia arkielämän eri ulottuvuuksilla. Instituutioiden rakenteissa ja yhteiskunnallisilla tasoilla oleva rasismi vaikuttaa moniulotteisesti nuorten mahdollisuuksiin osallistua ja kiinnittyä yhteiskuntaan tasavertaisesti. Nuorilla täytyy olla tasavertaisia mahdollisuuksia arkielämän eri osa-alueilla taustastaan riippumatta.

Avainsanat: kansainvälinen adoptio, nuoruus, arkielämä, rasismi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Suvi Koponen: "For some, she is never Finnish enough"

Parents' perceptions of successes and challenges in the everyday life of internationally adopted youth

Master's Thesis

Tampere University

Social Work

April 2024

This Master's Thesis aims to examine the successes and challenges and their impact on young people's everyday lives based on the written descriptions of the parents of internationally adopted youth. The theoretical frameworks of this Master's Thesis are intercountry adoption, youth as a phase of life as well as the research of everyday life. Youth is a remarkable period from the perspective of identity. During youth, an adopted person may reflect more on his or her background and this can affect a young person's everyday life in different ways. Everyday life covers concrete daily activities such as daily routines as well as social relationships, institutional structures and the level of the society which all affect one another.

This Master's Thesis is a qualitative research. The research data was collected with an electronic questionnaire in the spring of 2020. The data consists of 19 adoption parents' responses to the questionnaire. The data has been analysed with inductive content analysis. The successes and challenges of young people's everyday lives were highlighted from the data in five dimensions. In this study, I proceeded from the micro i.e. individual level, from the concrete everyday life and internal factors of the young adoptees to young people's close relationships and to meso level to institutional places, from which I eventually proceeded to the societal i.e. macro level. According to the parents' writings, the five dimensions of the young people's everyday life proved to be concrete everyday life, the impact of youth's internal factors on everyday life, social relationships, institutional places and the dimension of society.

Young people's successes in the dimension of concrete everyday life included success at school, success in hobbies, initiative and independence, as well as the fluency of everyday life. Challenges to everyday life were difficulties in schooling and learning a new language, among other things. In the dimension of young people's internal factors, for example, an open approach to adoption turned out to be a success. Low self-esteem, traumatic experiences in early childhood and attachment disorder brought challenges to everyday life. Close relationships with the family, the ability to form and maintain friendships and peer support brought successes in everyday life in the dimension of social relationships. Hobbies had a major role in forming friendships. Challenges to everyday life in the dimension of social relationships were the impact of attachment disorder, lack of friendship skills and difficulties in forming and maintaining friendships, among other things.

Adoption families use the same institutional services as other families. The successes of the youths' everyday life in the dimension of the institutional places proved to be for example support provided by the school staff and which met the needs of the young person. The results indicate that inadequate institutional support such as a shortage of special support for adoption and difficulties in getting help for a young person brought challenges to the everyday lives of internationally adopted youth.

In the results, everyday racism experienced by young people became a significant theme. Racism appeared to be a challenging factor in everyday life. Racist and discriminatory practices in young people's daily lives appear from other people as well as institutions and at the level of society where racism can be open or covert racism. The research shows that all dimensions of everyday life are connected and interacting with each other. All dimensions of everyday life are intertwined with the young person's chance of having to experience racism, which appears to be a significant challenge in the young person's everyday life.

The results of the thesis suggest that more attention needs to be paid to the well-being of internationally adopted young people. Institutional professionals must receive education on the impact of adoption background on youth in order to have access to specific support for adoption. Internationally adopted young people have to face open and covert racism in different dimensions of everyday life. Racism in institutional structures and at the level of society has a multidimensional effect on young people's opportunities to participate and engage in society on an equal basis. Young people must have equal opportunities in different aspects of everyday life, regardless of their background.

Keywords: intercountry adoption, youth, everyday life, racism

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Sisällys

1 JOHDANTO.....	1
2 KATSAUS KANSAINVÄLISEEN ADOPTIOON SUOMESSA.....	4
2.1 Kansainvälisen adoption osapuolet ja lainsäädäntö	4
2.2 Adoptiovanhempien näkökulma tutkimuksen kohteena.....	6
3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA.....	9
3.1 Nuoruus yhteiskunnallisena siirtymänä.....	9
3.2 Adoptoidun identiteetti ja adoptiotaustan vaikutus nuoruuteen.....	12
4 ARKITUTKIMUS.....	15
4.1 Arki teoreettisena käsitteenä.....	15
4.2 Nuorten arki suomalaisessa yhteiskunnassa	17
4.3 Adoptoitujen kokema rakenteellinen rasismi.....	19
5 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN.....	24
5.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset	24
5.2 Aineisto ja aineistonkeruu	24
5.3 Aineiston analyysi.....	27
5.4 Analyysiprosessi	29
5.5 Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkimuksen luotettavuus	33
6 KANSAINVÄLISESTI ADOPTOITUJEN NUORTEN ARKIELÄMÄN ONNISTUMISIA JA HAASTEITA VANHEMPIEN KIRJOITUKSISSA.....	36
6.1 Konkreettinen arkielämä	37
<i>Onnistumisia arkielämän rutiineissa ja päivittäisissä toiminnoissa .....</i>	<i>37</i>
<i>Haasteita arkielämän rutiineissa ja päivittäisissä toiminnoissa .....</i>	<i>43</i>
6.2 Sisäisten tekijöiden vaikutus.....	45
<i>Avoimuus ja nuoren oma suhtautuminen .....</i>	<i>46</i>
<i>Itsetunto-ongelmia ja kiintymyssuhdehäiriöitä .....</i>	<i>48</i>
6.3 Sosiaaliset suhteet	50
<i>Läheisiä suhteita perheeseen ja ystäviin .....</i>	<i>50</i>
<i>Haasteita muodostaa ja ylläpitää läheisiä suhteita .....</i>	<i>53</i>
6.4 Institutionaaliset paikat.....	55
<i>Onnistuneita kohtaamisia institutionaalisissa paikoissa.....</i>	<i>56</i>
<i>Riittämätön tuki .....</i>	<i>59</i>
6.5 Yhteiskunnallinen ulottuvuus	62

<i>Yhteiskunnan ilmapiiri ja ympäristön vaikutus</i>	62
<i>Rasismi</i>	64
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	69
LÄHTEET	79
LIITE 1: Saatekirje	92
LIITE 2: Kyselylomake	93
LIITE 3: Aineiston redusointi, esimerkit onnistumisista	94
LIITE 4: Aineiston redusointi, esimerkit haasteista	95
LIITE 5: Aineiston klusterointi	96
LIITE 6: Aineiston abstrahointi.....	98

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä arkielämän onnistumisten osalta sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa s. 30

Taulukko 2. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä nuoren arkielämän haasteiden osalta sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa s. 30

Taulukko 3. Esimerkki aineistoni klusteroinnista eli ryhmittelystä, kun pelkistetyt ilmaukset onnistumisten ja haasteiden osalta on yhdistetty sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa s. 31

Taulukko 4. Esimerkki aineistoni abstrahoinnista nuoren arkielämän onnistumisisten ja haasteiden ilmenemisestä sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa s. 31

Taulukko 5. Aineiston abstrahoinnissa muodostettu yhdistävä luokka s. 32

Taulukko 6. havainnollistaa keskeisimpiä tuloksia eli onnistumisia ja haasteita nuorten arkielämän eri osa-alueilla s. 36

Taulukko 7. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä, arkielämän onnistumisten osalta s. 93

Taulukko 8. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä, nuoren arkielämän haasteiden osalta s. 94

Taulukko 9. kuvaa aineiston klusterointia eli ryhmittelyä kun pelkistetyt ilmaukset onnistumisten ja haasteiden osalta on yhdistetty s. 95–96

Taulukko 10. kuvaa aineiston abstrahointia nuoren arkielämän onnistumisisten ja haasteiden ilmenemisestä arkielämän eri osa-alueilla s. 97–98

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmassani tavoitteeni on kartoittaa, miten adoptiovanhemmat kuvaavat heiltä pyydettyissä kirjoituksissa kansainvälisesti adoptoitujen 13–17-vuotiaiden lastensa arkielämää, onnistumisineen ja haasteineen. Mielenkiintoni aihetta kohtaan heräsi, kun Terveiden ja hyvinvoinnin laitos julkaisi vuonna 2018 tutkimuksen ”Adoptoitujen nuorten hyvinvointi kouluterveyskyselyssä 2017”, jossa todettiin adoptoiduilla nuorilla olevan enemmän haasteita ja ongelmia perhesuhteissa sekä koulumenestyksessä kuin ei-adoptoiduilla nuorilla. Tutkimuksessa todettiin, että adoptoidut nuoret kokevat enemmän yksinäisyyttä, ahdistusta, syrjintää ja häirintää kouluyhteisöissä kuin ikätoverit keskimäärin. (Hedman & Halme 2018.) Kahta vuotta myöhemmin tehdyssä kouluterveyskyselyssä 2019, tulokset olivat samansuuntaisia (Ikonen & Hedman 2020). Samankaltaisia tuloksia saivat myös Ferrari ym. (2019), jotka totesivat tutkimuksessaan, että kansainvälisesti adoptoidut kokevat syrjintää sekä altistuvat hyvinvoinnin riskitekijöille, joihin adoptiovanhempien sekä adoptioperheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tuella on mahdollista vaikuttaa.

On kuitenkin tärkeää korostaa, että adoptoidut nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä. Suurin osa adoptoiduista nuorista voi hyvin, heillä on hyvä suhde vanhempiin ja ystäviä, mutta adoptoiduilla nuorilla esiintyy elämässään muita nuoria useammin erilaisia hyvinvointiin vaikuttavia riskitekijöitä, kuten koulukiusaamista ja ahdistuneisuusoireilua. Adoptoiduilla nuorilla on muita useammin eriasteisia kehityksellisiä ja psyykkisiä haasteita muun muassa perhesuhteissa, kasvuolosuhteissa, osallisuudessa, itsetunnossa sekä koulunkäynnissä. (Brodzinsky ym. 2022; Hedman & Halme 2018; Ikonen & Hedman 2020; Juffer & van IJzendoorn 2005.) Adoptiota edeltävät varhaislapsuuden vastoinkäymiset ja traumat saattavat olla yhteydessä näihin haasteisiin. On myös tuotu esiin, että adoptio itsessään on psykologinen trauma, joka altistaa yksilön emotionaalisille haasteille. (Brodzinsky ym. 2022.)

Kansainvälisesti adoptoidut saattavat kohdata erilaisia identiteetin rakentamiseen liittyviä haasteita. Osalla kansainvälisesti adoptoiduista voi olla useita sijoituksia ennen adoptioperheeseen saapumista, lastenkotitausta tai heillä voi olla kehityksellisiä erityistarpeita. Adoptoidut nuoret tarvitsevat siis erityistä tukea hyvinvoinnin ylläpitämiseksi Suomessa adoptio seurannan jälkeen. (Hedman & Halme 2018.) Nuoruusikä on lapsen identiteetin kehitykselle merkittävä siirtymävaihe ja identiteettiin liittyvät kysymykset voimistuvat nuoruusiässä (Erikson 1983). Elämän siirtymävaiheissa, kuten nuoruudessa, ihminen usein alkaa käsittelemään identiteettiään syvällisesti läpi ja päässä pyörivät kysymykset ”kuka minä olen, mistä tulen ja mihin kuulun”, ja nuori saattaa kiinnostua biologisesta taustastaan

sekä etnisyydestään osana identiteettiään. Adoptoitu joutuu tekemään identiteettityötä, johon voi kuulua ristiriitaisia samaistumisen, lojaliteetin, kuulumisen ja erillisyyden tunteita ja kokemuksia. (Partanen 2015; Ruohio 2014; Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 47.) Kuormittava kokonaistilanne voi näkyä muun muassa nuoren psyykkisenä oireiluna tai keskusteluvaikeuksina, jolloin terapeutin tuki olisi tarpeen (Ikonen & Hedman 2020; Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 47). Kansainvälisesti adoptoitujen nuorten hyvinvointia ja arkea on tutkittu suhteellisen vähän, joten päädyin valitsemaan tämän näkökulman tutkimusaiheekseni. Yksittäinen hyvinvointia haastava tekijä ei ole niinkään ongelma, vaan useiden haasteiden kasaantuminen samoille nuorille ja perheille, jolloin ne voivat pitkittyessään muodostaa uhan nuoren suotuisalle kasvulle ja kehitykselle. Näitä uhkia pienentämään ja poistamaan tarvitaan sekä yksilöllisiä interventioita että laajempia sosiaali- ja yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. (Ikonen & Hedman 2020.) Hyvinvoinnilla ja pahoinvoinnilla on tapana kasautua, esimerkiksi lapsuuden ja nuoruuden kuulumattomuuden kokemuksilla voi olla aikuisuudessa monenlaisia seurauksia, kuten ajautumista ongelmiin ja epäluottamusta yhteiskuntaa kohtaan (Juhila 2018, 38; Törrönen 2012, 165–171).

Kiinnostuin kansainvälisestä adoptioprosessista ollessani sosiaalityön harjoittelussa Pelastakaa lapset ry:n aluetoimistossa, jossa annetaan adoptioeuvontaa adoptiota pohtiville sekä tehdään adoptioseuranta lapsen saavuttua perheeseen. Suomeen saavuttuaan adoptiolapsi on palvelujärjestelmän näkökulmasta samassa asemassa kuin kuka tahansa perheeseen syntynyt lapsi ja käyttää samoja yhteiskunnan sosiaalipalveluja (Brantberg ym. 2009, 24). Adoptiolain 18§:n mukaan adoption jälkeen lapsella on perheessä samat oikeudet kuin biologisella lapsella, joten adoptioperheisiin ei automaattisesti järjestetä tukimuotoja ja palveluja pelkän adoptiotaustan vuoksi. Brantberg ym. (2009, 26–27) korostavat, että yhteiskunnalla on erityinen vastuu adoptioperheen psykososiaalisesta tukemisesta, sillä adoptioperhe on yhteiskunnan tuella ja avulla muodostettu perhe. Adoptoitu tarvitsee tukea elämänsä eri vaiheissa erityisesti nuoruudessa, ei pelkästään lapsen kotiin tulon jälkeisinä vuosina. Adoptoidun identiteetin ja taustan pohtiminen sekä mahdolliset rasismikokemukset aiheuttavat koko adoptioperheelle tuen tarvetta, johon yhteiskunnan palveluilla tulisi vastata. (Mt., 27.) Adoptioperheet ovat erityinen ryhmä, joita olisi tärkeä kuulla ja huomioida esimerkiksi varhaiskasvatusta, perusopetusta sekä sosiaali- ja terveystalvituja suunniteltaessa ja toteutettaessa. Adoptiovanhemmat, -lapset sekä -nuoret tarvitsevat tukea adoptioseurannan loputtuakin, joten adoptioperheiden näkökulma on yhteiskunnallisesti merkittävä huomioida. Tämä tutkielma on sosiaalityön näkökulmasta tärkeä ja yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä sen tavoitteena on lisätä ymmärrystä kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arkielämästä.

Avaan aluksi tutkielmani teoreettisia viitekehyksiä. Tutkielman toisessa luvussa esittelen kansainvälistä adoptiota Suomessa, avaan lainsäädäntöä adoption taustalla, esittelen lapsen edun käsitteen sekä kuvaan adoptiovanhemmuutta tutkielman näkökulmana. Kolmannessa luvussa käsittelen nuoruutta elämänvaiheena yhteiskunnallisen siirtymän näkökulmasta sekä avaan adoptoidun identiteettiä ja adoptiotaustan vaikutusta nuoruuteen. Neljännessä luvussa käsittelen arjen tutkimusta, avaan nuorten arkea suomalaisessa yhteiskunnassa sekä kuvaan adoptoitujen kokemia rasismia sekä rasismia rakenteellisena ilmiönä. Arki sopii hyvin tutkielmani viitekehykseksi, sillä siihen voi suhtautua konkreettisesti rutiinien tasolla, mutta arkeen vaikuttavat moniulotteisesti sosiaaliset suhteet, instituutiot sekä yhteiskunnan rakenteet, asenteet ja arvot (Felski 2000, 77–98; Heller 1980). Arkielämän avulla voi tarkastella nuorten päivittäisiä onnistumisia ja haasteita konkreettisen arjen tasolla sekä laajemmassa tarkastelussa tuoda näkyväksi adoptoitujen nuorten aseman yhteiskunnassa. Tutkimuskysymykset esittelen luvussa viisi sekä avaan tutkielman toteutusta. Tutkielman tulokset esitän luvussa kuusi. Päätän tutkielman keskeisimpien tulosten esittelyyn sekä päätelmiin siitä, mitkä tekijät tulosten valossa tukevat ja heikentävät nuorten hyvinvointia arjessa sekä pohdintaan tulosten yhteiskunnallisesta merkittävydestä ja mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2 KATSAUS KANSAINVÄLISEEN ADOPTIOON SUOMESSA

Tässä luvussa esittelen kansainvälisen adoption osapuolet sekä erittelen lainsäädäntöä ja käytäntöjä, jotka määrittävät kansainvälistä adoptiota Suomessa. Esittelen myös adoptiovanhempien näkökulman tutkimuksen kohteena.

2.1 Kansainvälisen adoption osapuolet ja lainsäädäntö

Adoption tarkoituksena on edistää lapsen etua vahvistamalla adoptoitavan lapsen ja adoptiovanheman suhde. Lapsen etu on huomioitava kaikissa alaikäisten adoptioita koskevissa päätöksissä ja toimenpiteissä. Lapsen edun arvioinnin on pohjattava siihen, miten parhaiten voidaan turvata lapselle pysyvä perhe, hyvinvointi ja tasapainoinen kehitys, jos lapsi ei voi kasvaa omassa perheessään. (Adoptiolaki 22/2012.) Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989) mukaan lapsi voidaan adoptoida, jos se on lapsen kannalta paras vaihtoehto. Lapsen edun arviointi kansainvälisissä adoptioissa ei ole yksiselitteistä, vaan se on hyvin moniulotteista (Cantwell 2014). Kansainvälisessä adoptiossa ensisijaista on lapsen etu ja oikeus saada perhe (Eriksson 2014, 49). Pösö (2012, 76–79) tuo esiin, että lapsen etu on lastensuojelun ydinkäsitteitä, lapsen edun käsitteellä viitataan pysyvyyteen lapsen ja huolta pitävän aikuisen välillä, lapsen tarpeiden toteutumiseen sekä lapsen identiteetin ja suhteiden kehittymisen ensisijaisuuteen. Ngabonziza (1988) korostaa, että lapsen edun ja tarpeiden tulee olla ensisijaisia kansainvälisessä adoptiossa. Lapsen tarpeet täytyy tunnistaa ja etsiä lapselle sopivat adoptiovanhemmat, jotka on arvioitu sopiviksi ammattitaitoisen, luotettavan ja laillisen adoptiopalvelun toimesta (mt.).

Goldstein ym. määrittivät lapsen etua teoksissa *Beyond the Best Interests of the Child* (1980a) ja *Before the best interests of the child* (1980b) ja totesivat, että tärkeintä lapsen hyvinvoinnille on kasvaa huolehtivassa, rakastavassa, tasapainoisessa ja turvallisessa kodissa. Lain silmissä lapsi on riskissä ja aikuisista riippuvainen, koska lapsi ei itse voi vapaasti päättää ilman vanhemman tai viranomaisen kontrollia, mikä on hänen etunsa mukaista (Goldstein ym. 1980b, 7). Jokainen lapsi tarvitsee jatkuvaa huolenpitoa ja ehjän suhteen ainakin yhteen aikuiseen, joka on ja haluaa olla vastuussa lapsen päivittäisistä tarpeista (mt., 40). Viranomaisten täytyy kaikissa sijoituksia ja adoptioita koskevissa päätöksissä ottaa huomioon lapsen etu ja turvata lapselle pysyvät ihmissuhteet hoitaviin aikuisiin. Jokainen siirtymä ja ero vanhemmasta, oli se sitten syntymävanhempi, sijaisvanhempi, adoptiovanhempi tai muu lapsesta huolehtiva aikuinen, on lapselle vahingollinen. (Goldstein ym. 1980a.) Ngabonziza (1988) tuo esiin, että adoptiolasta ja -vanhempia täytyy valmistella adoptioon ja

adoptiosijoituksen jälkeen seurannan ja valvonnan on jatkettava asianmukaisesti. Sosiaalityön näkökulmasta lapsen etu ja oikeus on oltava ensisijaisesti toimintaa arvottavia käsitteitä ja tuotava osaksi palvelujärjestelmää (Pösö 2012, 94).

Adoptio perustuu lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen ja kaikkien adoption osapuolten tulee saada adoptioneuvontaa (Adoptiolaki 22/2012, 21§, 26§; Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 43; STM 2013). Kansainvälinen adoptio on monitahoinen ilmiö, jonka keskiössä ovat kolme tekijää, lapsi, syntymävanhemmat ja adoptiovanhemmat. Lapsen, syntymävanhempien ja adoptiovanhempien tarpeet ja toiveet ovat yhteydessä toisiinsa. Tätä yhteyttä on kutsuttu adoptioita koskevassa tutkimuksessa adoptiokolmioksi, jonka jokainen jäsen kohtaa siirtymiä ja kriisejä, joihin tarvitsee erityistä tukea. (Ks. esim. Baden ym. 2013; Brodzinsky ym. 1998; Foli 2012; Pasanen & Tervonen-Arnkil 2013, 57–58.)

Tasapainoinen ja turvallinen adoptioperhe voi eheyttää lasta. Vaikka adoptiota edeltävät vastoinkäymiset aiheuttavat adoptoiduille riskiä sopeutumattomuuteen, ihmisen aivot ja käyttäytyminen ovat mukautuvaisia, ja hoivaavan adoptioperheen rooli lapsen toipumisessa on merkittävä. Varhaislapsuuden kokemukset ja adoption jälkeen tapahtuva toipuminen vaikuttavat elämän eri osa-alueisiin ja toimintoihin vaihdellen ja yksilökohtaisesti. (Brodzinsky ym. 2022; Ferrari ym. 2019) Lapselle johdonmukainen ja pysyvä sijoitus on usein parhaaksi, sillä lapsi saa perheessä, johon hänellä on pysyvät, turvalliset kiintymyssuhteet, hyötyjä ja etuja hyvinvoinnin ja psyykkisen kehityksen kannalta. Lapselle jokainen jatkuvuuden katkeaminen, eli siirtymä huolta pitävien aikuisten luota ja sijoituspaikkojen vaihtuminen, aiheuttaa lapselle kiintymyssuhdeongelmia, jotka voivat vaikuttaa tulevaisuudessa lapsen hyvinvointiin. Huolta pitävän aikuisen vaihtumisen seurauksena lapsen taidot ja sosiaalinen sopeutuminen voivat taantua. Lapsen aikakäsitys on hyvin erilainen kuin aikuisten. Olisi siis tärkeää, että lapsi pääsisi mahdollisimman pian pysyvään adoptioperheeseen, kun arviointi ja päätös siitä, että lapsi on adoptoitavissa, on tehty. (Goldstein ym. 1980b, 18, 39–57.)

Kansainvälisesti adoptoidut ovat marginaalinen ryhmä Suomessa, mutta heitä on Suomessa tuhansia. Vuodesta 1985 alkaen on Suomeen saapunut adoptiopalvelunantajien kautta yhteensä 4 915 kansainvälisesti adoptoitua lasta (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2022). Suomi on sitoutunut Haagin adoptioyleissopimukseen (HCCH 1993; Yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa 29/1997), joten kansainvälinen adoptiotoiminta on Suomessa keskitetty adoptiopalvelunantajille, jotka ovat saaneet adoptiolautakunnan myöntämän toimiluvan. Kansainvälisissä adoptioissa on käytettävä adoptiopalvelunantajaa lähtökohtaisesti aina. Jokaisella palvelunantajalla, joita Suomessa toimii kolme eli Interpedia ry, Pelastakaa Lapset ry:n kansainvälinen

adoptiopalvelu sekä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala, on adoptiolautakunnan toimilupa tehdä yhteistyötä ulkomaisten palvelunantajien kanssa. Adoptiolautakunta valvoo kansainvälisten adoptioiden palvelunantajien toimintaa. (Valvira).

Haagin sopimuksen (1993) mukaan lapselle pyritään ensisijaisesti löytämään adoptioperhe tai sijaiskoti synnyinmaasta. Jos se ei ole mahdollista, lapselle voidaan etsiä perhettä kansainvälisen adoption avulla. Kansainvälisten adoptioiden määrä Suomessa on viime vuosina vähentynyt, sillä kansainväliseen adoptioon luovutettavia lapsia on luovuttajamaissa entistä vähemmän. Voi olla, että hakijoiden olosuhteet, henkilökohtaiset ominaisuudet tai heidän lasta koskevat toiveensa eivät vastaa lapsia luovuttavien maiden asettamia edellytyksiä. (Adoptiolautakunta 2018.) Myös Ngabonziza (1988) toi esiin näkökulman siitä, onko lapsen edun ja tarpeiden sekä vanhempien lapseen kohdistuvien toiveiden välillä ristiriitaa. Kansainvälisten adoptioiden vähenemisen syynä on myös yleinen elintason nousu sekä lastensuojelun kehittyminen luovuttajamaissa. Nykyään moni lapsi löytääkin adoptioperheen ”lähtömaan” sisältä. (Koskinen ym. 2014, 5; Parviainen 2014, 24.)

Vuonna 2018 Suomessa vahvistettiin 95, vuonna 2017 104 ja vuonna 2016 73 kansainvälistä adoptiota. Eniten lapsia Suomeen on saapunut viime vuosina Thaimaasta, Etelä-Afrikasta ja Kiinasta. Kansainvälisten adoptioiden ennätysvuosi Suomessa oli 2005, jolloin Suomeen adoptoitiin ulkomailta syntyneitä lapsia 338, joista adoptiopalvelunantajan kautta 308. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2022; Suomen virallinen tilasto (SVT).) Suomeen on adoptoitu lapsia ulkomailta vuodesta 1970 saakka (Parviainen 2014). Covid-19-pandemia hidasti adoptioprosesseja jokaisessa yhteistyömaassa ja esimerkiksi Suomeen saapui vuonna 2020 vain 27 adoptiolasta. Kuitenkin, Suomeen saapuvien adoptiolasten määrä on jo palannut pandemiaa edeltävälle tasolle, sillä Suomeen saapui vuonna 2019 67 lasta ja vuonna 2022 57 lasta. (Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2022.)

2.2 Adoptiovanhempien näkökulma tutkimuksen kohteena

Adoptiovanhemmuus poikkeaa monin tavoin tavanomaiseksi koetusta vanhemmuudesta. Adoptiovanhemmuuteen kuuluva pitkä prosessi, kuten adoptioneuvonta, adoptioluvan hakeminen ja lapsen hakumatka, muodostaa adoptiovanhemmuudesta lähtökohtaisesti erilaista kuin biologisesta vanhemmuudesta. Joidenkin adoptiovanhempien voi olla vaikea hakea apua ja ottaa apua vastaan, sillä he ovat ennen adoptiota joutuneet vakuuttamaan useita tahoja hyvästä vanhemmuudestaan. Adoptioneuvonnassa sekä arvioidaan adoptionhakijoiden soveltuvuutta adoptiovanhemmiksi että valmennetaan adoptionhakijoita adoptiovanhemmuutta kohti. Kokemukset siitä, ettei adoptioperheiden ongelmia

ymmärretä, nostavat kynnystä hakea apua. (Brantberg ym. 2009, 10–12; Mäkipää 2018, 11; STM 2013, 34.) Toisaalta adoptiovanhemmilla voi olla muita enemmän tietoa nuoren mahdollisista psyykkisistä haasteista, erilaisista sosiaalipalveluista ja niiden hakemisesta adoptioprosessin kautta, joten avun ja palveluiden piiriin hakeutuminen on tuttua (Juffer & van IJzendoorn 2005). Adoptiolain 25 §:n mukaan adoptioeuvonnan antajan on tarvittaessa myös adoption vahvistamisen jälkeen annettava perheille neuvontaa, apua ja tukea. Adoptiovanhemmille on myös tarjottava mahdollisuus siihen, että adoptiolapsen ja -perheen erityisen avun ja tuen tarve selvitetään tarvittavassa laajuudessa. Adoptioeuvonnan antajan on tarvittaessa ohjattava adoptiolapsi perheeseen jo varhaisessa vaiheessa sosiaali- ja terveystalvelujen tai muun tarvittavan tuen piiriin. (Adoptiolaki 2012/22.) Eriksson (2015, 81) korosti, että adoptiovanhempien tyytyväisyyteen adoptioeuvontaa kohtaan vaikutti muun muassa työntekijän positiivien asenne adoptiota kohtaan.

Kansainvälisen adoption vastaanottavissa maissa täytyisi olla adoption jälkeinen tehokas tukijärjestelmä, jonka apu olisi saatavissa adoptioerheille helposti (Cantwell 2013, 103). Pietarila (2021, 142) kuvaa tutkimuksessaan vanhempien kokeneen adoptioeuvonnan sosiaalityön ohuena ja kaukaisena adoption vahvistamisen jälkeen. Vanhemmat kokivat adoptioeuvonnan lapsen saapumisen jälkeen olleen lähinnä seurantatapaamisia, joista adoptioeuvonnan työntekijät laativat adoption kohdemaahan seurantaraportin. Kohdemaan viranomaisten vaatimukset seurannan pituudesta vaihtelevat, mutta seuranta saattaa lyhimillään, esimerkiksi Thaimaan osalta, olla vain puoli vuotta. Tavallista on viiden vuoden seuranta-aika, joka on esimerkiksi Etelä-Afrikasta ja Kiinasta adoptoiduilla lapsilla. (Mt.) Myös (Eriksson 2009, 74) totesi, että adoption jälkeinen seuranta kestää keskimäärin vain muutaman vuoden lapsen saavuttua Suomeen, ja adoptioeurantaan kuuluvia kotikäyntejä ja näiden pohjalta kohdemaahan lähetettyjä raportteja tehdään pääsääntöisesti noin kerran vuodessa. Lakisääteinen adoptioprosessi päättyy melko pian sen jälkeen, kun lapsi on saapunut perheeseen, joten on tärkeää varmistaa perheen tuen saanti myös adoption jälkeen. (Mt.) Lisäksi Harris (2004) totesi tutkimuksessaan, että adoption jälkeistä tukea oli vaikea saada ja, että adoptioerheet toivoivat palvelujärjestelmän tarjoavan heidän tarpeitaan vastaavia tukimuotoja adoptoitujen eri elämänvaiheissa.

Useilla kansainvälisesti adoptoiduilla lapsilla on ollut turvaton kiintymyssuhde varhaislapsuudessa, mikä saattaa aiheuttaa haasteita myöhempään elämään. Sekä adoptiovanhempien että adoptioerheille palveluja tarjoavien ammattilaisten traumatietoisuuden tasoa tulisi nostaa (Mäkipää 2018, 12). Adoptiovanhemmilla ja heiltä saadulla tuella on merkittävä rooli adoptoidun nuoren elämässä. Vanhempien kyvyillä, sosiaalisella verkostolla sekä resursseilla on yhteys nuoren hyvinvointiin ja identiteetin rakentumiseen (Ferrari ym. 2019). Näin ollen, vanhempia tukemalla vaikutetaan suoraan myös nuoren hyvinvointiin. Adoptoiduilla nuorilla ja heidän vanhemmillaan esiintyy monenlaisia

tuen tarpeita, joiden varhaisesta tunnistamisesta ja tuen jatkuvuudesta täytyy huolehtia (Hedman & Halme 2018). Mahdollisten ongelmien varhainen tunnistaminen sekä niihin puuttuminen olisi tärkeää nuorten ahdistuneisuuden vähentämiseksi ja heidän osallisuutensa lisäämiseksi. Adoptionuoret ja heidän vanhempansa tarvitsevat tukea erilaisilta toimijoilta, kuten kouluilta, sosiaali- ja terveydenhuolloilta sekä erilaisilta järjestöiltä, mikä edellyttää useiden tahojen välistä yhteistyötä palveluja kehitettäessä (Brantberg ym. 2009; Hedman & Halme 2018).

Adoptoiduille lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen palveluja suunniteltaessa ja kehitettäessä on hyödynnettävä moniammatillista yhteistyötä ja adoptiolasten ja – vanhempien omia kokemuksia, tarpeita ja toiveita on kuultava. Adoptioerityistä apua ja tukea tulisi olla helposti saatavilla, adoptiolasten lastensuojelullinen tausta tulisi tunnistaa lainsäädännössä ja adoptioperheille tulisi tarjota samankaltainen tukijärjestelmä kuin sijaishuollossa oleville lapsille. (Brantberg ym. 2009; Mäkipää 2018, 12.) Toisaalta sosiaalipalveluja tulisi kehittää myös adoptiomaiden sisällä, ja esimerkiksi Ngabonziza (1988) toi esiin ristiriitaa siinä, että kansainvälisiä sosiaalipalveluita tarjotaan rajoitetusti niihin maihin, joista adoptoidaan lapsia kansainvälisesti.

3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Tässä luvussa esittelen nuoruutta elämänvaiheena yhteiskunnallisen siirtymän, nuoruuteen liitettyjen normien, odotusten ja kehitystehtävien sekä identiteetin kautta.

3.1 Nuoruus yhteiskunnallisena siirtymänä

Nuoruus on Eriksonin (1983) mukaan yksilön elämässä merkittävä ajanjakso ja siirtymä, jolloin yksilö kokee identiteetikriisin. Dunderfelt (2011, 84–85) määrittelee nuoruusiän keskivaiheen, ikävuosien 15–18 välisen ajanjakson, identiteetikriisiksi, jolloin omia rajoja kokeillaan, minäkokemus selkiytyy ja syvällisiä ihmissuhteita muodostetaan. Nuoruusiän varhaisvaiheessa alle 15-vuotiaana on varsinaisen biologisen murrosiän lisäksi ajanjakso, jolloin nuorella saattaa muodostua uusia suhteita ikätovereihin ja nuori saattaa protestoida vanhempia ja muita auktoriteetteja vastaan (mt.). Havighurstin (1956) kuuluisan kehitystehtäväteorian mukaan tietyn ihmisryhmän kehitystehtävät nousevat kolmesta lähteestä, joita ovat fyysinen kypsyminen, yhteiskunnan odotukset eli kulttuurinen paine ja yksilölliset pyrkimykset ja arvot. Havighurstin kehitystehtäväteorian mukaan kuhunkin ikäkauteen kuuluu kehitystehtäviä, jotka onnistuneesti ”suoritettuaan” yksilö voi siirtyä seuraaviin vaiheisiin, kun taas epäonnistuminen tehtävissä voi johtaa yhteiskunnan kritiikkiin ja vaikeuksiin myöhemmissä kehitystehtävissä. Nuoruuden eli ikävuosien 12–18 kehitystehtäviä ovat muun muassa emotionaalinen itsenäistyminen vanhemmista, uraan valmistautuminen, sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen saavuttaminen ja ideologian, arvomaailman sekä eettisyyden kehittäminen. (Havighurst 1972, 2, Manningin 2010, 75–76 muk.).

Aikuiset, pääasiassa nuoren vanhemmat, sosiaalistavat nuorta itsensä kehittämisen prosessissa, joka sisältää huolenpidon ja hallinnan elementtejä. Suuri merkitys on perheen lisäksi myös koululla ja nuoren vertaisryhmillä. (Wyness 2019, 118, 37–38.) Korkiamäki (2013) tarkastelee väitöskirjassaan yläkouluikäisten nuorten välisiä suhteita sosiaalisen pääoman näkökulmasta, ja toteaa nuorten välisten sosiaalisten suhteiden, niistä saadun tuen, voimavarojen sekä kuulumisen ja osallisuuden kokemusten olevan nuorille merkittävä hyvinvoinnin lähde. Havighurst ja Levine (1979, 278) korostivat yhteiskunnan ja instituutioiden kuten koulujärjestelmän merkitystä nuoren kehityksessä kohti aikuisuutta.

Juhilan (2008, 89) mukaan kulttuurinen jäsenyys elämänkaaresta on normatiivinen, sillä jokaiseen elämänvaiheeseen ja siihen liittyvään kasvutehtävään on sisäänkirjoitettu tulkinta siitä, miten

ihmisten on edettävä lapsuudesta nuoruuteen ja siitä aikuisuuteen. Jokaiseen ikään liitetään erityisiä rooliodotuksia sekä normeja (mt., 82). Kulttuurisella mallitarinalla kuvataan sitä, miten tietyssä tilanteessa yksilön odotetaan käyttäytyvän ja, miten suomalaisessa yhteiskunnassa arkea eletään (Jokinen ym. 2004; Raitakari 2004). Wyn ja White (1997) korostivat nuoruuden siirtymää yhteiskunnan normeihin kiinnittymisenä. Törrönen (2001, 83) vuorostaan arvioi, että nuorten täysi-ikäisyyttä edeltävä vaihe näyttäytyy kiinnittymisvaiheena ”aikuisten yhteiskuntaan”. Aikuiset kohdistavat nuoruuden ikävaiheeseen huolia siitä, pystyvätkö nuoret kiinnittymään yhteiskunnan rakenteisiin vai putoavatko niistä (mt.). Juhila (2008) kuitenkin kritisoi ikään liittyviä stereotyyppisiä kulttuurisia merkityksiä ja tähdentää, että riippuvaisuus muista, hoiva ja huolenpito limittyvät myös aikuisuuteen, kuten toimijuus lapsuuteen. Nuoruus voidaan nähdä resurssina, aikuisuudelle alisteisen ikävaiheen sijaan. Aikuisuutta määritellään aktiiviseksi kansalaisuudeksi sekä osallistumiseksi yhteiskunnan velvollisuuksiin. (mt.).

Haapala (2003, 67) toteaa, että suomalaisen nuorison rooli yhteiskunnassa korostui, kun nuorista tuli aiempaa selvemmin aikuisista ja lapsista erillinen ryhmä sekä itsenäisempiä kuin ennen. Yhteiskunnalliset ja sosiaaliset ulottuvuudet sekä kontekstit nuoruuden kehityksessä ovat korostuneet keskusteltaessa nuoruudesta. Murrosikä on tavallisesti liitetty fyysisiin muutoksiin, joihin ei yhtä universaalisti liitetä psykologisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Nykykeskusteluissa nuoruus on murrosikää kirkkaammin yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö. (Aapola 2003, 101.) Nuoruuden kietoutuminen laajoihin yhteiskunnallisiin tasoihin onkin syy, miksi päädyin valitsemaan tutkielmani käsitteeksi nuoret murrosikäisten sijaan.

Elämänkulun eri vaiheissa ihmisillä on kosketuspintoja erilaisiin hyvinvointivaltiollisiin instituutioihin, kuten koulunkäyntiin ja terveydenhuollon palveluihin (Juhila 2018, 42). Yhteiskunnan rakenteilla on olennainen merkitys identiteetille. Identiteetin kannalta merkittävää on myös tietoinen elämänkulun reflektointi, joka voi tuottaa merkityksellisyyttä ja mielekkyyttä elämään. Tämän lisäksi identiteetille tärkeitä ovat paikallisuus sekä paikalliset ihmissuhdeverkostot ja sosiaalisen pääoman merkitys. (Saastamoinen 2010, 251.) Hyvinvointi rakentaa käsitystä suhteellisesta yhteiskunnallisesta asemasta, joka syntyy vuorovaikutuksessa ympäröivään yhteiskuntaan ja ajan normeihin. Se tuo näkyväksi yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan odotukset. (Törrönen 2012, 167–169.)

Nuorisolain (1285/2016) tavoitteena on tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä, niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista sekä nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Nuorisolain tavoitteena on edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista, nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Muun muassa yhteisvastuu, elämän kunnioittaminen, monialainen yhteistyö,

kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys ovat nuorisolain tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina. (Mt.) Helve (2009, 268) peräänkuuluttaa nuorten vapaa-ajan tilojen vaikutusta sosiaalisen pääoman muodostumiseen. Yhteiskunnallisilla muutoksilla on vaikutusta nuorten tapaan viettää aikaa. Harrastukset, sosiaaliset suhteet, vapaa-ajan vietto ikätovereiden ja perheen kanssa, yhteisöllisyys ja osallistuminen auttavat nuoria juurtumaan yhteiskunnan ja yhteisön rakenteisiin, edistämään psyykkistä hyvinvointia sekä luomaan luottamusta yhteiskunnan instituutioihin (Furlong & Cartmel 2007; Helve 2009, 268; Hopkins 2010).

Kasurinen (1997, 241–252) tutki nuorten suhtautumista tulevaisuuteen, johon yhteiskunta vaikuttaa. Nuorilla oli pääsääntöisesti toiveikas suhtautuminen, ja he unelmoivat muun muassa koulutuksesta, työstä, parisuhteesta ja perheen perustamisesta, matkustelusta ja harrastuksista. Kuitenkin nopeasti muuttuva yhteiskunta ja epävarmuus yhteiskunnan rakenteissa aiheutti nuorille hämmennystä sekä uhkakuvia, nuoret olivat huolissaan muun muassa sisäisistä tekijöistä, kuten omista kyvyistä ja motivaatiosta, opiskeluun liittyvistä ongelmista, työttömyydestä, sairauksista ja globaaleista ilmiöistä. (Mt.) Myllyniemen (2016, 89) tutkimuksen mukaan oman tulevaisuuden näkymät näyttäytyivät nuorille positiivisina, sillä lähes kaikki vastaajat uskoivat työllistyvänsä, tulevansa taloudellisesti hyvin toimeen ja uskoivat heillä olevan hyviä ystäviä tulevaisuudessa. Usko normaalina ja hyväksyttävänä pidetyn elämäntavan toteutumiseen nuorten omalla kohdalla oli tutkimuksen mukaan hyvin vahva (mt.).

Nuorten näkökulmat tulevaisuuteen muodostuvat institutionaalisten rakenteiden ympärille, perheeseen, kotiin ja kouluun sekä normatiivisiin tavoitteisiin, jotka kuvastavat integroitumista yhteiskuntaan ja ympäristöön, kuten koulutuksen ja työllistymisen merkitykseen. Kouluympäristöllä, ystävyydellä, läheisillä perhesuhteilla sekä yhteisöllisyydellä oli nuorille suuri merkitys ja ne toivat onnellisuutta. Nuoria huolestuttivat globaalit ilmiöt, kuten ympäristöön liittyvät luonnonuhat ja sodat. Myös sosioekonomiset kysymykset, kuten köyhyys, epätasa-arvo, työttömyys, syrjintä ja rasismi sekä yhteiskunnalliset muutokset, nousivat esiin ja toivat huolta ja epävarmuutta tulevaisuutta kohtaan. (Cortés-Quezada & Muñoz-Solari 2013, 50; Hopkins 2010, 272; Kaivola & Rikkinen 2013, 72–85; Paul 1999, 200–212; Sinisalo 1999, 213–215.) Myös Kasurinen (1997, 246) toi esiin, että nuoret pohtivat taloudellista turvallisuutta ja rahan puute voi huolestuttaa heitä. Törrönen (1999) kuvasi, että laitoksissa asuvat lapset suhtautuivat kielteisesti rahankäytön kontrollointiin. Mielenkiintoinen tulos esiintyi Bénekerin ja Weversin (2013, 163) tutkimuksessa, jossa nuorten suhtautuminen omaan tulevaisuuteen oli positiivisempi, kun taas ympäröivän maailman ja yhteiskunnan tulevaisuuteen pessimistisempi.

Korkiamäki (2013, 179) pohti väitöstutkimuksessaan tavallisuuden ja erityisyyden merkitystä nuorista puhuttaessa. Hänen mukaansa tavallisuudesta ja tavallisesta arjesta puhuminen tuo aina esille myös erityisyyden. Korkiamäki esittääkin kysymyksen, mitä ovat nuoria toisiinsa yhdistävät ja toisaalta toisistaan erottavat tekijät ja luokitellaanko tietyt nuoret tutkimuksessa tavallisiksi ja toiset erityisiksi. Kuilua keskivertonuoruuden ja erityisnuoruuden välillä ei tulisi kasvattaa. (Mt.) Högbäck (2009) totesi tutkimuksessaan, että adoptiovanhempien puheessa korostui ”tavallisuus”, tavallinen lapsiperhe-elämä ja perheen ”luonnollistaminen”, mikä saattoi johtua siitä, että adoptiovanhempien synnytyksessä eri tavoin kuin biologisesti, yhteyttä ja perheen luonnollisuutta haetaan muulla tavoin - esimerkiksi puhutavalla, korostaen nuoren viettävän tavallista nuoruusikäisen arkielämää.

3.2 Adoptoidun identiteetti ja adoptiotaustan vaikutus nuoruuteen

On tärkeää muistaa, etteivät kansainvälisesti adoptoidut ole homogeeninen joukko, vaan jokainen on yksilö. Se, miten adoptoidut identifioituvat suomalaisuuteen ja synnyinmaahansa sekä kulttuuriin on hyvin yksilöllistä. Itsensä hyvin suomalaisiksi kokevat adoptionuoret eivät koe eroavansa syntyperäisistä suomalaisista kuin ulkonäöltään. Moni kokee vahvasti samaistuvansa suomalaisuuteen, ja vain ulkopuolinen kyseenalaistaminen saa adoptionuoret pohtimaan omaa suomalaisuutta. (Ruohio 2009, 25.) Nuoruusikä on merkittävä aika minuuden ja identiteetin rakennuksen näkökulmasta (Erikson 1983). Manning (2010, 76) totesi, että muiden ihmisten kielteisillä reaktioilla voi olla vaikutusta nuoren minäkuvaan. Myös Partanen (2015, 87) huomautti identiteettiprosessin alkavan tavallisesti vaiheessa, jossa adoptiostatuksella ei adoptoidulle itselleen ole erityistä merkitystä, mutta esimerkiksi toisten vihamieliset kommentit, saattavat herkistää adoptoidun pohtimaan identiteettiään ja näin laukaista identiteettikriisiin.

Varhainen adoptio ei välttämättä ole trauma yksilölle, mutta kiintymyssuhdevaikeudet, kroonisesti haastavat elämäolosuhteet ja kehitykselliset adoptioon liittyvät tekijät voivat heikentää yksilön itsetuntoa, hyvinvointia ja vaikuttaa negatiivisesti identiteettiin ja ihmissuhteisiin (Brodzinsky ym. 2022). Kaikilla adoptoiduilla on taustallaan vähintään yksi hylkäämiskokemus. Osa adoptoiduista on kokenut useammin vaille jäämistä, hylkäämisiä ja kaltoinkohtelua, mikä tekee kansainvälisen adoptiotaustan omaavista lapsista erityistarpeisia. Tällöin myös kansainvälisesti adoptoituja kohtaavalta ja hoitavalta ammattilaiselta, kuten esimerkiksi lääkäriltä, vaaditaan erityisosaamista. (Lapinleimu ym. 2022.) Partanen (2015, 75-87) korosti adoptoidun myönteisen adoptioidentiteetin merkitystä hyvinvoinnille ja itsetunnolle. Avoin puhe adoptiotaustasta sekä biologisista vanhemmista

adoptiovanhempien kanssa, adoptioperheeseen kuulumisen kokemus ja oman adoptiotaustan ja biologisen perheen hyväksyminen olivat adoptoidun minäkuvalle ja identiteetille eduksi. Adoptoitujen identiteetille oli hyväksi, jos pystyivät hyväksymään adoptioon johtaneet syyt, he kokivat adoptioperheen omakseen ja pystyivät näkemään adoption positiiviset seuraukset, kuten adoptiovanhempien mahdollisuudet tarjota nuorelle mahdollisuuksia harrastaa ja opiskella, taloudellista turvallisuutta sekä sosiaalisia suhteita. (Mt.)

Varhaislapsuuden kokemuksilla on yhteys myöhempisiin elämänvaiheisiin. Lapsen ikä adoptiohetkellä saattaa vaikuttaa myöhemmin mahdollisesti ilmeneviin haasteisiin. Useat sijoituspaikat ja lapsen korkeampi ikä ennen adoption vahvistumista saattoivat altistaa adoptoidut reaktiiviselle kiintymyssuhdehäiriölle ja oppimisvaikeuksille. Nuorempina adoptoiduilla lapsilla on todettu vähemmän oppimisvaikeuksia kuin vanhempana adoptoiduilla, joten heille tulisi tarjota erityisopetusta matalalla kynnyksellä. Toisaalta adoptioon sisältyvä ympäristön vaihtuminen on niin merkittävä muutos, että se voi kehittää adoptiolasten kognitiivista kehitystä. Alle yksivuotiaina adoptoidut kiintyivät turvallisemmin ja saivat ikätovereitaan useilla kehitysalueilla kiinni verrattuna vanhempina adoptoituihin, mutta tutkimusten mukaan adoptoidut, adoptiohetken iästä riippumatta, ottavat ikätovereitaan kehityksen suhteen kiinni. Adoptiovanhempien kyvyillä, huolenpidolla ja turvallisella hoivalla on merkittävä positiivinen vaikutus lapsen sopeutumiselle. Adoptio voi kehittää lapsen olosuhteita kognitiivisesti rikkaampaan ja turvallisempaan, mikä edesauttaa adoptoitujen lasten kehitystä ikätovereiden tasolle. Tämä nähdään todisteena lasten resilienssistä eli psyykkisestä selviytymiskyvystä. Adoptiolla on todettu olevan positiivinen vaikutus lasten kognitiivisen kehityksen ja kompetenssin, fyysisen kasvun ja käyttäytymisen osa-alueilla, mutta adoptoitujen lasten koulumenestys on tutkimuksen mukaan ollut keskimäärin ikätovereita heikompaa. Toisaalta adoptoitujen normatiiviset kriisit saatetaan koulumaailmassa väärin tulkita häiriökäytökseksi. Suurin osa adoptoiduista pärjää kuitenkin hyvin koulussa, eivätkä kaikki adoptiolapset eivät kärsi kiintymyssuhdehäiriöistä. (Juffer & Van Ijzendoorn 2005; Raaska ym. 2012; Van Ijzendoorn ym. 2005; Van Ijzendoorn & Juffer 2006.)

Nuoruus on siirtymä, jossa itsetunto ja identiteetti kehittyvät suhteessa sosiaaliseen ympäristöön (Hendry ym. 2005). Ympäröivä yhteiskunta on jatkuvasti vuorovaikutuksessa yksilön kanssa, mikä vaikuttaa kulttuurisiin, taloudellisiin aspekteihin sekä fyysisiin paikkoihin. Nuoret oppivat sekä virallisilta että epävirallisilta instituutioilta. Nuoret pyrkivät rakentamaan identiteettiään ja löytämään paikkansa yhteiskunnassa. (Tani & Robertson 2013, 199–210.) Identiteetin käsitettä voi lähestyä monesta näkökulmasta, esimerkiksi etnisen, rodullisen, kansallisen tai kulttuurisen identiteetin näkökulmasta. Pohjimmiltaan identiteetissä on kyse siitä, mihin yksilö kokee kuuluvansa. (Erikson 1982; Erikson 1983; Hall 1999.) Nuorisobarometrin mukaan vähemmistöön kuuluminen lisäsi merkittävästi

syrjintäriskiä palveluissa varsinkin niillä nuorilla, jotka kuuluivat useampaan kuin yhteen vähemmistöön (Berg & Myllyniemi 2021, 47).

Kansallinen identiteetti syntyy sosiaalipsykologisesti. Yhtäältä kansallinen identiteetti voidaan havaita sosiaalisen ympäristön ja annetun kulttuurin tilannekohtaisena rakenteena. Toisaalta sosiaalipsykologisena ilmiönä se heijastaa kollektiivisen tunnistamisen prosessia, joka on yksilöille luontaista. Sosiaalinen tunnistaminen on kuitenkin yhteydessä henkiseen kulttuuriin ja siihen, miten ihmiset ovat suhteessa yhteiskuntaan. Kansallinen identiteetti voidaan nähdä tilannekohtaisena, sosiaalisista ja poliittisista prosesseista riippuvaisena rakenteena, tietyssä kansallisessa yhteisössä. Sosiaalipsykologisena ilmiönä se kehittyy, käy läpi kriisejä ja muutoksia eikä ole välttämättä vakaa. Kansallinen identiteetti on moniulotteinen sosiaalipsykologinen rakennelma, joka edustaa niin yksilön kuin yhteisön kansan tunnistamista perustuen tietyn kansan henkisiin ja materiaalsiin elementteihin. (Petkova 2006.)

Suomalaisten kansallista identiteettiä ovat tutkineet muun muassa Jokinen ja Saaristo (2006, 25–72), Korhonen ja Räsänen (1989) sekä Virtapohja (1997). Sajavaara ja Lehtonen (1997) ovat kirjoittaneet suomalaisten keskustelukulttuurista, joka sisältää ulkopuolisen silmin pidättyväisyyttä ja tarkoin harkittua puhetapaa. Suomalaisissa instituutioissa, kuten koulussa, nämä kulttuuriset normit ja ihanteet saattavat näkyä ja eroavaisuuksiin saatetaan suhtautua negatiivisesti. Suomalaisten kansallinen identiteetti näyttäytyy rauhallisena, tyyneenä ja hiljaisena. Samaten suomalainen keskustelukulttuuri saattaa näyttää ulkopuolisen silmiin hiljaisena, koska puhuminen sisältää kontrollointia ja erilaisia normeja. Suomalaisille hiljaisuus ei ole välttämättä epämukavaa, vaan sillä voi viestiä kunnioitusta. Kulttuurinen käytös sisältää arvoja ja perustavanlaatuisia käsityksiä siitä mitä pidetään hyväksyttävänä ja arvostettavana käytöksenä. (Berry ym. 2006; Sajavaara & Lehtonen 1997, 280.)

4 ARKITUTKIMUS

Tässä luvussa kuvaan arjen tutkimusta, arkea käsitteenä ja erilaisia teoreettisia näkökulmia arkielämään. Arjen tutkiminen mahdollistaa jokapäiväisen elämän, itsestäänselvyyksinä nähtyjen tekijöiden näkemisen merkittävänä. Arki saattaa äkkiseltään kuulostaa merkityksettömältä ja tylsähköltä, mutta pitää sisällään tärkeitä elementtejä muun muassa yhteiskunnallisilta, institutionaalisilta ja yksilöllisiltä tasoilta. Arki on jokaisella omanlaistaan, mutta väistämättä monet makrotasolla tapahtuvat asiat kuten poliittiset päätökset, lainsäädäntö ja muut yhteiskunnan rakenteet vaikuttavat yksilön arkeen ja käytäntöön mikrotasolla. Arki on arvoihin sidottua, yhteiskunnan normit määrittävät osin, millaista on hyvä arki, mitä siihen sisältyy, mitä pidetään ihailtavana, hyväksyttävänä, huolestuttavana ja puuttumisen arvoisena. (Heller 1984; Jokinen, 2005; Laakso 2009; Wyn & White 1997). Valitsin tutkielmani teoreettiseksi viitekehyykseksi arjen, sillä elämä tapahtuu pääosin arjessa, mikä tekee arjesta hyvin mielenkiintoista.

4.1 Arki teoreettisena käsitteenä

Arki on mielenkiintoista, sillä arki on olemassa jokaisessa yhteiskunnassa ja jokainen ihmisellä on oma arkielämänsä. Arki ei kuitenkaan ole samanlaista kaikille. Yksilöiden arki voi olla toisistaan hyvin poikkeavaa esimerkiksi työpaikasta, sosioekonomisesta asemasta tai asuinpaikasta riippuen. Ihmisten arkea kuitenkin sitovat tietyt konkreettiset toiminnot, kuten nukkuminen ja syöminen, jotka yhdistävät kaikkia. Arki muodostuu eletyn suhteen kautta, arki kattaa niin itsestään selvät rutiinit ja totutut tavat kuin arvot ja asenteet, jotka ovat vuorovaikutuksessa instituutioiden, kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa. Arki on kiinnostava tutkimuksen kenttä, sillä arkeen vaikuttavat sekä yksilön sisäiset tekijät, kuten yksilön kyky oppia, sopeutua ja ratkaista ongelmia arkipäiväisissä ympäristöissä, että laajemmat ulottuvuudet, kuten yksilön suhde muihin ihmisiin, instituutiot, yhteiskunta ja poliittiset muutokset. Yksilö ei ole arkielämässään irrallaan yhteiskunnasta, vaan yhteiskunta vaikuttaa siihen, millaista yksilöä, yhteisöä ja toimintaa pidetään hyväksyttävänä ja arvostettavana. Arki kietoo yhteen yksityisen ja julkisen. (Felski 2000, 77–98; Heller 1984; Holmberg 2020.) Yksilö on arkielämässään jatkuvasti vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenten ja yhteiskunnan kanssa ja pyrkii usein toimintaan ja arkiseen vuorovaikutukseen, joka olisi edustavaa ja hyväksyttävää muiden silmissä. Yksilö ottaa erilaisia rooleja ja asemia kontekstin ja yksilöön kohdistuvien odotusten mukaan. (Goffman 1959.)

Arki on näkyvissä kaikkialla, niin yksilön toiminnoissa, arkielämän esineissä, perheen vuorovaikutuksessa ja vastuissa sekä laajemmin instituutioiden säännöissä ja toimintatavoissa kuin myös

ihmisten ja instituutioiden välisissä valtasuhteissa ja kulttuurissa. Arjen tarkastelu avaa oven instituutioiden rakenteisiin ja arki voidaan ymmärtää ovena yhteiskunnalliseen muutokseen. Arki toisaalta tekee muutoksen mahdolliseksi, ja sillä on myös säilyttävä vaikutus, kun arkea tapoineen ja toimintoineen toistetaan. Ihmiset liikkuvat arjessa limittäin menevillä kentillä. Arki on osittain säädelyä, joten se ei ole täysin vapaata. (Jokinen 2005.) Arki on rakennettu ja sitä rakennetaan jatkuvasti tietynlaiseksi (Laakso 2009, 118). Arkisen katseen avulla mitättömänä pidetty, vähätelty ja huomaamaton toiminta nousee tärkeään rooliin (Törrönen 1999, 130).

Arkielämän voi ymmärtää prosesseiksi, joissa ihmiset muokkaavat arkielämään kuuluvia rakenteellisia ehtoja eleyksi elämäksi. Tämä määritelmä tuo esiin yhteiskunnallisten rakenteiden ja ihmisten jokapäiväisten toimintojen välillä olevan vuorovaikutuksen. Yhteiskunnan rakenteet ja arkielämä ovat toisistaan erottamattomia ja niiden välisessä virtauksessa syntyy sekä jatkuvuus että muutos. (Salmi 2004, 23.) Arjessa olevat itsestäänselvytykset ovat symbolisia järjestyksiä, joiden puitteissa arkielämän voimat rakentuvat kulttuurisesti normeina, traditioina tai moderneina myytteinä ja vahvistavat tiettyä itsestäänselvyttä. Arkielämän itsestäänselvydestä pieni osa on tietoista, mutta suurin osa on tiedostamattomasti tuotettua ja havaitsematonta, kun ihminen tekee päivittäisissä tilanteissa valintoja lukuisista mahdollisuuksista tutun vaihtoehdon suuntaan. Käsitteellä arkielämän voimat kuvataan niitä ihmisten välisissä suhteissa syntyviä psyykkisiä ja sosiaalisia voimia, kun yksilöt pyrkivät muodostamaan elämästään tiettyä kokonaisuutta. Arkielämän voimia tuotetaan, kun yhteiskunnan luomia elämisen ehtoja muunnetaan eleyksi arkielämäksi. (Bech-Jørgensen 1988, 71, 74, 81–82, Salmen 2004 muk.).

Suvi Holmberg (2020) jaotteli väitöstutkimuksessaan arkea konkreettiseen, sosiaaliseen, ajalliseen, ruumiilliseen ja poliittiseen. Konkreettinen arki koostuu rutiineista ja tiloista, joissa arjessa eletään. Sosiaalinen arki näkyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa. (Mt.) Salmen (2004, 17) mukaan arkielämää voi lähestyä rutiinien näkökulmasta. Salmi kritisoi Dahlströmin (1987, 98) määritelmää arkielämästä, jonka mukaan arkielämä on tavallisten ihmisten ulottuvilla, toisinkuin vastakohtana nähdyt poliittiset ja kulttuuriset instituutiot. Salmi (2004, 21) toteaa arkielämässä olevan kyse ihmisten jokapäiväisen arkielämän ja yhteiskuntarakenteiden ja instituutioiden suhteesta. Arkielämän tutkimuksessa on välttämätöntä nähdä tämä suhde vuorovaikutteisena, sillä ihmisten toiminta muovaa ja uusintaa rakenteita sekä yhteiskunnalliset rakenteet muokkaavat arkielämää. (Mt.)

Jokinen (2005) toteaa arjen logiikkaan sisältyvän ”vieraan” kesyttäminen kotoisaksi. Juhila (2018, 36) luonnehtii, että elämäntarinoihin voi tulla ”säröjä”, kun kulttuurisesti ideaalina pidetty elämäntarino poikkeaa tai rikkoutuu. Holmbergin (2020) tutkimuksessa sairaudesta tulee särö ja vieras

arkielämään, mutta arki toisaalta kesyttää sairauden, kun arjen elementtien myötä sairastumisen merkitykset muuttuvat. Korkiamäen ym. (2010, 114) tutkimuksessa oireilu aiheutti haasteita arkeen, mutta diagnoosin saaminen toi helpotusta arkielämään oppimisvaikeuksista ja tarkkaavaisuushäiriöstä kärsiville. Säröjen juuret paikantuvat usein lapsuuden kokemuksiin, esimerkiksi kaltoinkohteluun. Säröt ovat yksilöllisessä elämäntarinassa koettuja, mutta niihin punoutuu yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä elementtejä, kuten eriarvoisuutta, muiden ihmisten asenteita sekä vahvoja kulttuurisia käsityksiä siitä, mikä nähdään normaalina ja poikkeavana (Juhila 2018, 37–39).

Kun arki sujuu, se jää ikään kuin huomaamatta ja tuntuu kevyeltä, mutta kun arjen toimintaan tulee häiriöitä, se alkaa tuntua painavalta ja tärkeältä (Laakso, 2009, 116). Lasten arkeen kuuluvat niin leikkisyys, toiveikkuus, unelmat ja arkinen selviytyminen kuin sairaudet, huolet ja ikävän tunteet. Lapset kiinnittyvät heille läheisiin ihmisiin ja yhteisiin kokemuksiin, joihin liittyvät tietyt tilat, esineet ja ajanjaksot. (Törrönen 1999, 130–131.) Arkielämän tutkimus on tärkeää, sillä se voi edistää ymmärrystä arkisesta toiminnasta ja sen merkityksestä hyvinvoinnille (Korvela & Rönkä 2014, 214). Arkielämän merkitykset ja tulkinnat ovat yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa varsin tärkeitä myös Pihlajan (2001, 17) mukaan. Kokoavasti, arkielämää tutkimalla voidaan kehittää ymmärrystä nuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä.

4.2 Nuorten arki suomalaisessa yhteiskunnassa

Nuorten arjen tutkimus ja sen ymmärtäminen ovat monestakin näkökulmasta merkittäviä. Korkiamäki (2013, 178) pohtii väitöskirjassaan, että ensin täytyy tietää, mikä on arkista ja nuoren elämään luonnollisena kuuluvaa ennen kuin voimme tietää, mikä vaatii puuttumista. Jos kiinnitämme huomion arjen tavanomaisiin ja huomaamattomiin piirteisiin, se ei tarkoita mahdollisten ongelmien väheksymistä tai peittelyä, vaan mahdollistaa toisenlaisten näkökulmien esilletulon. Sosiaalityön käytäntö on usein ongelmakeskeistä ja ratkaisuihin pyrkivää, marginalisoitujen ihmisten integroimista yhteiskuntaan. On kuitenkin kiistanalaista, jos sosiaalityö katsoo ihmisiä normittavasta keskustelusta käsin ja osaltaan tuottaa toiseutta. (Juhila 2002.) Juhila (2018, 38) kuvaa sosiaalityöhön kytkeytyvän tulevaisuusorientaation eli muutoksenhakemisen nykytilanteeseen. Nuorten arkea tutkittaessa on tärkeä antaa nuorten määritellä omaa arkeaan ja lähestyä sitä nuorten näkökulmasta käsin (Korkiamäki 2013).

Corsaro (1997, 18–20, 43–44) vastustaa näkemystä siitä, että lapset sosiaalistuisivat yhteiskuntaan ainoastaan aikuisten toimesta, ja sisäistäisivät yhteiskunnan ja kulttuurin annettuna. Hän tähdentää,

että lapset osallistuvat aktiivisesti kulttuurin luomiseen ja muuttamiseen, mitä hän kutsuu tulkinnallisen uusintamisen käsitteellä (mt.; ks. myös Korkiamäki 2008, 178). Lapset oppivat ympäröivästä maailmasta aikuisilta kulttuuristen rutiinien välityksellä. Itsestään selvät, ennustettavat, rutiinit tarjoavat yhteiskunnan jäsenille, myös lapsille, turvaa ja kokemuksen sosiaaliseen ryhmään kuulumisesta, mikä välittää lapselle käsityksen kulttuurista, yhteiskunnasta ja instituutioista ja heidän paikkaan osana yhteiskuntaa. Lapset kokevat rutiinit omasta ikätasoisesta ymmärryksestään käsin ja luovat niille merkityksiä aikuisten kanssa mutta myös vertaisyhteisöissään. (Corsaro 1997, 18–20, 43–44.) Nuorten arkea määrittävät päivittäiset rutiinit, kotityöt, koulunkäynti, vapaa-ajan aktiviteetit kuten urheilu- ja musiikkiharrastukset ja pelaaminen, sekä läheisten ihmisten kuten perheen ja ystävien kanssa vietetty aika. Nuorten arki tapahtuu koulussa, julkisilla paikoilla, naapurustossa, laitoksissa sekä laajemmin osana kansaa ja yhteiskuntaa, johon politiikka vaikuttaa. (Furlong & Cartmel 2007, 71–86; Hopkins 2010.) Nuorten arkielämän kannalta tärkeitä ovat yhteiskunnassa kiinni pitävät rytmit kuten koulunkäynti, kotityöt, vuorokausirytmii sekä vapaa-ajan toiminnot esimerkiksi harrastukset (Korvela & Nordlund 2016).

Myllyniemi (2016) selvitti vuoden 2015 Nuorisobarometrissa arjenhallintaa sekä nuorten rutiineja. Enemmistö nuorista arvioi suoriutuvansa hyvin tai erittäin hyvin arkitoiminnoista, joita olivat muun muassa normaalin vuorokausirytmii säilyttäminen, siivous, pyykinpesu, kaupassakäynti, ruoanlaitto ja terveydenhuollossa asiointi. Tutkimuksessa havaittiin, että elämänhallinnalla, arkisella pärjäämisellä ja itsetunnolla oli vahva yhteys. Nuoret kokivat pärjäävänsä sitä paremmin, mitä nuorempana he ovat itsenäistyneet ja mitä vähemmän ovat riippuvaisia ulkopuolisesta taloudellisesta tuesta. Hyvällä arjenhallinnalla oli yhteys osallisuuteen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Tulos osoittaa suomalaisen kulttuuriin kuuluvan varhaisen itsenäistymisen ja omillaan pärjäämisen eetoksen. (Myllyniemi 2016.) Laakso (2009) tarkasteli tutkimuksessaan lastenkotityön arjen konkreettisia toimintoja ja rutiineja. Tutkimuksen mukaan arki rakentui fyysisestä perushoidosta huolehtimisen, kuten säännöllisen ruokailun, puhtauden, vaatettamisen ja hoivaamisen ympärille sekä sosiaalisiin ja emotionaalisiin elementteihin, kuten läheisiin suhteisiin ja välittämiseen. Selkeä päivärytmi ja ennakoitavuus muodostuivat tärkeiksi lastenkodin arjessa. (Mt., 136–137.) Myös Törrönen (1999) tutki lasten arkea institutionaalisissa laitoksissa, jossa arki oli säännönmukaista ja jäsenyksi ajan ja tilan keinoin.

Korkiamäki (2008, 173) lähestyy tutkimuksessaan nuorten arkea tilan, ajan ja sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta. Nykynuoren arjessa on runsaasti yhteisöllisiä kiinnittymispintoja ja ne ovat vaihtoehtoisia. Sosiaaliset yhteisöt ovat tärkeä osa nuorten arkea. Nuoret elävät aikuisten tavoin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa suhteessa sekä omiin paikallisiin yhteisöihin ja kulttuureihin että laajempiin aikuisten määrittelemiin yhteisöllisyyksiin. (mt., 178.) Kodilla on nuorille ja heidän identiteetinsä

rakentamiselle monia merkityksiä, koti voi edustaa onnea, tyytyväisyyttä ja turvallisuutta, mutta myös vanhempien hallintaa. Kotoa lähtö on monimutkainen prosessi, johon nuorella saattaa liittyä erilaisia vaiheita ennen täysin itsenäisen asumisen saavuttamista. (Hopkins 2010, 114.) Kodin lisäksi myös koulu on epäilemättä oleellisin paikka nuorten arjessa sekä lisäksi merkittävin instituutio nuoren elämässä identiteetin rakentamisen ja arjenhallintataitojen kehittymisen näkökulmasta. Opettajien ja oppilaiden arvot luovat yhdessä kouluympäristöä, joten on siis ammattilaisten ja yhteisön vastuulla, ettei koulussa ole ulossulkevia käytäntöjä. (Mt., 197; Myllyniemi 2016.)

Nuorten sosiaaliset suhteet saattavat näyttäytyä kompleksisilta. Korkiamäen tutkimuksessa (2013, 192) nuoret itse saattoivat kokea aikuisen negatiiviseksi kokeman ulkopuolisuuden eri tavalla, itse valittuna. Korkiamäki painottaa kuitenkin aikuisten vastuuta arvioida nuorten hyvinvointia. Nuorten välinen sosiaalinen tuki ja keskinäinen yhteisyys ovat arjen ilmiöitä, joissa vanhemmat ja ammattilaiset voisivat ennemmin nähdä mahdollisuuksia kuin riskejä ja uhkakuvia sekä kannustaa niihin enemmän kuin rajata niitä. Suomalaiset nuoret ovat hyvin ystäväkeskeisiä, joten kavereiden mielipiteiden merkitys nuorelle on suuri (Soininen & Merisuo-Storm 2010). Vanhemmilla ja ammattilaisilla on toisaalta vastuu nähdä yhteisön oikeuttamat kielteiset teot, kuten rikollisuus, ja puuttua siihen vakavasti, mutta vuorostaan toivoisi aikuisten myös tunnustavan nuorten välisten sosiaalisten suhteiden voimavarat. Nuorten suhteet ja niiden toiminta nähdään usein aikuisten silmin hyväksyttynä tai hyväksymättömänä. Aikuisilla ja sosiaalialan ammattilaisilla on normatiivinen näkemys sekä valta määrittellä, millaiset suhteet ovat nuorille hyväksytyjä ja hyödyllisiä ja millaisia ovat ”nuorelle haitalliset suhteet”, joista nuoren on kuitenkin mahdollista saada voimavaroja ja hyviä kokemuksia. (Korkiamäki 2013, 191–192, 194–195.) Toisaalta nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja kuulumisen kokemukseen saattaa liittyä haitallisia ja syrjiviä elementtejä, kuten Perhon (2010) Rasistisuus nuorten yhteisöissä -tutkimuksessa tulee esiin.

4.3 Adoptoitujen kokema rakenteellinen rasismi

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989) artiklan 2 mukaan sopimusvaltioiden täytyy kunnioittaa ja varmistaa sopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille lapsille ilman minkäänlaista rotuun, ihonväriin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään perustuvaa erotelua. Sopimusvaltioiden täytyy ryhtyä tarpeellisiin toimiin varmistukseen, että lasta suojellaan kaikenlaiselta syrjinnältä. (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 1989). Essed (2002, 180) tuo esiin, että

rasismia määriteltäessä on tunnustettava sen makrotason eli rakenteellisten ja kulttuuristen tekijöiden lisäksi järjestelmää ylläpitävä epätasa-arvo mikrotasolla. Ennakkoluuloisuus ei ole vain yksilöiden ominaisuus, sillä se kytkeytyy instituutioihin, jotka tukeutuvat yhteiskunnan omaksumiin arvoihin ja toimintamalleihin (Haasio & Mattila 2021, 224). Näin yksilöiden toimintatapoihin sekä yhteiskunnan arvoihin ja instituutioiden toimintaan kytkeytyvä ennakkoluuloisuus ja rasismi on moniulotteisesti yhteydessä toisiinsa.

Tutkielmani on yhteiskunnallisesti merkittävä ja ajankohtainen, sillä Suomessa rasismia koskeva keskustelu siirtyi julkisuuden valtavirtaan laajemmin vuonna 2020 ja itse rasismien kohteeksi joutuneet alkoivat puhua mediassa aiheesta aiempaa useammin. Rasismien yhteydessä tutkijat käyttävät käsitteitä rotu, etnisuus ja rodullistaminen. Rodullistamisella tarkoitetaan prosessia, jossa yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa käytännöissä luokitellaan ihmisiä hierarkkisesti. Tätä prosessia määrittää valkoisuus, joka ei tarkoita vain ihonväriä, vaan viittaa useista piirteistä koostuvaan ideaaliin ja normiin, jota vasten rodullistavia erotteluita luodaan. (Essed 2002; Seikkula & Keskinen 2021, 9–10.) Yhteiskunnallisten ilmiöiden kuten rasismien ja rodullistamisen tarkastelussa on huomioitava historiallinen konteksti sekä yhteiskunnalliset suhteet (Betancur 2013; Hall 1999; Rastas 2016, 74). Omi ja Winant (2015) totesivat rodun merkityksen olevan kiistanalainen koko yhteiskunnassa niin kollektiivissa toiminnossa kuin henkilökohtaisissa käytännöissä. Rodullistamisen käsite viittaa prosessiin, jossa sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset voimat määrittävät, rodullisten merkitysten mukaan muotoutuvia, kategorioita (mt.). Akateemiset ja poliittiset kiistat rasismien luonteesta keskittyvät siihen, ymmärretäänkö rasismi ensisijaisesti ideologisenä vai rakenteellisenä ilmiönä. Rasismien näkeminen ideologisenä ilmiönä viittaa asenteisiin, jotka synnyttävät epätasa-arvoisia ja epäoikeudenmukaisia käytäntöjä. Sen sijaan rasismien käsittäminen rakenteellisenä ilmiönä keskittyy esimerkiksi institutionaalsiin ja alueellisiin epätasa-arvon muotoihin. (Omi ja Winant 2002, 138).

Ihmisen ihonväriin ja usein etniseen taustaan kiinnittyvä rodun käsite on kulttuurinen kategoria ja ongelmallinen käsite. Rodun käsitteeseen liitetään stereotyyppioita ja ennakkoluuloja sekä rasistisia oletuksia. (Juhila 2018, 28–29.) Kriittinen tutkimus havainnollistaa, miten erilaiset puhettavat, käytännöt ja toimintamallit liittyvät eriarvoistumisen prosesseihin. Tutkimus antaa siis näkökulmia siihen, miten esimerkiksi rasistisiin käytäntöihin yhteiskunnallisissa instituutioissa voidaan puuttua. (Seikkula & Keskinen 2021, 14). Anna Rastas (2007) käsitteli väitöskirjatutkimuksessaan lasten ja nuorten Suomessa kokemaa rasismia arjessa. Hänen mukaansa nuorten arkielämässä muun muassa kiusaamisena tai syrjintänä ilmenevällä rasismilla on nuorten arjessa vakavia seurauksia hyvinvoinnille sekä osallisuuden kokemuksille.

Essed (2002) on tutkinut arkipäivän rasismia, jolle tyypillistä on rasismin ilmeneminen systemaattisesti toistuvissa, tutuissa käytännöissä. Rasismia on tutkittu sekä yksilöiden kokemuksina mikrotasolla että instituutioiden ja yhteiskunnan käytännöissä makrotasolla. Nämä tasot ovat tiiviissä vuorovaikutteisessa yhteydessä toisiinsa, niin suoraan kuin epäsuorasti. Poliittiset päättäjät ja journalistit voivat vaikuttaa epäsuorasti vähemmistöjen kohteluun laatimalla sääntöjä ja julkaisemalla uutisia, jotka vahvistavat olemassa olevaa epäoikeudenmukaisuutta. (Essed 2002, 176–194.) Pérez Huber ja Solorzano (2015b) tähdentävät, että ilman rakenteellista ymmärrystä rodullistettujen kohtaama rasismi jokapäiväisessä arkielämässä on haastava ”nähdä” konkreettisella tavalla, joten se tulee ymmärtää kytköksissä rakenteisiin. Institutionaalisen rasismin käsite ottaa huomioon laajemmat rakenteelliset olosuhteet, jotka paljastavat rodullistettujen kokeman piilorasismia, kuten mikroaggressioiden, esiintymisen. Vähemmistöt altistuvat syrjäytymiskokemusten ja yhteiskunnan asenteiden sisäistämisen vuoksi jatkuvalla, ylimääräiselle stressille, jota kutsutaan vähemmistöstressiksi (Aghayeva & Kurki 2023, 48).

Kriittisen rodun ja valkoisuuden tutkimuksen keskiössä on näkökulma, jossa rodun käsitteellä tuotetaan valtasuhteita, joita ei voi selittää muiden luokittelujen, kuten sukupuolen, avulla. Arkipäiväiset, rodullistavat käsitykset saavat rasismia näyttämään luonnolliselta osalta sosiaalista todellisuutta. Kriittisen rodun ja valkoisuuden tutkimuksessa rotua ei nähdä biologisena vaan sosiaalisesti tuotettuna luokittelujärjestelmänä. Rodun ajatus ymmärretään myös siten, mihin ihmiset identifioituvat ja millaisiin ryhmiin ajattelevat kuuluvansa. Rodullistamisen näkökulma keskittyy erilaisiin käytäntöihin, joilla rotuun sisältyvät hierarkkiset asetelmat rakentuvat osaksi yhteiskunnallista todellisuutta arkisissa kohtaamisissa, instituutioissa sekä politiikassa. (Keskinen ym. 2021, 51.) Myös Pérez Huber ja Solorzano (2015b) painottavat, että institutionaalisen rasismia merkityksen syvyys ja laajuus voidaan ymmärtää kaikkien ihmisten jokapäiväiseen elämään vaikuttavana tekijänä, kun se käsitetään systeeminä, joka ohjaa politiikkaa, koulutusprosesseja, lakia ja hallintoa. Rattansi ja Phoenix (2004, 130–143) tuovat esiin, että rodulla on iso merkitys identiteetille ja siihen, miten nuori tulee kohdelluksi yhteiskunnassa ja instituutioissa, kuten koulussa. Rodullistetut nuoret ovat eriarvoisessa asemassa opiskelun ja työpaikan saamisen suhteen. Onkin tärkeä pohtia, johtuuko mahdollinen huono koulumenestys oppilaan kyvyistä vai sittenkin riittämättömästä tuesta koulunkäyntiin sekä institution sisällä olevista rasisistisista ja ennakkoluuloisista asenteista rodullistettuja kohtaan. (Bhattacharyya & Gabriel 2004, 66–71; Essed 1990, 9–118; Fordham 1993.) Suomessa tuoreen tutkimuksen aiheesta ovat tehneet Sahlström ja Silliman (2024), jotka totesivat tutkimuksessaan lukion opettajien

ennakkoluulojen vaikuttavan maahanmuuttajien saamiin arvosanoihin, minkä seurauksena osa maahanmuuttajista ei jatka Suomessa korkeakouluopintoihin.

Nuoret kohtaavat koulussa monimuotoista rasismia, sekä räikeää että hienovaraista ja peiteltyä. Rasismien muodosta riippumatta se voi olla erittäin vahingollista nuorten minäkäsitykselle ja itsetunnolle sekä sille, miten he näkevät perheensä ja kulttuurinsa. Eriarvoisuus ja rasismi ovat yhteiskunnan rakenteissa, joten rasismien alkuperä ei ole opettajissa. Tästä huolimatta, opettajilla on paljon valtaa ja tärkeä rooli siinä, miten he voivat luoda koulusta turvallisen tilan, muokata oppilaiden käsityksiä ja tehdä luokasta paikan, jolla on oppilaisiin positiivinen vaikutus. Rodullistettujen nuorten tulisi saada opiskella koulussa, jossa heidän kulttuuriaan ja identiteettiään arvostetaan. (Kohli & Solórzano 2012.) Souto (2011, 201) pohtii, onko rasismi ja väkivalta koulussa aikuisten näkymättömissä vai hiljaisen hyväksynnän saaneena.

Rasismi ilmenee monin tavoin. Hienovarainen rasismi näkyy esimerkiksi mikroaggressioina. Pérez Huber ja Solorzano (2015a) kuvaavat rasististen mikroagressioiden olevan usein tiedostamattomia. Visuaaliset mikroaggressiot ovat usein sanattomia, näkyviä ilmauksia rasistisista ajatuksista ja uskomuksista rodullistettuja ihmisiä kohtaan. Nämä mikroaggressiot ovat yksi esimerkki rasismien muodoista, joita rodullistetut joutuvat kohtaamaan päivittäisessä elämässään ja arkipäiväisissä ympäristöissään. (Mt.) Kohli ja Solórzano (2012) totesivat tutkimuksessaan, että mikroaggressioita, peiteltyä ja hienovaraista rasismien muotoa, ei ehkä pidetä niin merkittävänä, mutta kumulatiivisilla kokemuksilla mikroaggressioista esimerkiksi koulussa oli negatiivinen vaikutus. Mikroaggressioille altistuneet oppilaat muuttivat käsitystä itsestään ja identiteetistään sekä pitivät identiteettiään huonompana. Koulussa esiin tulleet mikroaggressiot näkyivät muun muassa siten, että opettajat olivat luokan kuullen ihmetelleet nuoren erikoista tai pitkää nimeä, opettajat eivät osanneet lausua tai eivät suostuneet käyttämään nuoren oikeaa nimeä. Opettajat saattoivat myös ihmetellä ääneen nuoren hyvää kielitaitoa. Rasismien kokemuksista ja mikroaggressioista johtuen, nuoret kokivat itsensä näkymättömäksi koulussa sekä tunsivat ahdistusta, häpeää ja kokemusta toiseudesta. (Mt.)

Keskisen ym. (2021) mukaan Suomi näyttäytyy syrjivänä ja ulossulkevana yhteiskuntana rodullistetuille ihmisille. Leimaantuminen eli stigmatisointi kuvaa sitä, miten jokin asia toiseuttaa ja tekee ihmisistä erilaisia suhteessa normaalina pidettyyn. Tällainen asia voi olla valtaväestöstä poikkeava ihonväri. Stigma voi aiheuttaa sosiaalista eristäytymistä ja häpeän tunteita. Leima on yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen tason ilmiö, eikä stigman kantajan ominaisuus. (Juhila 2018, 39–40.) Leimaantuminen on hyvin vahingollista, kun se tapahtuu institutionaalisissa paikoissa, joissa nuoret käyvät päivittäin. Rasistinen puhe aiheuttaa epätoivottua oloa ja ulkopuolisuutta, ja saa näin ollen nuoret

kyseenalaistamaan omaa paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuori, joka on lähes koko elämänsä asunut Suomessa, voi kokea ristiriitaisia tunteita ja epäillä omaa suomalaisuuttaan, jos kokee muiden määrittelevän hänet suomalaisuuden ulkopuolelle. Ulkopuolisuuden ja irrallisuuden kokemus aiheuttaa pahoinvointia nuorille. (Syväoja 2016, 109.)

Niemelä (2006, 186) totesi somalialaisten maahanmuuttajien ja suomalaisten välisiä monikulttuurisia ystävyyssuhteita tutkiessaan, että molemmilla on toisiaan kohtaan ennakkoluuloja, jotka johtuvat pääosin tiedon puutteesta. Myös Haasio ja Mattila (2021, 224–225) toteavat, että suvaitsemattomuuden perimmäisin syy on ennakkoluulot, joiden taustalla on tietämättömyys. Rasismia kokeneet nuoret kuvasivat julkisilla paikoilla rasistisia kommentteja huutelevia tietämättömiksi ja sanoittivat, ettei kaikilta voinut odottaa asiallista käyttäytymistä. Rasismin sanoitettiin ikään kuin kuuluvan osaksi keskivertosuomalaisuutta ja nuoret pyrkivät jopa ymmärtämään sen olemassaoloa ja rasistisia ihmisiä, vaikkei rasismia hyväksytty. (Rastas 2004, 47–48). Tieto on tehokkain keino torjua ahdasmielisyttä. Erilaisuuden hyväksyminen ja suvaitsevaisuus edellyttää tiedon hankkimista, uteliasta ja avointa suhtautumista sekä uskallusta muuttaa näkemyksiä tiedon lisääntyessä. (Haasio ja Mattila 2021, 224–225).

Nuorille tulisi luoda mahdollisuuksia erilaisiin kuulumisen ja yhteisöllisyyden kokemuksiin, sillä osa rasistisiin porukoihin kuuluneista nuorista on perustellut myöhemmin nuoruuden aikaista rasistista syrjintää sillä, että oli tärkeää kuulua porukkaan. Myöhemmin, kun näille nuorille oli tullut lisää ikää ja kykyä kantaa vastuuta, he kuvasivat irtautuneensa näistä rasistisista toimintamalleista. (Perho 2002.) Myös Souto (2011, 107–108) tähdentää, että nuorisokulttuurissa ja varsinkin koulussa ryhmään kuulumisen on normatiivista ja se lisää kollektiivista sitovuutta. Ryhmään kuulumisen ja jäsenyyden ylläpitäminen on niin merkittävää, että nuoret toimivat koulussa juuri toisin kuin olisivat halunneet. (Mt.)

Andreassen ja Ahmed-Andresen (2014) kuvaavat tutkimusartikkelissaan, ettei etnisyys ole Tanskassa neutraali termi, vaan se toimii toiseuden merkinä. He esittelivät tutkimusartikkelissaan Myongin (2009) tutkimusta, jossa todettiin, että adoptoidut kokevat haasteita, sillä adoptoidut ikään kuin puutoavat käsitteiden rotu ja etnisyys väliin. Tutkimuksessa todettiin, että Koreasta adoptoidut lapset kokevat ulossulkemista heidän rodullistetun kehonsa vuoksi. Tutkimuksessa tutkittiin lapsia, jotka kasvoivat valkoisissa perheissä Tanskassa, joiden äidinkieli oli tanska ja jotka olivat kasvaneet tanskalaiseen kulttuuriin ja perinteeseen. Näitä lapsia, joilla oli tanskan kansalaisuus ja jotka kävivät tanskalaisesta koulusta, ei kuitenkaan yhteiskunnassa kategorisoitu tanskalaisiksi. (Myong 2009, Andreassenin ja Ahmed-Andresenin 2014 muk.)

5 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvaan tutkielman toteuttamisen prosessia. Kerron tutkielman tavoitteista ja esittelen tutkimuskysymyksiä. Esittelen aineistoni ja kerron aineistonkeruun eri vaiheista ja pohdin sen onnistumista. Tämän jälkeen avaan aineiston analyysia ja esittelen aineiston analyysimenetelmän. Luvun lopussa tarkastelen tutkielmani tutkimuseettisiä kysymyksiä.

5.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastelen kansainvälisesti adoptoitujen nuorten vanhempien näkemyksiä nuorten arkielämästä. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on kansainvälisesti adoptoidun nuoren onnistumisista arkielämän eri osa-alueilla?
2. Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on kansainvälisesti adoptoidun nuoren haasteista arkielämän eri osa-alueilla?

5.2 Aineisto ja aineistonkeruu

Päädyin valitsemaan tutkielmani kohderyhmäksi kansainvälisesti adoptoidut nuoret, joiden iäksi rajasin 13–17. Valitsin tämän kohderyhmän ja tutkimusaiheen, sillä adoptoituja nuoria on tutkittu vähän. Keräsin tutkielmani aineiston yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Osallistuin Pelastakaa Lapset ry:n järjestämälle adoptiovanhemmille tarkoitetulle verkostoitumisristeilylle lokakuussa 2019. Risteilyllä oli puheenvuoroja adoption jälkipalvelusta, kuten juurimatkojen tekemisestä. Risteilyllä oli myös lyhyt työpaja, jonka tarkoituksena oli kerätä tietoa vanhemmilta adoption jälkeisen tuen tarpeista. Työpajassa korostui vanhempien toive siitä, että yhteiskunnan palveluissa olisi tietoa adoptiosta sekä traumataustan merkityksestä. Kerroin osallistujille tutkielmani aihepiiristä. Adoptiovanhemmista seitsemäntoista ilmaisi alustavasti kiinnostusta osallistua tutkimukseen sekä vastata kyselylomakkeeseen myöhemmin. He antoivat minulle sähköpostiosoitteensa myöhempää yhteydenottoa varten.

Hain järjestöltä tutkimuslupaa, jonka hyväksymisen jälkeen aloitin tutkielmani aineistokeruun lähettämällä kyselylomakkeen sähköisesti verkostoristeilyn osallistujille. Osalla osallistujista oli lapsi,

joka oli nuorempi kuin 13–17-vuotias, joten he jättivät vastaamatta kyselyyn. Tämän lisäksi koti-
maasta adoptoineet vanhemmat jättivät vastaamatta kyselyyn. Kyselyyn vastasivat siis risteilylle
osallistuneet kansainvälisesti adoptoitujen 13–17-vuotiaiden lasten vanhemmat. Pelastakaa lapset ry
jakoi kyselylomakettani adoptioeuvontaa tekeville työntekijöilleen valtakunnallisesti sekä kansain-
välisen adoptiopalvelun henkilökunnalle. Heitä pyydettiin välittämään kyselylomakettani eteenpäin
asiakkailleen, joilla on kansainvälisesti adoptoitu 13–17-vuotias lapsi.

Valli ja Perkkilä (2015, 110) muistuttavat ennakkotyön tekemisestä tutkimuksen kohderyhmän saa-
vuttamisessa. Kansainvälisesti adoptoineiden vanhempien adoptio seurannan päättymisestä on saatta-
nut kulua useita vuosia, joten yhteystietoja voi olla hankala löytää tai ne eivät pidä paikkaansa. Tämän
vuoksi lähetin kyselylomakettani myös muille Suomessa toimiville adoptiojärjestöille eli Interpedian
adoptiopalvelulle sekä jälkipalveluvastaaville, Adoptio perheet ry:n henkilöstölle sekä Yhteiset lap-
semme ry:n adoptiokuraattorille ja adoptio toiminnan suunnittelijalle. Nämä tahot julkaisivat kyse-
lyäni nettisivuillaan tai lähettivät sen jäsenilleen. Etsin myös Facebookista ryhmiä, jotka on tarkoi-
tettu kansainvälisesti adoptoineille. Löysin Kansainvälinen adoptio-, Adoptio Etelä-Afrikasta- ja
Adoptio Thaimaasta -ryhmät, joiden ylläpitäjiin otin yhteyttä ja pyysin jakamaan aineistonke-
ruupyntöäni näissä ryhmissä. Ymmärsin, ettei adoptiojärjestöillä välttämättä ole resursseja lähteä
selvittämään heidän tietokannoistaan tutkimukseni kohderyhmään sopivien ihmisten nimiä ja yhteys-
tietoja. Kohderyhmä osoittautui aineistonkeruun aikana haastavaksi tavoittaa. Sain kerättyä näiden
eri kanavien kautta yhteensä yhdeksäntoista vastausta, joista aineistoni koostuu. Aineiston keruun
aloitin maaliskuussa 2020 ja päätin toukokuussa 2020. Aineisto oli hyvin sisältörikasta, joten pystyin
tekemään analyysin saamallani aineistolla. Aineistoni on 13–17-vuotiaiden kansainvälisesti adoptoi-
tujen nuorten vanhempien kirjalliset vastaukset kyselyyni.

Aineistoni on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella Microsoft Officen Forms-sovelluksella, joka
mahdollisti vastaamisen täysin anonyymisti. (LIITE 2.). Kyselylomakkeeseen vastanneiden nimiä tai
henkilötietoja ei kysytty. Ajattelin anonyymin vastaamisen tekevän kyselyyn vastaamisen kynnyksen
mahdollisimman matalaksi ja osallistujalle myönteisen ja turvallisen tavan jakaa haluamiaan asioita.
Vallin ja Perkkilän (2015, 110–111) mukaan sähköisen kyselyn etuja ovat muun muassa nopeus ky-
selyä toimitettaessa ja sitä palautettaessa. Se on myös taloudellinen vaihtoehto, sillä kuluja ei kerry
tutkijalle tai tutkittaville. Sähköistä kyselyä tehdessä on pidettävä mielessä, että sen on oltava toimiva
niin kosketusnäytöllä kuin tietokoneen ruudulla. (Em.). Kokeilin vastaajan näkymää ennen kyselyn
lähettämistä eteenpäin. Kyselyn ajatus on yksinkertainen, sillä on perusteltua ja järkevää kysyä ai-
heesta, kun haluaa tietää, mitä ihminen ajattelee. Kysely on yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen
aineistonkeruumenetelmistä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 73–74.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella Tuomen ja Sarajärven (2003, 87) mukaan tilastollisia yleistyksiä, vaan pyritään ymmärtämään ja kuvaamaan esimerkiksi tiettyä ilmiötä. Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä on tärkeää, että henkilöillä, joilta tietoa tutkimukseen kerätään, on mahdollisimman paljon kokemusta tutkittavasta asiasta tai tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkittavien valinta ei siis ole satunnaista, vaan tutkielman tavoitteeseen sopivaa sekä tarkoin harkittua. (Mt., 87–88.) Pohdin ennen aineistonkeruun aloittamista informanttien valintaa ja päädyin valitsemaan tutkielman informanteiksi adoptiovanhemmat, sillä he ovat hyvin lähellä adoptoitujen nuorten arkielämää ja näin ollen heillä on paljon tietoa nuorten arkielämästä. Pidin myös kiinnostavana, mitä elementtejä adoptiovanhemmat nostavat nuorten arkielämän onnistumisiksi ja haasteiksi. Päädyin keräämään aineistoni ja osoittamaan kyselyni nuorten vanhemmille, sillä he saavat täysi-ikäisinä päättää itse kyselyyn osallistumisesta.

Ajattelin etukäteen, että aineistonkeruussa kyselylomakkeella olisi useita hyötyjä. Aineiston kerääminen puhelimitse tai internetissä antaa tutkittavalle yksityisyyden ja mahdollisuuden ilmaista itseään avoimesti. Toisaalta haastatteluissa on etuja, kuten ”syvyys”. Tunteet ja merkitykset kokemuksesta tulevat puhuttaessa paremmin esiin kuin kirjoitetussa muodossa. (Smith 2009, 116–117.) Aiemmin pohdin myös ryhmähaastattelun järjestämistä, jonka olisin nauhoittanut, litteroinut ja myöhemmin analysoinut. Ryhmähaastattelun järjestäminen ja kasvokkainen vuorovaikutus olisivat saattaneet mahdollistaa vertaistuen ja terapeuttisen ulottuvuuden, ja saaneet siten tutkittavat tuntemaan itsensä osallisiksi sekä sitoutumaan paremmin tutkimuksen tekoon (ks. esim. Smith 2009, 118). Lukiessani aineistostani vastaajien kokemuksista, mieleeni nousi uusia tarkentavia kysymyksiä, joita ei kuitenkaan luonnollisesti enää voinut esittää. Haastattelu on aikaa vievä aineistonkeruumuoto, joten minulla ei ollut resursseja esimerkiksi matkustaa tutkittavien luo heitä haastattelemaan. Toisaalta tutkielman kohderyhmä olisi ollut edelleen haastavaa tavoittaa, eikä tutkittavilta välttämättä olisi löytynyt haastattelulle ja mahdolliselle haastattelupaikalle matkustamiselle kiireisessä perhearjessa aikaa. Arvioin näin ollen kyselylomakkeen mahdollistavan vastaamisen matalalla kynnyksellä, suhteellisen nopeasti sekä tutkielmaan osallistumisen valtakunnallisesti, sijainnista riippumatta. Hirsjärvi (2014, 231–232) toteaa, että vastaaja saattaa tulkita kyselylomakkeen kysymykset eri tavoin kuin tutkija on ennakoanut ja tarkoittanut. Tämän vuoksi pyrin kyselylomakkeessa esittämään selkeitä ja avoimia kysymyksiä.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkielmani on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja tutkimusstrategiani kuvaileva. Hirsjärvi (2014, 224) toteaa, että analyysitapoja voi ajatella kahdella tavalla, selittämiseen ja ymmärtämiseen pyrkivällä lähestymistavalla. Oma lähestymistapani on nuorten arkielämän onnistumisia ja haasteita, näiden taustalla vaikuttavia asioita ja niiden seurauksia, ymmärtämään pyrkivä. Tutkimustehtäväni tarkoituksena on pyrkiä selvittämään miten adoptiovanhemmat kuvaavat nuoren arkielämän onnistumisia sekä haasteita. Laadullinen tutkimus aloitetaan tyypillisesti tekemällä päätös siitä, mikä aineistossa on kiinnostavaa. Tämän jälkeen aineistoa läpikäydessä aineistosta erotetaan nämä kiinnostusta vastaavat asiat muista ja kerätään ne yhteen, mitä seuraa aineiston luokittelu ja teemoittelu. (Laine 2018, 49; Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.) Omasta aineistostani nousi paljon kiinnostavia asioita, joten tein valintoja ja karsintaa tutkimuskysymyksiä pohtiessani. Puusa ym. (2020) kuvaavat laadullisen tutkimuksen lähtevän liikkeelle aiheen valinnasta, tutkimuksen tavoitteiden asettamisesta ja tutkimuskysymysten muotoilemisesta. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on saada esiin erilaisia näkökulmia, joista valittua tutkimusaihetta voi tarkastella, ei niinkään tietoa siitä, miten usein jokin ilmiö esiintyy.

Valitsin tutkielmani analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin, jolla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivis kuvaus. Sisällönanalyysia voi käyttää kirjallisiin dokumentteihin, ja sillä etsitään tekstin merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104.) Olen siis kiinnostunut siitä, *millaisia* kuvauksia kansainvälisesti adoptoitujen nuorten vanhempien kirjoituksista löytyy nuorten arkielämästä onnistumisten ja haasteiden näkökulmasta. Alasuutari (1999) kirjoittaa laadullisen tutkimuksen tuloksista ymmärtävänä selittämisenä ja muihin tutkimuksiin ja viitekehyksiin viittaamisena. Hirsjärvi (2014, 224) toteaa laadullista analyysia käytettävän pääsääntöisesti ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa.

Analysoin aineistoni aineistolähtöisesti, enkä niinkään tietystä teoriasta käsin. Halusin nähdä, mitä aineistosta nousisi ja pyrin olemaan sille mahdollisimman avoimena. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole niin yksityiskohtaista suunnitelmaa etenemisen suhteen kuin kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. Lopulliset tutkimuskysymykset ja -muotoilut saattavat kvalitatiivisessa tutkimuksessa muodostua vasta aineiston analysoinnin yhteydessä, vaikka tutkijalla täytyykin olla vankka käsitys siitä mitä tutkitaan. (Pihlaja 2006, 95.) Eskolan ja Suorannan (2014, 19) mukaan laadullisessa tutkimuksessa voi lähteä mahdollisimman puhtaalta pöydältä ilman ennakkokäsityksiä. Tutkijalla on kvalitatiivisessa tutkimuksessa paljon vapautta tehdä erilaisia valintoja, joten omia ennakkotietoja tutkittavasta aiheesta ja tutkimuskäytännöistä on tarpeen avata lukijalle. Mielestäni aineistolähtöinen

analysointimenetelmä sopi hyvin tutkimusasetelmaani, sillä se antaa tilaa aineistosta nouseville teemoille ja on avoin pienillekin merkityksille. Aineiston analysoinnissa täytyy katsoa tutkimustulosten taakse ja toisinaan nähdä arkipäiväiseltäkin tuntuvat tulokset merkityksellisinä (Pihlaja 2006, 98). Suhtauduin aineistoon avoimesti ja tarkastelin sieltä nousevia teemoja. Smith (2009, 169) on todennut, että sosiaalityön tutkimus jättää aina tilaa epävarmuudelle, joten aineistolähtöisyys sopii sosiaalityön tutkimukseen hyvin.

Laadullinen aineisto on yksinkertaisimmillaan tekstimuotoista, esimerkiksi haastatteluja tai kirjoituksia. Tutkimussuunnitelma saattaa muuttua tutkimusprosessin mukana ja sitä voi joutua tarkastamaan aineistonkeruun aikana. Avoin tutkimussuunnitelma korostaa eri vaiheiden yhteen nivoutumista mukaan lukien aineistonkeruun, analyysin ja raportoinnin (Eskola & Suoranta 2014, 15). Kiviniemi (2018, 73) luonnehtii laadullista tutkimusta prosessiksi, sillä tutkimuksen eri vaiheet eivät välttämättä ole jäseneltävissä selkeästi etukäteen, vaan vasta tutkimuksen edetessä, tutkimustehtäviä ja -metodeja koskevat ratkaisut muotoutuvat lopullisiksi.

Eskola ja Suoranta (2014, 157) toteavat, että aineistolähtöisessä analyysissä voi aloittaa koodaamalla aineistoa eli lukemalla aineistoa useaan kertaan ja koodaamalla aineistoa ja katsoa, mitä mahdollisia koodauksia aineistosta nousee esiin. Miles ja Huberman (1994, 56) toteavat koodaamiseen olevan merkittävä ensimmäinen askel sisällönanalyysissä. Koodaus on tunnisteiden tekoa aineistosta. Koodaamalla on mahdollista erottaa ja yhdistää aineistosta nousevia teemoja tutkimuskysymysten ja kiinnostavien kysymysten mukaisesti. Se on aineistosta nousevien teemojen yhdistämistä ja erottelua. Koodeja voi liittää erikokoisiin lauseisiin, sanoihin tai ilmaisiin. Ne voivat olla yksinkertaisia, kuten tietty ilmiötä kuvaava sana, tai monimutkaisempia, kuten ilmiötä kuvaava metafora. Koodaamisessa yksittäisiä sanoja tärkeämpää on niiden sisältämä merkitys. Koodaamalla voi organisoida aineistosta löytyviä osia. Järjesteltäviä osia voi luokitella ja ryhmitellä tietyn teeman, konstruktion, hypoteesin tai tutkimuskysymyksen mukaisesti. Tämä klusterointi eli tiivistettyjen osioiden esittäminen, luo pohjan alustaville johtopäätöksille. (Miles & Huberman 1994, 56–57.)

Asioiden, merkitysten tai kuvausten esiin nouseminen ei tapahdu tyhjiössä, sillä aineistosta ei nouse mitään itsestään, vaan siihen vaikuttaa tutkijan konstruktio. Vaikka tutkija pyrkisi lukemaan aineistoa ja ymmärtämään sitä ilman ennakkokäsityksiä eli aineistolähtöisesti, tutkijaa ohjaavat aiemmin opiskellut teoriat, oma historia, ennakkoluulot, omat käsitykset ja alan kokemukset sekä havainnot ja ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. Näin ollen koodaus on sekoitus edellä mainittuja sekä aineiston tulkitusta. Tutkija siis tekee valintoja nostaessaan tiettyjä asioita aineistosta ja antaessaan näille merkityksiä ja sulkiessaan toisia merkityksiä ulos, ja tämä voi tapahtua tiedostaen tai tiedostamatta. (Ks. Eskola & Suoranta 2014, 157; Miles & Huberman 1994, 57.)

Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan analyysi voi jakautua kolmivaiheiseksi prosessiksi: alkuun aineisto redusoidaan eli pelkistetään aineistosta löytyviä alkuperäisilmaisuja, minkä jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään, ja lopuksi luodaan teoreettiset käsitteet eli tehdään abstrahointi. Aineistolähtöinen analyysi lähtee Milesin ja Hubermanin (mt.) mukaan alkuperäisilmausujen pelkistämistä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 123) kuvaavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin alkavan aineiston lukemisella ja sisältöön perehtymällä, etsimällä aineistosta pelkistettyjä ilmauksia ja alleviivamalla näitä, listaamalla näitä ilmauksia, minkä jälkeen siirrytään samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsimiseen pelkistetyistä ilmauksista. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyllä ja muodostamalla alaluokkia, joita yhdistetään ja muodostetaan yläluokat. Tämän jälkeen yläluokat yhdistetään pääluokiksi ja muodostetaan kokoavat käsitteet. (Mt.)

5.4 Analyysiprosessi

Ennen varsinaisen analyysin aloittamista tulostin vanhempien vastaukset paperille, jotta niiden läpikäyminen ja muistiinpanojen tekeminen oli helpompaa. Aloitin sisällönanalyysini konkreettisesti lukemalla aineistoani useaan kertaan ja alkuun yksinkertaisesti koodaamalla sitä väreittäin ja myöhemmin teemoittelemalla aineistoa. Aluksi tein lukemastani muistiinpanoja ja merkitsin mielestäni tärkeitä ja kiinnostavia kuvauksia ylös. Koodatessani aineistoa, koodasin ensimmäiseksi eri väreillä tulkintani mukaan vanhempien kirjoituksista nuorten onnistumisia ja haasteita kuvaavat ilmaukset. Ensimmäisen koodauksen jälkeen aloitin etsimällä aineistosta erilaisia yhdistäviä ja erottavia teemoja. Yhdistellessäni aineistosta havaitsemiani kuvauksia ja teemoja yhdistävien käsitteiden alle, tein vielä uusia koodauksia, jolloin poimin teemoja saamieni pääluokkien mukaan.

Ensimmäisiä teemoitteluja tehdessäni nostin esiin tutkimusongelmaan liittyviä teemoja, jolloin pystyin tarkastelemaan eri teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistosta, minkä lisäksi tein aineistosta löytyvistä teemoista muistiinpanoja ja yhdistelin esiin nousseita teemoja, kuten Eskola ja Suoranta (2014, 175–176) ohjeistavat. Vanhempien kuvauksiin onnistumisista ja haasteista sisältyi sekä nuoren hyvinvointia ylläpitäviä että hyvinvointia riskeeraavia tekijöitä. Aineistoa analysoidessani ja teemoja yhdistellessäni, havaitsin vanhempien kirjoituksissa viisi eri arkielämän ulottuvuutta, joiden sisällä vanhemmat kuvasivat nuoren onnistumisia ja haasteita. Näitä ulottuvuuksia olivat nuoren konkreettinen arkielämä, kuten arkirutiinit ja päivittäiset toiminnot, nuoren sisäisten tekijöiden vaikutus, nuoren sosiaaliset suhteet, institutionaaliset paikat sekä yhteiskunnallinen ulottuvuus.

Seuraavassa luvussa esittelen näitä teemoja tarkemmin sekä nuorten onnistumisia ja haasteita näiden teemojen sisällä. Alla kuvaan analyysiprosessin vaiheita. Taulukossa 1. esittelen esimerkin siitä, miten olen redusoinut aineistoa nuoren arkielämässä havaittujen onnistumisten osalta sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa, eli tehnyt pelkistettyjä ilmauksia aineistosta löytyneistä alkuperäisilmauksista. Olen koonnut esimerkit analyysiprosessistani kattavammin tutkielman lopusta löytyviin taulukoihin: onnistumisten redusoinnista jokaisen viiden ulottuvuuden osalta taulukkoon 7. (LIITE 3.) ja esimerkit haasteiden redusoinnista koostin jokaisen viiden ulottuvuuden osalta taulukkoon 8. (LIITE 4.). Taulukosta 9. (LIITE 5.) voi nähdä esimerkit klusteroinnista onnistumisten ja haasteiden osalta viiden ulottuvuuden osalta. Taulukossa 10. (LIITE 6.) olen kuvannut esimerkkejä abstrahoinnista nuoren arkielämän onnistumisista ja haasteista viiden arkielämän ulottuvuuden osalta.

Taulukko 1. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä arkielämän onnistumisten osalta sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa

Esimerkkejä alkuperäisilmauksista	Pelkistetyt ilmaukset
<p>”Perheen tuki, aikuisen läsnäolo ja keskustelut asioista – sinne vaan mukaan nuoren maailmaan ja tulee säilyttää keskusteluyhteys. Ei voi liikaa painottaa nuorelle, että minä luotan ja autan sinua ja en voi tehdä sitä yksin vaan haluan kuulla mikä sinusta on vaikeaa.”</p> <p>”Tärkeä onnistuminen on myös ollu se, että lapsi on alusta lähtien pystynyt ja uskaltanut luoda hyviä kavereisuhteita. Siitä on ollut paljon iloa.”</p>	<p>Esimerkkejä onnistumisista läheissuhteissa</p> <p>Vanhempi kuvaa suhdetta nuoreen läheiseksi</p> <p>Nuoren ja vanhemman välillä on lämmintä ja avointa keskustelua</p> <p>Vanhemman heittäytyminen nuoren maailmaan</p> <p>Läsnäolo</p> <p>Tilan ja ajan antaminen nuorelle</p> <p>Tasa-arvoisuus harrastuskaverien kanssa</p> <p>Läheissuhteiden merkitys nuorelle</p> <p>Nuori on ystäväystynyt ikätovereiden kanssa</p> <p>Nuorella on sosiaalisia taitoja</p>

Taulukko 2. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä nuoren arkielämän haasteiden osalta sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa

Esimerkkejä alkuperäisilmauksista	Pelkistetyt ilmaukset
<p>”Hänen on vaikea ylläpitää pitkäkestoisia ihmissuhteita kavereihin. Hän ei uskalla ilmaista omia mielipiteitään, koska pelkää hylätyksi tulemistä. Hän varmistelee vielä joskus meiltä vanhemmiltakin, että emmehän me hylkää häntä, jos hän vaikka on tehnyt jotain väärin.”</p> <p>”Jatkuvan ylivilkkauksen ja rajattoman käytöksen vuoksi kavereita on ollut vaikea saada. -- Ilman valvontaa hän varastelee ja ajautuu väärään seuraan etsiessään hyväksyntää kavereilta.”</p>	<p>Kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin</p> <p>Ongelmat olla oma itsensä läheisten kanssa</p> <p>Nuori on tullut kiusatuksi koulussa tai ollut kiusaajana</p> <p>Haasteet vuorovaikutuksessa</p> <p>Kyvyttömyys ilmaista empatiaa ja sympatiaa</p> <p>Impulsiivinen käytös</p> <p>Hyväksynnän haku</p>

Taulukko 3. Esimerkki aineistoni klusteroinnista eli ryhmittelystä, kun pelkistetyt ilmaukset onnistumisten ja haasteiden osalta on yhdistetty sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
<p><u>Onnistumiset:</u> Esimerkkejä onnistumisista läheissuhteissa Vanhempi kuvaa suhdetta nuoreen läheiseksi Nuoren ja vanhemman välillä on lämmintä ja avointa keskustelua Vanhemman heittäytyminen nuoren maailmaan Läsnäolo Tilan ja ajan antaminen nuorelle Tasa-arvoisuus harrastuskaverien kanssa Läheissuhteiden merkitys nuorelle Nuori on ystäväystynyt ikätovereiden kanssa Nuorella on sosiaalisia taitoja</p> <p><u>Haasteet:</u> kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ongelmat olla oma itsensä läheisten kanssa nuori on tullut kiusatuksi koulussa tai ollut kiusaajana haasteet vuorovaikutuksessa kyvyttömyys ilmaista empatiaa ja sympatiaa impulsiivinen käytös hyväksynnän haku</p>	<p><u>Onnistumiset:</u> turvallinen kiintymyssuhde perhesuhteet suhteet sukulaisten kanssa ystävyysuhteiden muodostaminen ja ylläpito vuorovaikutustaidot harrastusten merkitys ystävyysuhteille vertaistuki</p> <p><u>Haasteet:</u> vaikeudet muodostaa ystävyysuhteita ja ylläpitää niitä koulukiusaaminen kaveritaitojen puute kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin</p>

Klusteroinnin eli pelkistettyjen ilmausten alaluokiksi ryhmittelyn jälkeen abstrahoin aineistoa ja muodostin alaluokista yhdistämällä yläluokat.

Taulukko 4. Esimerkki aineistoni abstrahoinnista nuoren arkielämän onnistumisisten ja haasteiden ilmenemisestä sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
<p><u>Onnistumiset:</u> turvallinen kiintymyssuhde läheiset perhesuhteet suhteet sukulaisten kanssa ystävyysuhteiden muodostaminen ja ylläpito vuorovaikutustaidot harrastusten merkitys ystävyysuhteille vertaistuki</p> <p><u>Haasteet:</u> vaikeudet muodostaa ystävyysuhteita ja ylläpitää niitä koulukiusaaminen kaveritaitojen puute kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin</p>	<p>onnistumiset ja haasteet nuoren läheissuhteissa</p>	<p>Sosiaaliset suhteet</p>

Taulukko 5. Aineiston abstrahoinnissa muodostettu yhdistävä luokka

Yläluokka	Pääluokka eli eri ulottuvuudet	Yhdistävä luokka
onnistumiset ja haasteet arkielämän päivittäisissä toiminnoissa	Konkreettinen arki	Nuoren onnistumisia ja haasteita arkielämän eri ulottuvuuksissa
Nuoren itsetunnon, adoptiotaustan, avoimuuden ja oman suhtautumisen vaikutus onnistumisiin ja haasteisiin	Nuoren sisäiset tekijät	
onnistumiset ja haasteet nuoren kaveri- ja perhesuhteissa	Sosiaaliset suhteet	
onnistumiset ja haasteet palvelujärjestelmässä; koulumaailmassa, laitoksissa sekä lastensuojelussa	Institutionaaliset paikat	
Yhteiskunnallisen ilmiön, ympäristön sekä rasmin vaikutus nuoren arkielämän onnistumisiin ja haasteisiin	Yhteiskunnallinen ulottuvuus	

Analyysiprosessin havainnollistamiseen sekä taulukoihin on käytetty apuna Tuomen ja Sarajärven (2018, 122–127) taulukkomalleja.

Olen edellä avannut analyysiprosessia ja esitellyt, miten muodostin ala- ja pääluokkia sekä päädyin tuloksiini. Tiedostan, että toinen tutkielman tekijä olisi saattanut päätyä nostamaan aineistosta erilaisia asioita. Olen analyysia tehdessäni havainnut, että yksittäinen alaluokka saattaa sisältyä useampaan pääluokkaan. Esimerkiksi vanhemman kuvaukset nuoren harrastuksista kuvasivat arkielämän rutiineja ja olivat merkittävä osa päivittäisiä toimintoja, joissa nuoret kokivat onnistumisia ja toisaalta harrastusten keskeytyminen tai vaikeudet niissä, toivat haasteita. Harrastusten merkitystä käsittelen myös sosiaalisten suhteiden osalta, siltä osin, kun vanhemmat toivat onnistumisia harrastuskavereiden kanssa esiin tai vaikeuksia sosiaalisten suhteiden näkökulmasta nimenomaan harrastuksissa. Harrastuksista saatu kannustus nousi myös onnistumisiin laajemmassa yhteiskunnallisessa ulottuvuudessa. Mielestäni tämä kuvaa, kuinka eri ulottuvuudet ja arkielämän tasot limittyvät ja ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa.

5.5 Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkimuksen luotettavuus

Etiikka kattaa koko tutkimusprosessin, aina aiheen valinnasta menetelmiin, analysointiin, tulkintaan ja tutkimusten tulosten vaikutuksiin saakka (Kallio 2010, 184; Kuula 2011, 11). Päätin keskittyä tutkielmassani käsittelemään adoptiovanhempien näkökulmaa, sillä adoptiovanhemmilta aineiston keräämällä, heillä on täysi-ikäisinä oikeus päättää omasta tutkimukseen osallistumisestaan. Tutkimukseen osallistuminen oli vastaajille täysin vapaaehtoista ja vastaajat saivat määritellä mitä kokemuksiin haluavat jakaa. Kuula (2011, 61) korostaakin, että antamalla ihmisille mahdollisuuden päättää tutkimukseen osallistumisesta kunnioitetaan heidän itsemääräämisoikeuttaan. Tämä edellyttää, että tutkittavien täytyy saada riittävästi tietoa tutkimuksesta. Tietoon perustuva suostumus tutkimukseen osallistumisesta on keskeinen periaate ihmistieteiden tutkimuksessa (TENK 2019, 8).

Kyselylomake on yksi perinteisimpiä aineistonkeruutapoja. Sen eduiksi voi nähdä kustannustehokkuuden, sillä kyselylomakkeella voi pyrkiä kerralla tavoittamaan useita vastaajia. (Valli 2015, 84, 90). Valli ja Perkkilä (2015, 111) toteavat sähköisen kyselyn olevan luotettava aineistonkeruun muoto, kun vastaajien tiedot jäävät kokonaan pois. Kyselylomake mahdollisti näin ollen vanhempien osallistumisen tutkimukseen anonymisti. Tutkijalla on velvollisuus tutkittavien yksityisyyden kunnioittamiseen ja suojeluun (TENK 2019, 12–13). Yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa, että tutkittavalla on oikeus valita mitä tietoja hän itsestään antaa sekä tutkimustekstin kirjoittamisen siten, ettei yksittäinen tutkittava ole siitä tunnistettavissa (Kuula 2011, 64). Kirjoitin kyselylomakkeen alkuun saatekirjeen tutkittavien oikeuksista ja vastausten luottamuksellisuudesta (LIITE 1.).

Aineistonkeruun yhteydessä on tärkeää informoida mahdollisia tutkimukseen osallistujia tutkimuksesta ja tutkimuseetiikasta, muun muassa aineiston säilytyksestä (Kuula 2011, 101–104). Tulen hävittämään tutkielmaani varten kerätyn aineiston tutkielmani valmistumisen jälkeen, mistä informoin tutkittavia saatekirjeessä. Aineistoni on kerätty anonymisti, joten vastanneiden vanhempien henkilöllisyys ei tule ilmi, eikä henkilötietoja tai muita tunnistetietoja pyydetty. Tästä huolimatta olen anonymisoinut aineistoa siten, että olen poistanut tunnistetietoja eli liian tunnistettavia elementtejä aineistosta. Olen tulkinnut tällaisiksi liian tunnistettaviksi tiedoiksi muun muassa tietyt yksittäiset harrastukset ja vastaajan käyttämät ilmaukset paikkakunnista, joista lukija voisi päätellä, kuka mahdollisesti on kyseessä. Olen poistanut aineisto-otteista myös vanhemman käyttämiä ilmauksia nuoren sukupuolesta, sillä olen ajatellut, ettei sillä ole tulosten kannalta merkitystä. Pyrin kunnioittamaan toiminnallani sitä, ettei perheitä tunnistaisi käyttämistäni aineisto-otteista.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta valvoo Suomessa hyvää tieteellistä käytäntöä ja on tehnyt hyvän tieteellisen käytännön ohjeet, mukailen eurooppalaisia tutkimuseetiikan käytäntöjä ja ohjeistuksia.

Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteet ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. (ALLEA 2020; TENK 2023.) Eettisiä asioita täytyi pohtia jo tutkimussuunnitelmaa tehdessä ja ennen aineistonkeruuta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019, 7) mukaan tutkimuksesta ei saa aiheutua haittaa, vahinkoa tai merkittäviä riskejä tutkittavina oleville ihmisille tai yhteisöille. Tutkimusta tehdessä ei kuitenkaan aina etukäteen voida arvioida tutkimustulosten vaikutuksia ja seurauksia (Kuula 2011, 23).

Tutkimustyöhön vaikuttaa teorioiden ja käsitteiden lisäksi tutkijan omat kokemukset ja arvot (Aaltola & Valli 2010, 19–20). Keräsin aineiston tutkielmaani yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa, jossa olen ollut sosiaalityön syventävässä harjoittelussa sekä määräaikaissa työsuhteissa harjoitteluni jälkeen. Olen pohtinut, millaisia tutkimuseettisiä asioita minun on hyvä huomioida ja pohtinut objektiivisuuden merkitystä. En ole tutkielmaa tehdessäni ollut työsuhteessa järjestöön, joten arvioin, että olen pystynyt suhtautumaan tutkielmaan sekä aineistoon objektiivisesti ja pyrkinyt olemaan aineistosta nouseville teemoille avoin. Kokemukseni harjoittelijana sekä aikaisempi työsuhteeni organisaatioon on tehnyt kansainväliseen adoptioprosessiin liittyvistä rakenteista minulle tuttuja. Tutkielmaa raportoidessani olen eläytynyt ulkopuolisen lukijan kokemukseen, jotten käsittele adoptioprosessia ikään kuin ne olisivat lukijalle itsestäänselvyyksiä. Olen pyrkinyt kirjoittamaan tutkielmani siten, että tutkielmassa kuvatut ilmiöt ja käsitteet on ulkopuolisen silmin tunnistettavissa, tieteellisen kritiikin ja arvioinnin kohteena sekä pyrkinyt perustelemaan tarkasti tekemäni valinnat.

Tutkielmani informanteina ovat 13–17-vuotiaiden kansainvälisesti adoptoitujen vanhemmat. Tämä tutkimusasetelma ja informanttien valinta vaikuttavat siihen, millaisia tuloksia tutkielmasta saadaan. Tutkielman tulokset olisivat varmastikin erilaisia, jos informanteina olisivat nuoret itse. Lähtökohdana tässä tutkielmassa on adoptiovanhempien näkökulma nuorten arkielämään. Tavoitteenani on kertoa miten adoptiovanhemmat kuvaavat nuorten arkielämää haasteineen ja onnistumisineen. Tutkimusstrategiani on arkielämän eri osa-alueita kuvailemaan pyrkivä. Tällä tutkielmalla en pyri tilastollisiin yleistyksiin tai esittelemään isolta joukolta kerättyä tietoa, jota voisi yleistää kansainvälisesti adoptoituihin nuoriin. Sen sijaan, aineistoni on väylä vanhempien näkökulmaan nuorten arkielämästä ja tutkielman tavoite lisätä ymmärrystä adoptoitujen arkielämän onnistumisista ja haasteista. Smith (2009, 71, 87) korostaa, että informanteilla ei välttämättä ole jaettua ymmärrystä tai samoja kokemuksia, joten tutkittavista ei voi tehdä oletuksia eivätkä he näin ollen voi edustaa ilmiötä kuvaavia asiantuntijoita. Tiedostan, että jokaisen adoptiovanhemman näkökulma ja adoptionuoren arkielämä on täysin yksilöllinen, joten tästä aineistosta ei pysty tekemään kaikkien adoptoitujen nuorten arkielämän onnistumisia ja haasteita koskevia yleistyksiä. Aineistoni otos oli myös melko suppea, joten se vaikuttaa tutkielman yleistettävyyteen ja luotettavuuteen.

En kyselylomakkeessa kysynyt vastaajan taustatietona, onko vastaaja äiti tai isä, sillä en tutkielmasani vertaile äitien ja isien vastauksia, joten tämä taustakysymys ei ollut tutkielmani kannalta relevantti. Kuitenkin aineistosta on pääteltävissä, että osa on äitejä, sillä he kirjoituksissaan puhuvat esimerkiksi ”minä äitinä huomaan nuoren kokeman rasismin”. Käytän tulososion aineisto-otteissa kuitenkin nimiä vanhempi 1–19. Vastanneet vanhemmat olen jakanut numerosta yksi eteenpäin sen mukaan, missä järjestyksessä vastaukset kyselylomakkeeseen tulivat.

6 KANSAINVÄLISESTI ADOPTOITUJEN NUORTEN ARKIELÄMÄN ONNISTUMISIA JA HAASTEITA VANHEMPIEN KIRJOITUKSISSA

Tässä luvussa esittelen analyysini tuloksia. Vanhemmat kirjoittivat monipuolisesti kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arkielämän onnistumisista ja haasteista. Aineistoa analysoidessani havaitsin vanhempien kirjoituksissa viisi eri ulottuvuutta, joissa vanhemmat kuvasivat nuoren onnistumisia ja haasteita. Tulokset esitän näiden viiden eri ulottuvuuden mukaisesti lähtien mikrotasolta, päivittäisistä, konkreettisista toiminnoista arkielämässä, nuoren sisäisistä tekijöistä ja sosiaalisista suhteista edeten mesotasolle, instituutioihin, ja lopulta makrotasolle yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Etenen jokaisen alaluvun sekä ulottuvuuden osalta siten, että esittelen ensin tulokset onnistumisista ja siirryn tämän jälkeen kyseisen ulottuvuuden haasteisiin. Viimeisen alaluvun ensimmäisessä osassa käsitelen onnistumisten lisäksi ympäristön ja yhteiskunnan suhtautumista ja toisessa alaluvussa keskityn nuoriin kohdistuvaan rasismiin. Käytän tuloksia esitellessäni aineistositaatteja perustelemaan tekemiäni tulkintoja ja kuvaamaan aineistoani.

Taulukko 6. havainnollistaa keskeisimpiä tuloksia eli onnistumisia ja haasteita nuorten arkielämän eri osa-alueilla

Kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arkielämän eri ulottuvuudet	onnistumiset	haasteet
konkreettinen arkielämä	arjen helppous ja sujuvuus harrastukset koulumenestys itsenäisyys oma-aloitteisuus kyvykkyys / kompetenssi toiveikas katse tulevaan arkielämään turvallisuuden tunne arjen konkreettisissa asioissa	vaatimus aikuisen läsnäololle koulunkäyntivaikeudet uuden kielen opettelu siirtymätilanteiden vaikeus koulutyön kuormittavuus
sisäiset tekijät	henkinen vahvuus avoimuus adoptiota kohtaan myönteinen adoptioidentiteetti	kiintymyssuhdehäiriö varhaislapsuuden kokemukset traumatausta huono itsetunto
sosiaaliset suhteet	turvallinen kiintymyssuhde läheiset perhesuhteet suhteet sukulaisten kanssa ystävyyssuhteiden muodostaminen ja ylläpito vuorovaikutustaidot harrastusten merkitys ystävyyssuhteille vertaistuki	vaikeudet muodostaa ystävyyssuhteita ja ylläpitää niitä koulukiusaaminen kaveritaitojen puute kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin
institutionaaliset paikat	koulun henkilökunnalta saatu apu ja tuki oikea-aikainen tuki diagnoosin merkitys tuki lastensuojelulta apu psykiatrialta	riittämätön tuki haasteet saada apua adoptioerityisen tuen puute haasteet lastensuojelun kanssa
yhteiskunnallinen ulottuvuus	nuoren saama kannustus hyväksyminen tasavertaiseksi jäseneksi	koulujärjestelmä ei hyväksy nuorta yhteiskunnan asenneilmapiiri ympäristön suhtautuminen rasismi

6.1 Konkreettinen arkielämä

Tämä tulososion ensimmäinen alaluku käsittelee kuinka onnistumiset ja haasteet ilmenevät päivittäisissä arjen rutiineissa ja konkreettisissa toiminnoissa. Konkreettisen arkielämän onnistumisiksi vanhemmat kuvasivat nuoren omatoimisuuden, itsenäistymisen, sujuvan arjen, koulunmenestyksen ja harrastukset. Haasteita konkreettiseen arkielämään muodostivat muun muassa vaatimus aikuisen läsnäololle ja koulunkäyntivaikeudet, joihin uuden kielen opettelu vaikutti.

Onnistumisia arkielämän rutiineissa ja päivittäisissä toiminnoissa

Vanhemmat kuvasivat nuoren arkielämän onnistumisia konkreettisissa arjen toiminnoissa, kuten kouluun lähdön, kotitehtävien tekemisen, harrastusten, ruokailun, pukeutumisen ja kotitöiden suhteen. Vanhemmat kuvasivat onnistumisina nuoren oma-aloitteisuutta huolehtia omista asioistaan, kykyjä ja halua osallistua kotitöihin, esimerkiksi ruoan laittoon, yhdessä muun perheen kanssa, arjen sujuvuutta sekä nuoren itsenäisyyttä arkielämässä. Merkittävänä osana nuoren itsenäistymisprosessia vanhemmat toivat esiin kannustamisen ja mahdollisuuksien antamisen. Kun nuori osoitti halua osallistua kotitöihin ja ottaa aiempaa enemmän vastuuta arkielämän rutiineissa, vanhemmat kirjoitusten mukaan antoivat tälle tilaa ja mahdollistivat suuremman vastuun antamista. Alla olevassa aineistotteessa vanhempi 2 kuvaa nuoren hiljalleen alkanutta itsenäistymistä arkielämässä; herääminen ja pukeutuminen sujuvat jo ilman vanhempaa. Vanhempi tuo esiin myös nuoren oma-aloitteista osallistumista kotitöihin:

”Nuori täyttää kesällä 14, ja on nyt talven aikana alkanut näyttämään haluja olla pidempään yksin kotona, on alkanut nousta itse aamuisin ylös, ja jopa pukea vaatteet päälleen ilman tukea. Ja välillä tulee puheessa kommentti siitä että sitten kun hän on aikuinen ja asuu poissa kotoa (yleensä siihen on liittynyt jatkoa siitä kuinka hän käy päivittäin syömässä kotona tms.). Nuori on myös alkanut näyttää kiinnostusta kotitehtäviin, miten pyykkiä pestään, ruuan laitto on iso kiinnostuksen kohde.”

Vanhemmat kuvasivat nuoren itsenäistymisprosessin olevan onnistuminen, joka näkyy konkreettisesti arkielämässä nuoren päivittäisissä toiminnoissa. Itsenäistyminen näkyi vastuunottona ja omista asioista huolehtimisena. Nuori otti vanhempien kirjoituksissa myös etäisyyttä vanhempiin ja omaa tilaa aiempaa enemmän. Kun aiemmin kotona ja perheenjäsenten kanssa oli vietetty enemmän aikaa, nuoruuden arkielämä tapahtui aiempaa enemmän poissa kotoa, harrastuksissa ja kavereiden kanssa. Nuoren itsenäistyminen näkyi myös uusien taitojen opetteluna ja rutiinien vahvistumisena.

Vanhemmat kuvasivat nuoren itsenäistymisvaiheen herättävän ristiriitaisia tunteita, vaikka itsenäistymisen onkin nuoren arkielämässä onnistuminen ja tavoiteltava asia. Nuoren onnistumisiin vaikutikin selkeästi se, miten vanhemmat suhtautuivat nuoruuteen ja itsenäistymiseen liittyviin ajatuksiin ja ensimmäisiin askeleisiin. Kirjoitusten mukaan itsenäistymisen herätti selkeästi vanhemmissa ylpeyttä sekä vaikeita tunteita liittyen nuoren muuttoajatuksiin esimerkiksi toiselle paikkakunnalle opintojen perässä. Vanhemmat, joiden nuori oli selkeästi ilmaissut haluja muuttaa pois, pitivät tilannetta toisaalta hienona ja tavoiteltavana, mutta myös haikeana. Alla vanhemman 16 kirjoittamaa:

”Nuori selvästi tällä hetkellä haluaa itsenäistyä, vielä vuosi sitten halusi kovasti olla vielä pieni lapsi. Nuorelle tärkeitä ovat tällä hetkellä ystävät, harrastus ja oma tila. -- Olemme pyrkineet kunnioittamaan tätä uutta itsenäistymisvaihetta, vaikka se haikeaa onkin.”

Myös nuoret vanhempien kirjoituksissa toivat esiin ristiriitaisia ajatuksia ja tunteita tulevaisuutta kohtaan. Itsenäistymisen kiehtoi ja samalla pelotti. Nuoret eivät toisinaan uskaltaneet ja halunneet ajatella itsenäistymistä ja myöhemmin itsenäisyys saattoi olla puheissa tiiviisti unelmakodin, opiskelun ja työpaikkojen sekä muuttamisen suhteen. Alla olevissa aineisto-otteissa vanhemmat 5 ja 15 kertovat:

”Itsenäistymisen kiehtoo, mutta pelottaa. Vajaa 14 v pohtii tällä hetkellä paljon tulevia opiskelujaan, ammattia ja tulevaisuutta.” Vanhempi 5

”Tänään kävelylenkillä katseli taloja, millaisen hän haluaa ja millaisen koiran. Merkittävää on rakas harrastus ja koirat.” Vanhempi 15

Vanhemmat kuvasivat nuoren arkielämän onnistumisina nuoren oma-aloitteisuuden ja innostuneisuuden työpaikan, harjoittelupaikan tai kesätöiden hakemisen suhteen sekä vastuunottamisen harrastuksissa ja vapaaehtoistöissä. Vanhemmat kokivat myös työnantajien arvostavan nuoren oma-aloitteisuutta. Nuoren itsenäistymisen näkyi lisääntyneenä vastuunkantona nuoren omista asioista. Vanhemmat kirjoittivat vastuunkannon lisääntymisen osana itsenäistymistä laajentuvan nuoresta itsestään ja tämän omista asioista myös muihin ihmisiin ja ympäristöön, kuten esimerkiksi vastuuroolin ottamiseen harrastuksen parista. Osa vanhemmista kirjoitti vapaaehtoistyöpaikan hankkimisen olleen onnistuminen nuoren omatoimisuuden ja aktiivisuuden suhteen, josta esimerkki alla:

”Harrastuksestaan nauttii ja ohjaa nuorempia, sekä toimii tuomarina. On käynyt vapaaehtoistyötä, jonka on itse itselleen järjestänyt. Eli hyvin aikaansaava ja toimelias arjessa.” Vanhempi 15

Itsenäistymisen suhteen vanhemmat korostivat arvostavansa nuoren omaa tahtia ja halua itsenäistyä. Osa oli varautunut siihen, että nuori asuisi pitkälle aikuisuuteen vanhempien kanssa. Vanhemmat sanoittivat, että olivat valmistautuneet siihen, että nuoren itsenäistymisen saattaisi tapahtua kiireettömästi, kuten vanhemmat 7 ja 12 kertovat:

”Suunnitelmat ovat aika selvät itsenäistymisen suhteen. Lapsella ei tunnu olevan kiirettä.” Vanhempi 7

”Hän odottaa jo kovasti lukion jälkeistä aikaa, että pääsee ns. omilleen. Haluaa kuitenkin lukio ajan asua äidin eli minun luona.” Vanhempi 12

Vanhemmat kuvasivat, että nuoren onnistumisten, kuten hyvin liikkeelle lähteneen itsenäistymisen vuoksi, heillä oli toiveikas katse tulevaan arkielämään. Nuoren itsenäistyminen näkyi puheena tulevaisuuteen liittyvistä itsenäistymisen askeleista, tavoitteista ja haaveista. Vanhemmat kuvasivat keskusteluita nuoren kanssa tulevaisuuteen kohdistuvista itsenäistymisen suunnitelmista ja haaveista osin realistisena ja osin kevyenä unelmointina. Aineisto-otteissa alla vanhemmat kuvaavat nuoren itsenäistymistä:

”Muutamia vuosia sitten hän ei edes uskaltanut ajatella sitä, että voisi joskus muuttaa pois kotoa. Nyt hän kuitenkin jo uskaltaa ajatella asiaa. Hän haluaa pysyä meidän lähellä ja tulla usein käymään. Itsenäistymisprosessi tulee olemaan pitkä.” Vanhempi 14

”Kaikki aikuistumisen ja itsenäistymisen asiat tulevat luonnollisesti, askel kerrallaan. Jopa alkoholikokeilut. Mielestäni hän on järkevä, sopivasti varovainen rämäpää! Hänelle merkityksellistä on varallisuus ja taloudellinen turvallisuus. Hän esim. sanoo tuntevansa turvaa, kun jääkaapissa on monta purkkia maitoa. Hän juo sitä paljon. Hänelle on merkityksellistä kauniit asiat ja siksi olemme laittaneet hänen huonetta hänen mieltymysten mukaan.” Vanhempi 3

Vanhempi 3 kuvaa nuoren itsenäistymisen sujuvan luonnollisesti. Vanhempi kuvaa nuoren itsenäistymisen ja jopa alkoholikokeilujen olevan luonnollisia asioita aikuistumisen tiellä. Vanhemman kirjoituksessa nuorelle merkittävä asia on varallisuus ja taloudellinen turvallisuus, joka näkyy konkreettisesti arkielämässä, kun jääkaapissa on monta purkkia maitoa ja nuoren omassa huoneessa kauniita tavaroita. Nuori saa turvallisuuden tunnetta arjen konkreettisissa asioissa maitopurkkien määrästä sekä ilmaisee arjessa itseään sisustamalla omaa huonettaan.

Vanhemman toiminnalla ja aktiivisuudella voi olla merkitystä siinä, millaiseksi nuoren konkreettinen arkielämä ja koetut onnistumiset muotoutuvat. Vanhempi 1 aineisto-otteessa alla kuvaa tavoittelemisen arvoisena asiana sitä, että nuori pääsee ”samanlaisiin juttuihin kuin muutkin nuoret”:

”Pyrimme tietenkin saamaan hänet mukaan samanlaisiin juttuihin kuin muutkin nuoret. Hän käy koulua ja harrastaa. Hän on fiksu ja saa hyviä numeroita koulussa, jos ehdin ja jaksan istua hänen vierellään läksyt ja kokeisiin lukemiset. -- Koti, perhe, suku ja kalastaminen ovat hänelle tärkeitä asioita.”

Kirjoituksissa oli nähtävissä, että vanhemmat toivat eroa muihin niin sanottuihin ”tavallisiin nuoriin” ja perustelivat nuoren erityisyydellä osaa onnistumisista:

”Lapseni on kokeillut useita erityislasten harrastusryhmiä. Hän on hyvin urheilullinen. Nämä kokemukset ovat olleet onnistuneita. Ns. tavallisten lasten porukassa on ollut vaikea tulla hyväksytyksi.” Vanhempi 6

Osa vanhemmista kirjoitti, että heidän nuorensa oli saanut onnistumisen kokemuksia koulussa ja harrastuksissa, kun nuori oli saanut vaihtaa taitojaan ja kypsyttään vastaavaan ryhmään, joka ei ollut ikään sidonnainen. Tämä oli antanut nuorelle mahdollisuuden saada onnistumisen kokemuksia, joita ei verrattu ikätovereihin vaan nuoren yksilölliseen kehitykseen. Harrastus toi arkielämään merkityksellistä sisältöä, ja harrastuksella oli vanhempien mukaan hyvinvointia lisäävä ja murrosiän oireilua tasapainottava vaikutus kuten aineisto-ote alla kuvaa:

”Nuorena aloitettu harrastus saattaa kantaa vaikean murrosiän yli. – Arki rakentuu koulusta, harrastuksista ja ystäväistä. Meidän nuori käy koulua, josta pitää. Hänellä on harrastus, jota hän on harrastanut pienestä asti ja josta hän nauttii.” Vanhempi 14

Lähes kaikki vanhemmat toivat kirjoituksissa esiin, että harrastukset ovat mieleinen ja tärkeä osa nuoren arkielämää, jossa nuori kokee onnistumisia. Harrastus saattoi olla nuoren itse valitsema tai vanhempien ohjauksen myötä valikoitunut. Harrastukset olivat niin yksilö- kuin joukkuelajeja, urheiluharrastuksia, musiikkiharrastuksia ja pelaamista. Myös kotieläimet kuuluivat osan merkittävään harrastukseen. Suurella osalla nuorista oli arkielämässään useampia harrastuksia, joihin kului viikossa paljon aikaa. Harrastukset toivat nuorille onnistumisen kokemuksia, mutta ne lisäävät arkeen toisaalta myös painetta. Useampi vanhempi kertoi, että nuoret kokivat arjen melko täydeksi lukuisten harrastusten vuoksi. Jos nuori kilpailee harrastuksessaan, se voi aiheuttaa paineita ja stressiä menestymisestä onnistumisten lisäksi. Toisaalta tämä voi kehittää paineensietokykyä. Vanhempi 17 sanoittaa harrastusten merkitystä nuoren arkielämässä aineisto-otteessa alla:

”Meillä koululaisen elämää on ollut koulunkäynti ja läksyjen teko. Välillä viikonloppuina oleskelua kavereiden kanssa ja viikoittain harrastuksessa käyntiä. -- Hyvin mennyt koe ja onnistumiset harrastuksessa ja siellä saadut kehut sekä luottotehtävät kuten esiintyminen esityksissä ovat tuoneet niitä onnistumisia kuin myös paineita.”

Harrastusten merkitys vahvistui, jos koulunkäyntiin sisältyi haasteita ja nuoren oli koulussa vaikeampi kokea onnistumisia. Tällöin harrastukset mahdollistivat lapselle onnistumisen kokemuksia ja tilaisuutta päästä esittämään kykyjään myös muille. Aineisto-otteessa alla vanhempi kuvaa onnistumisten merkitystä harrastuksissa:

”Lapsen omat onnistumiset ovat olleet ihan avainasemassa. Onnistumisia on joskus ollut koulutehtävissä (aika harvinaista herkkua), joukkuepelaajana futiksessa ja yksilötasolla muissa liikunnallisissa harrastuksissa.” Vanhempi 8

Vanhemmat kuvasivat nuoren kyvykkyyden tekevän arkielämästä helppoa ja kykyjen eri osa-alueilla tuovan nuorelle päivittäisiä onnistumisen kokemuksia. Harrastukset olivat aineiston mukaan tärkeä arkielämän rutiini, ja niissä saadut kokemukset muun muassa uuden oppimisesta toivat nuorelle onnistumisen kokemuksia. Konkreettinen arkielämä koostui rutiineista, kuten koulunkäynnistä ja

harrastuksista, jotka olivat nuorelle mukava arkielämän rutiini. Harrastus, oli se tavoitteellinen tai ei, antoi merkitystä ja onnistumisen kokemuksia nuoren arkielämään. Harrastusta kohtaan nuorella vaikutti olevan motivaatiota, sillä siellä sai kokea onnistumisia, kuten vanhempi 15 aineisto-otteessa kuvaa:

”Onneksi harrastuksen kautta nuori on saanut kannustusta ja onnistumisia.”

Vanhempien vastauksissa koskien onnistumisia päivittäisissä toiminnoissa korostui omatoimisuuden, itsenäisyyden ja oma-aloitteisuuden lisäksi arjen helppous ja sujuvuus. Vanhempien vastauksista nousi esiin, että he olivat ikään kuin valmistautuneet pahempaan oireiluun nuoren murrosiän aikana, joten kirjoittivat pääsevänsä helpommalla mitä odottivat, mistä esimerkki alla vanhemman 16 aineisto-otteessa:

”Arki sujuu rutiininomaisesti. Nuori käy koulussa ja harjoittelee omaa urheilulajiaan säännöllisesti ja tavoitteellisesti. -- Murrosikä on ollut ainakin tähän asti helpompi kuin mitä olisin koskaan voinut uskoa. Menestyminen omassa lajissaan tuo nuorelle onnistumisen kokemuksia samoin kuin läheiset ystävyysuhteet.”

Osa vanhemmista toi esiin onnistumisena nuoren koulumenestyksen. Vanhemmat korostivat ylpeyttä nuoren koulussa saamista stipendeistä, esiintymisistä, hyvistä koenumeroista ja koululta tulleesta hyvästä palautteesta, mistä esimerkkinä aineisto-ote alla:

”Harrastukset, joihin aikuisen avustuksella mennään ja niissä pysytään, esim. musiikkiopistossa käydyt soittokurssit. Arjessa onnistumiset ovat erilaiset esiintymiset, juhlissa näyttäytyminen ja perheeseen kuuluminen. Vapaasti on saanut itse osallistua ja tapahtumiin. Hän voitti matikkakisassa, vaikka samaan aikaan sai matikan tukiopetusta - näyttää että moneen voi kyvyt riittää.” Vanhempi 3

Vanhemmat toivat esiin, että hyvä koulumenestys ja nuoren muut onnistumiset vaikuttivat siihen, että nuori näki myös tulevaisuuden valoisana. Osa vanhemmista toi esiin, että nuori opiskeli lukiossa tai tähtäsi sinne. Useiden vanhempien kirjoituksissa näkyi myös nuoren arkielämän puheissa olevat tulevaisuuden unelma-ammattit sekä jatko-opinnot ammattikoulussa tai yliopistossa, kuten aineisto-otteessa alla:

”(lähitulevaisuudessa) Toivon, että hän on päässyt opiskelemaan lääkäriksi, koska se on hänen suuri toivonsa. Toivon, että hänestä on kasvanut henkisesti vahva nuorinainen, joka luottaa omiin kykyihinsä ja itseensä sekä ymmärtää kuinka tärkeä hän on perheelleen.” Vanhempi 12

”(tulevaisuudessa) Toivon, että hyvä koulumenestys on jatkunut ja vienyt hänet lukioon, jossa pärjää hyvin, ja pääsee ylioppilaaksi ja löytää itseään kiinnostavat jatko-opinnot.” Vanhempi 11

Vanhemmat nostivat perheen yhteisen, palauttavan ja mukavan vapaa-ajan, esiin yhtenä onnistumisena. Vanhemmille oli tärkeää, että nuori vietti perheen kanssa aikaa ja että he saivat viettää lomia oman perheen kiinnostukseen kohteiden parissa ja perheelle tärkeissä paikoissa. Moni vanhemmista

nosti esiin nuoren onnellisuuden, joka näkyi konkreettisen arkielämän sujuvuutena sekä nuoren hyvänä mielenä ja tyytyväisyytenä omaan arkeensa, kuten vanhempi 12 kuvaa:

”Koulunkäynti ja oman perheen säännölliset arkirutiinit sekä oman perheen tavat viettää viikonloppuja ja lomia. Hyvä koulumenestys ja tyytyväinen ja iloinen mieli ovat niitä tärkeimpiä onnistumisia.”

Vanhemmat toivat esiin, että halusivat olla nuorelle läsnä ja tarjota apua, vaikka haasteita ei juuri arjessa esiintynyt ja nuori pärjäsi hyvin. Vanhempien kirjoituksissa kuvataan paikkoja, joiden välillä nuoren ”arki pyörii”. Vanhempien kirjoitusten mukaan nuoren arkielämä koostui lähinnä koulusta, kodista, harrastuksista ja kavereista:

”Koulu, harrastukset, kaverit, koti ja pelit/videot täyttävät nuoren arjen. Kavereita on paljon, harrastuksista pitää valita kun kaikki kiinnostaisi, koulu sujuu pääasiassa hyvin.” Vanhempi 5

Aineistokatkelmissa vanhemmat tuovat esiin oman roolinsa ”arjen pyörittäjänä”, jotta nuori voisi menestyä, saada onnistumisen kokemuksia, levätä ja tulla nähdyksi onnistumisineen ja haasteineen. Aineisto-otteessa alla on nähtävissä, kuinka vanhempi on nuorelle tarvittaessa saatavilla:

”Meillä on ollut onni saada oikein ihana lapsi. Pärjää koulussa, peruskoulusta saanut 3 stipendiä. Kotona tuetaan koulunkäynnissä vaikka itse pärjää hyvin, mutta ollaan mukana tehtävissä ja keskustellaan. Nuorelle täytyy antaa aikaansa ja olla saatavilla kun tarvitsee vanhempiaan. -- Aamulla kouluun ja illalla harrastetaan mieleistä liikuntaa. Meillä on monitaitoinen tyttö. Musikaalinen, urheilullinen. -- Todella itsenäinen nuori ja pärjäävä.” Vanhempi 19

Vanhempien työn, vastuun ja ajan antamisen ansiosta nuoren onnistumiset ja haasteet tulevat nähdyksi. Vanhemmat myös tarvittaessa puuttuivat nuoren arkeen, jos se ei toiminut. Vanhemmat ovat yksi osa nuoren hektisen ja onnistuneen arjen mahdollistajia. Vanhempien täytyy olla herkillä sen suhteen, missä määrin antaa tilaa ja vapautta nuorelle, jotta tämä saisi itsenäistyä ja oppia itsenäistymisen taitoja ja missä määrin tarjoavat tukeaan ja apua. Vanhempi 13 kuvaa aineistokatkelmassa, kuinka nuori tarvitsee tukea esimerkiksi lääkärin varaamiseen, mutta koulutyöhön ei ollenkaan:

”Emme ole hakeneet tukea, emmekä tarvitseet. Nuori (15 v) on aika itsenäinen, harrastaa paljon ja hoitaa koulutyön suht ok. Välillä kyselemme, tarvitseeko apua koulutyössä, mutta vastaus on aina ei. Nuori tarvitsee tukea arjen tukitoimissa (ruokaa kotona, varataan lääkäriajat ym. tarvittavat). -- Ei ole paljoa ollut haasteita. Lähinnä aikatauluhaasteita, kun koettaa mahduttaa harrastuksia, koulua, kavereita, perhettä jne omaan aikatauluunsa. Arki pyörii koulun, kodin ja harrastusten välillä. Viikonloppuna sitten aikaa enemmän kavereille myös. Onnistumisia ollut erityisesti harrastuksissa.” Vanhempi 13

Haasteita arkielämän rutiineissa ja päivittäisissä toiminnoissa

Nuoren haasteiksi arkielämän konkreettisissa toiminnoissa vanhempien kirjoituksissa nousivat esimerkiksi herääminen, ruokailu, pukeutuminen, henkilökohtainen hygienia, erilaiset siirtymätilanteet kuten kouluun lähteminen, sekä kotitehtävien tekeminen ja koulunkäyntivaikeudet. Nuoren tarvitsevuus asetti vaatimuksen aikuisen läsnäololle ja valvonnalle. Vanhemmat kuvasivat näiden arkielämän rutiineissa esiintyvien ongelmien vaikuttavan nuoren ja perheen päivittäiseen toimintaan. Useamman vanhemman kirjoituksessa tuli esiin, että heidän nuorellaan on tarkkaavuudenhäiriö ADHD, joka näkyy päivittäisissä tilanteissa muun muassa ajanhahmottamisen vaikeutena. Vanhemmat kuvasivat siirtymätilanteiden haasteiden sekä ADHD-oireilun vaativan aikuiselta paljon läsnäoloa, vahtimista ja avustamista. Alla aineisto-otteet vanhempien 1 ja 15 kirjoituksista, joissa voi havaita näitä edellä mainittuja haasteita:

”Nuoremme tarvitsee apua, vierellä seisomista, vahtimista ja aikuisen läsnäoloa kaikissa arjen toiminnoissa. Hän ei muista läksyjään, aikatauluja tai edes syödä, jos hänestä ei huolehdi. Hänellä on ADHD ja pahoja toiminnanohjauksen ongelmia. -- Hän ei osaa vielä pohtia itsenäistymistä, vaan on tässä asiassa paljon ikäistään pienemmän tasolla. -- Kotona juttelemme usein siitä, miten paljon hänen taustansa vaikuttaa tällä hetkellä hänen elämäänsä, mutta että aika tasoittaa ja parantaa. -- Pelottaa tietenkin, pystyykö hän koskaan itsenäistymään, muuttamaan pois kotoa, opiskelemaan ja menemään töihin. Pelottaa myös ajautuuko hän käyttämään päihteitä tai kestääkö hänen mielenterveytensä. Toisaalta uskon ja toivon, että aika auttaa ja kaikki menee ihan normaalisti.” Vanhempi 1

”Ylipäätään aamulla herääminen on haasteellista ja kouluun ajoissa ehtiminen.” Vanhempi 15

Vanhempien kirjoituksista oli nähtävissä, että vanhemmat joutuivat järjestämään aikaa sille, että pystyivät valvomaan nuorta ja vahtimaan nuoren rutiineja, mikä saattoi olla välillä työlästä. Toisaalta vanhemmat kirjoittivat, että vanhemman tiivis läsnäolo ja jatkuva valvonta nuoren toimintaa kohtaan olivat juuri niitä asioita, joka edistivät rutiinien ylläpitoa ja sujuvien arkitoimintojen toteutumista, kuten vanhempi 8 kuvaa:

”Sujuva arki, johon kuuluu kaikki perustarpeiden tyydyttäminen. Säännölliset elämäntavat. Vanhemmat joutuu olemaan valppaina. Vanhempien jatkuva arvointi lapsen asioista; mitä pitää tehdä seuraavaksi? Soveltuuko tämä lapsellemme? Mitä voimme tehdä jotta lapsi onnistuisi?” -- Tähän asti on elänyt täysin nykyhetkessä, ei ole tehnyt suunnitelmia tulevaisuutta varten tai esim. pohtinut tulevaa ammattia. Saa itsenäistyä omassa tahdissaan.”

Vanhempi kuvaa valppaana olemisen ja ennakoinnin merkitystä sekä jatkuvaa arviointia siitä, mikä nuoren päivittäisissä toiminnoissa toimii ja mikä ei. Vanhemman resurssit ja kyky arvioida nuoren päivittäisiä toimintoja sekä tehdä niihin tarvittaessa muutoksia ja valvoa arkirutiinien toteuttamista vaikuttavat nuoren onnistumisiin ja haasteisiin. Nuoren tarvitsema kokoaikainen tuki ja valvonta voi olla vanhemmille väsyttävää. Useat vanhemmat kirjoittivat nuoren vaativan aikuisen tukea useissa

arjen rutiineissa ja aikuisen läsnäoloa ja niin sanottua nuoren vahtimista, että arkielämä sujuisi ja koulumenestys olisi parempaa. Nuori tarvitsi vanhemman läsnäoloa ja vahtimista, jotta kotitehtävät tulisivat tehdyksi ja kokeisiin saisi luettua. Tässä aineisto-otteessa tulee esille näitä edellä mainitsemiani haasteita:

”Lapseni tekee asioita hetken mielihoiteesta, ei kestä tylsyyttä eikä ymmärrä aina syy-seuraussuhteita. Hänellä on laaja-alaiset oppimisvaikeudet ja koulunkäynti sujuu huonosti. -- Hän tarvitsee arjessa kokoaikaista tukea ja valvontaa. -- Kiintymyssuhdehäiriön vuoksi itsenäistyminen on ollut vaikeaa. Lapsi haluaa määrätä kaiken itse. Tästä on meneillään jatkuvia konflikteja.” Vanhempi 6

Osa vanhemmista toi esiin, että nuori on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, jolloin vanhemmat kuvasivat nuoren arkielämän konkreettisten toimintojen tapahtuvan lastensuojelulaitoksissa. Joissain tilanteissa sijoitus oli selkeästi ollut vanhemmalle konkreettista arkielämää helpottava asia, kun lapsi sai päivittäisen tuen esimerkiksi kotitehtävien tekemiseen lastensuojelulaitoksen ohjaajalta. Vanhempi 4 kuvaa, kuinka nuorelta puuttuvat kyvyt kantaa ja ottaa vastuuta vaikuttavat arjen sujuvuuteen ja tuovat arkeen haasteita:

”Nuori sijoitettuna kodin ulkopuolella. Tarvitsee tukea kaikkiin arjen asioihin. Mikään harrastus - paitsi tietokoneella pelaaminen - ei ole ikinä onnistunut, ei ole mielenkiintoa, eikä pitkäjänteisyyttä. -- Haasteellista on ollut kaikki: sosiaaliset suhteet, koulunkäynti, ohjeiden vastaanottaminen, sääntöjen noudattaminen, syy-seuraussuhteet, itsetunto, kiintymyssuhteet, tulevaisuuden suunnittelu, varhaislapsuuden selviytymiskeinoista poisoppiminen, henkilökohtainen hygienia, vastuun ottaminen, vastuun kantaminen, jne.”

Suuri osa vanhemmista toi esiin nuoren arkielämän haasteena koulunkäyntiongelmia, jotka saattoivat olla oppimisvaikeuksia, häiriökäyttäytymistä koulussa sekä keskittymisvaikeuksia. Nuoren keskittymiskyky saattoi olla niin heikko, ettei nuori pystynyt istumaan yksin paikallaan eikä kotitehtävien tekeminen onnistunut itsenäisesti. Osa vanhemmista, joiden lapsi saapuessaan perheeseen oli ollut vanhempi eli 5-8 vuotta, toi esiin uuden kielen opettelun aiheuttamat haasteet sekä tämän seurauksena syntyneet koulunkäynti- ja oppimisvaikeudet. Useat vanhemmat joutuivat koulunkäynnin varmistamiseksi auttamaan nuorta päivittäin kotitehtävien teossa ja vaatimaan nuorelle tukiopetusta koululta. Vanhempien kontrolloinnin ja tuen avulla nuoren oli mahdollista saada parempia koulunumeroita kuin mihin olisi ilman vanhempien kontrollointia pystynyt. Nuoren oppimisvaikeudet ja huono käytös aiheuttivat koulunkäyntiin haasteita, kuten vanhemmat aineistokatkelmassa alla kuvaavat:

”Vaikka lapseni on jo pian 17-vuotias tarvitsee hän tukea koulunkäyntiin vanhemmilta. Jos emme kontrolloi kokeisiin lukua tulee koulusta vitosia ja kutosia. Kontrolloimalla seiskoja ja kaseja.” Vanhempi 7

”Koulunkäynti on ollut vaikeaa vuosikausien ajan. Opettajat ovat taipuvaisia lyhentämään koulupäivän vain parin tunnin mittaisiksi ja keskeyttävät koulupäiviä usein lapsen tottelemattoman käytöksen vuoksi.” Vanhempi 6

”Koulunkäyntiin on eniten vaikuttanut se, että uuden äidinkielen omaksumiseen menee useita vuosia. Tukiopetusta ei saa automaattisesti. Vanhemmat auttavat päivittäin läksyjen kanssa. -- Lapsi tarvitsee tukea koulussa. Autamme kielten kanssa ja varsinkin paljon kaikkien koulutehtävien kanssa.” Vanhempi 8

Vanhemmat kirjoittivat koulutyön olevan nuorelle kuormittavaa jo varhaisessa vaiheessa perusopetusta. Vanhemmat kirjoittivat, että nuoren arkielämä näyttäytyi haastavalta, täydeltä ja uuvuttavalta, läksyjä tulee koulusta paljon, niihin ja kokeisiin lukuun menee aikaa sekä harrastuksiin laitettava aika voi olla toisaalta myös kuormittavaa, vaikka niistä saisikin onnistumisia. Vanhempien kirjoituksista välittyi ylipäänsä nuoren päivittäiset arkielämän paineet menestyä ja haasteet aikatauluissa:

”Suurimmat haasteet tulevat koulusta oppiaineista jotka ovat haasteellisia ja paljosta läksymäärästä. -- Toivon, että hän on (tulevaisuudessa) löytänyt mieleisen opiskelupaikan sillä se tietämättömyys tulevasta ja siitä mitä hän haluaisi tehdä on nyt yksi suurimmista asioista, jota hän nyt miettii.” Vanhempi 17

”Koulu työllistää kovasti alkaen noin 12-v ja yläasteella se on jo todella kuormittavaa. Mikäli nuori harrastaa tavoitteellisesti jotain esim. urheilulajia tai musiikkia niin vapaa-aikaa ei juuri jää. Tämä lienee yksi selitys siihen, että nuoret uupuvat jo lukiossa tai ammattiopinnoissa.” Vanhempi 12

Vanhempi 12 näkee yhteiskunnan suorituskeskeisyyden näkyvän jo ala-asteikäisten arkielämässä. Koulutyöskentely on hyvin kuormittavaa jo yläasteella ja vanhempi kokee sen ennustavan nuorten uupumista jo peruskoulun jälkeen toisen asteen opinnoissa. Vanhemmat pohtivat nuorille asetettuja paineita, suurta työmäärää koulussa, kuormittavaa yläasteaikaa ja tavoitteellisten harrastusten mukanaan tuomaa ajallista panostusta. Nuorten elämä näyttäytyy hektisenä ja suorituskeskeisenä. Vanhemmat toivat useimmiten harrastuksista kirjoittaessaan esiin onnistumiset, mutta osa vanhemmista pohti harrastamiseen liittyvän myös haasteita. Tavoitteelliset harrastukset vievät paljon aikaa ja erityistä lasta ei välttämättä hyväksytty harrastusporukkaan omana itsenään.

6.2 Sisäisten tekijöiden vaikutus

Vanhempien teksteissä nousi esiin arkielämään vaikuttava ulottuvuus, joka piti sisällään nuoren sisäisiä tekijöitä. Tässä alaluvussa käsittelen sitä, miten nuoren sisäiset tekijät vaikuttavat arjen onnistumisiin ja haasteisiin. Vanhemmat kuvasivat, että nuoren arkielämän onnistumisia mahdollistivat nuoren positiivinen suhtautuminen ja asenne elämää kohtaan, avoimuus adoptiotaustaa kohtaan, henkinen vahvuus ja hyvä itsetunto. Nämä mahdollistivat toiveikkaan katseen tulevaisuuteen. Haasteita arkielämään toivat huono itsetunto, vaikeat asiat tai välttely adoptiotaustaan liittyen, kiintymyssuhdehäiriö sekä varhaislapsuuden kokemukset ja traumat.

Avoimuus ja nuoren oma suhtautuminen

Onnistumisena aineistossa nousi avoin suhtautuminen adoptiotaustaan. Vanhemmat kuvasivat onnistumisena syvällisiä keskusteluja yhdessä nuoren kanssa, ja oman adoptiotaustan avointa käsittelyä. Nuoren syntymämaa saattoi olla paljon arkielämän puheessa positiivisella tai neutraalilla tavalla. Adoptiotaustaa oli tärkeä pitää esillä, sillä vanhemmat uskoivat, että avoimella suhtautumisella nuorella olisi matala kynnyks kysyä ja ottaa puheeksi, jos joku taustassa mietityttäisi. Nuorten kiinnostus omaa adoptiotaustaa ja biologisia juuria kohtaan saattoi vaihdella eri aikoina ja ikäkausina, joten vanhempien oli tärkeä olla avoimia nuoren kiinnostuksen suhteen. Vanhemmat kirjoittivat, että ottavat säännöllisesti nuoren adoptiotaustaa esille, vaikka nuori ei siihen kiinnostusta osoita. Näin nuorella on kuitenkin mahdollisuus puhua taustastaan, jos hän kokee sen myöhemmin ajankohtaiseksi eikä aihe ole kielletty puheenaihe vaan luonnollinen osa arkielämää.

Alla olevassa aineisto-otteissa vanhemmat 2 ja 5 kuvaavat nuorten henkistä vahvuutta, nuoren omaa suhtautumista ja asennetta sekä nuoresta itsestään lähtevää positiivisuutta ja aktiivisuutta. Vanhempien kirjoituksissa oli havaittavissa, että nuoren henkisellä vahvuudella ja positiivisella suhtautumisella oli hyvinvointia edistävä vaikutus:

”Nuori on selviytyjä, voimakas ja itsepäinen. viiden vuoden kuluttua oletan että hän opiskelee jotain, mitä sitä en tiedä. -- Ja ennen kaikkea on edelleenkin se hurmaava, empaattinen, tulisielu kun on nyt. Maailman paras teini.” Vanhempi 2

”Koulunkäyntiin vaikuttavia asioita ovat mielestäni (nuoren oppimiskyvyn lisäksi) asenne elämään, motivaatio eri asioita kohtaan -- vanhempien ja nuoren avoimuus eri asioita kohtaan ja adoptiolapsilla oman taustan tunteminen sekä avoimuus sen suhteen. Kaikkeen elämään vaikuttaa asenne elämää ja uusia asioita kohtaan, positiivisuus ja aktiivisuus auttavat paljon. Nämä vaikuttavat myös harrastuksiin ja ystävyyssuhteisiin. Usko tulevaisuuteen ja kyky haaveilla sekä suunnitella tulevaa motivoi kohti työelämää. Oma suhtautuminen asioihin vaikuttaa siihen kuinka kokee toisten kohtelevan itseään ja kuinka jää esim. negatiivisia kommentteja miettimään. On tärkeä taito pystyä asettamaan jonkun negatiivinen kommentti omaan arvoonsa eikä ottaa sitä itseensä. -- Oma adoptiotausta on pohdituttanut ajoittain aina ja kun jokin asia nousee mieleen, niin siitä on keskusteltu. Tällä hetkellä ei erityistä. Nuori tietää taustastaan sen minkä vanhempikin eli salaisuuksia ei ole taustaan liittyen.” Vanhempi 5

Vanhempi 5 yllä kuvasi, kuinka nuoren ”oma suhtautuminen asioihin vaikuttaa siihen, kuinka kokee toisten kohtelevan itseään ja kuinka jää esim. negatiivisia kommentteja miettimään.” Vanhemman mukaan ”on tärkeä taito pystyä asettamaan jonkun negatiivinen kommentti omaan arvoonsa eikä ottaa sitä itseensä.” Vanhemmilla on merkittävä rooli siinä, millaiseksi nuoren oma suhtautuminen ympäröivää maailmaa sekä adoptiotaustaa kohtaa muodostuu. Vanhempien kannustava, hyväksyvä sekä avoin ote nuorta kohtaan näkyi aineistossa. Aineistosta nousi esiin muutaman nuoren kohdalla lojaaliteettikysymykset adoptio- ja syntymävanhempien suhteen. Vanhemman avoimuus adoptiosta

keskustelulle ja nuoren oma, avoin suhtautuminen nousivat arkielämää helpottavaksi elementiksi, kuten aineisto-otteessa alla kuvataan:

”Hän on ollut aina hyvin itseksensä pärjäävä ja sisukkaasti purrut hampaat yhteen, ja hänelle se on ollut kunnia asia, että hän omasta mielestään ei valita turhasta, mutta äidin näkökulmasta on kyllä havaittu irtiottoa äidistä. -- Meillä on aina kerrottu nuorille heidän omaa tarinaansa ja nykyään adoptiosta keskustellaan tosi harvoin. Minusta he ovat sinut sen asian kanssa tosin joskus hän sanoi ettei halua pahoittaa minun mieltäni puhumalla biovanhemmistaan.” Vanhempi 17

Vanhemmat kirjoittivat nuoren itsetunnon vaikuttavan arkielämään. Huono itsetunto vaikuttaa motivaatioon ja rohkeuteen kokeilla uusia ja vaikeille tuntuvia asioita. Vanhempi 16 kuvaa aineisto-otteessa sitä, miten suuri merkitys esimerkiksi nuoren itsetunnolla on hyvinvoinnille:

”Itsetunto nuorellamme on ilmeisesti taustastaan johtuen ollut aina huono. Sen tukemiseen joudumme kiinnittämään erityistä huomiota. Ystävyysuhteet tuntuvat positiivisesti tukevan nuoren itsetuntoa. -- Nuori ei ole moneen vuoteen ottanut taustaansa esille. Nuorempana hän halusi käsitellä asiaa useinkin. Hän on ylpeä juuristaan, muttei halua korostaa niitä erityisesti.”

Avoimella puheella adoptiotaustaa kohtaan voi olla positiivinen vaikutus arkeen, jolloin se ei tuota haasteita. Aineiston mukaan adoptiotausta näyttäytyi osan kohdalla neutraalina asiana ja toisaalta adoptiotaustasta saatettiin käydä syvällisiä, lämminhenkisiä keskusteluja nuoren ja vanhemman välillä. Vanhempi 10 kuvaa, että nuoren adoptiotaustasta on aina puhuttu avoimesti ja vanhempi ei näe sen vaikuttavan nuoren arkielämään:

”Adoptiotaustan en ole nähnyt vaikuttavan arkeen, olemme siitä aina puhuneet avoimesti.” Vanhempi 10

Osa vanhemmista kuvasi, ettei adoptiotausta juuri näkynyt arkielämässä tai nuori ei halunnut tai kokenut tarvetta ottaa sitä esille. Jos nuorella oli itsetunnon kanssa haasteita, nuori ei vanhemman mukaan halunnut nostaa taustaansa esille, ainakaan kovin usein:

”Tyttäreemme ei ole ollut vielä kovin kiinnostunut taustastaan, mutta luulen että hän ei vielä ole halunnut asiaa juurikaan ajatella, koska itsetunnon kanssa on ollut kovasti haasteita.” Vanhempi 12

”Meillä nuori ei ole missään vaiheessa ollut kovin kiinnostunut taustastaan, vaikka meillä on perhetuttuina adoptoituja ja maan juhlia ja tapoja on pidetty aktiivisesti esillä. Jossain vaiheessa tuli esille enemmän se, että haluttiin olla samanlaisia kuin muut. Joskus tausta on tullut nuoren puheissa negatiivisesti esille, vaikka mitään varsinaista syytä ei ole ollut. Ilmeisesti on vain kova halu olla samanlainen kuin muut. Ollaan paljon puhuttu taustan hyväksymisestä ja hyvistä puolista.” Vanhempi 18

Itsetunto vaikutti siihen, missä määrin nuori halusi keskustella adoptiotaustastaan ja siihen, miten nuori näki tulevaisuuden mahdollisuudet. Avoimella suhtautumisella adoptiotaustaa kohtaan voi olla nuoren itsetunnolle positiivinen merkitys. Vanhempi 19 kertoo kirjoituksessaan, että nuori tiedostaa perimmäiset syyt sille, miksi lapsia luovutetaan adoptoitavaksi:

”Ollaan keskusteltu adoptiotaustasta ja hän on vain sanonut ”jotain ikävää varmaan on ollut elämässä biologisilla vanhemmilla kun ovat joutuneet luopumaan minusta”. Tiedostaa tällaisen asian että ei turhaan luovuta lapsista vaan pakon edessä. Meillä on koko ajan puhuttu avoimesti adoptiotaustasta ja tyttömme pystyy kavereillekin kertomaan asiasta.”

Avoin puheadoptiotaustasta oli vanhempien kirjoitusten mukaan lisännyt nuorten ymmärrystä varhaislapsuuden tapahtumista ja adoption syistä. Vanhemmat kuvasivat aineistossa nuoren uteliasta ja kiinnostunutta suhtautumista adoptiotaustaa kohtaan, kuten esimerkiksi aineisto-otteessa alla:

”Meillä on aina puhuttu avoimesti adoptiotaustasta. Nuori muistaa hyvin vaikeat kotiolot ja lastenkotiajan ennen adoptiota, ja tietää kyllä hyvin, miksi hänet silloin syntymäkodista vietiin lastenkotiin. Sekavat tunteet biologista äitiä kohtaan: kaipaus, uteliaisuus, katkeruus. Juurimatkan tekeminen kiinnostaa.” Vanhempi 4

Osa vanhemmista kuvasi, että nuoren adoptiotausta, kokemukset, identiteettipohdinta ja avoin suhtautuminen saattoivat vaikuttaa nuoreen siten, että nuoresta oli tullut sensitiivinen, empaattinen ja rohkea puhumaan tunteista. Vanhemmat kutsuivat nuoria, joilla oli avoin suhtautuminen omaan adoptiotaustansa kypsiä keskustelijoiksi. Aineistossa vanhemmat nimittivät onnistumisiksi nuoren avointa suhtautumista adoptioon sekä taitoja keskustella tunteistaan. Vanhempi 1 aineisto-otteessa kuvaa nuoren osaavan asettua muiden asemaan ja ymmärtävän muiden ihmisten käyttäytymisen takana olevia syitä jopa paremmin kuin adoptiovanhempi:

”Toisaalta hän on taitava keskustelemaan tunteista ja ymmärtää muiden ihmisten käyttäytymisen takana olevia syitä monesti paljon paremmin kuin minä. -- Hän kertoo avoimesti vieraammillekin ihmisille olevansa adoptoitu.”

Itsetunto-ongelmia ja kiintymyssuhdehäiriöitä

Nuoren huonolla itsetunnolla voi olla merkittäviä vaikutuksia arkielämään kuten koulunkäyntiin. Vanhempien kirjoituksista nousi esiin, kuinka mahdolliset itsetunto-ongelmat ulottuivat nuoren arkielämän eri ulottuvuuksille. Koulunkäynnin yhteydessä itsetunto-ongelmat näyttäytyivät pystyvyysuskon heikkenemisenä, motivaation puutteena ja leimaantumisen pelkona. Jos nuorella oli valmiiksi huono itsetunto, hän saattoi tuntea itsensä huonommaksi kuin ikätoverit ja negatiivisen leimaantumisen pelon vuoksi kieltäytyi tarjotusta avusta, kuten tukiopetuksesta tai erityisopettajan avusta. Vanhempi 17 kuvaa, kuinka nuori ei suostunut erityisopettajan opetettavaksi leimaantumisen pelon vuoksi:

”Koulussa matematiikka on ollut vaikeaa ja kotona on yritetty auttaa. Yläasteella hän ei suostunut erityisopettajan opetettavaksi koska hänestä siitä olisi jäänyt leima häneen. Välillä kokee myös huonommuuden tunnetta ja on tarkka omasta itsestään ja siitä miten muut häntä arvottavat. Nyt 17-vuotiaana meillä on

välillä aika syvällisiä keskusteluja häntä mietityttävistä asioista ja välillä vähän niistä vanhoista asioista joista ei silloin nuorempana osannut tai uskaltanut puhua.” Vanhempi 17

Vanhemmat näkivät huonon itsetunnon lisäksi nuoren kiintymyssuhdehäiriön olevan iso haaste arkielämässä. Kiintymyssuhdehäiriö voi oireilla monin tavoin. Se voi aiheuttaa haasteen tai jopa esteen kiintyä adoptiovanhempiin. Kiintymyssuhdehäiriö voi saada nuoren käyttäytymään ongelmallisesti ja toisaalta nuori saattaa takertua vanhempiin liikaa, hakea jatkuvasti hyväksyntää olemalla esimerkiksi erityisen kiltti ja varmistella vanhemmilta, etteivät he hylkää häntä. Kiintymyssuhdehäiriö nousi aineistossa merkittävänä haasteena arkielämässä. Kiintymyssuhdehäiriö vaikutti niin nuoren omaan oireiluun, niin perheen sisällä kuin laajemmin, kuten aineisto-otteista alla on nähtävissä:

”Ehkä tämä ”kiintymyssuhdehäiriö” näkyy siinä, että on liian kiltti vaikka kotona ei vaadita olemaan kiltti, jostain tulee syvempää jota myös itse olen pohdiskellut. Kotona keskustellaan tästäkin asiasta ja tsemptataan kertomaan koulussakin omia mielipiteitä reippaasti.” Vanhempi 19

”Varhaislapsuus ennen adoptiota vaikuttaa kaikkeen. Hänellä on vaikea kiintymyssuhdehäiriö, mielestäni ei ole vielä kukaan kunnolla kiintynyt kehenkään, vaikka läheiset ja lämpimät välit vanhempiin ja siskoon onkin.”
Vanhempi 4

”Adoptio näkyy hänessä niin, että hän on monella tapaa vielä lapsellinen iästään huolimatta. Hän on myös edelleen epävarma, että rakastetaanko häntä ja onko mahdollista, että hänet hylätään. Kiintymyssuhdeasiat eivät näy päivittäin mutta tulevat pintaan ajoittain.” Vanhempi 14

”Adoptiotausta saa oireilevan monin eri tavoin. -- Takertuminen aikuisiin; pelko omilleen joutumisesta.”
Vanhempi 9

Kiusaamisella voi olla iso vaikutus nuoren itsetunnolle. Nuori saattaa olla erityisen haavoittuvassa asemassa, jos hänellä on ollut jo lapsena huono itsetunto ja hän joutuu nuoruudessa kiusaamisen kohteeksi. Nuori voi traumojensa takia myös hakeutua hänelle vahingollisiin ihmissuhteisiin. Useissa kirjoituksissa oli nähtävissä, että adoptiotausta tulee arkielämässä esille tavalla joka tuo haasteita itsetuntoon, koulunkäyntiin ja nuoren ihmissuhteisiin. Vanhempi 2 alla olevassa aineistokatkelmassa kertoo, miten varhaislapsuuden kokemukset ovat vaikuttaneet nuoreen:

”Koulussa on ollut paljon kiusaamista ja lastenkotitrauman takia asia on ollut todella vaikea käsitellä. -- Se että muut lapset pahoinpitelivät lasta lastenkodissa on jättänyt suuret jäljet. Nuorella on suuria vaikeuksia lukea muita nuoria oikein, ja on nopea lukemaan kaiken negatiiviseksi, mikä vaikuttaa negatiivisesti nuoren koulunkäyntiin ja harrastuksiin. Sen lisäksi kiintymyssuhdehäiriö -- vaikeuttaa asioita. Nuori tarvitsee päivittäistä tukea lukea muita ihmisiä, ja tukea -- itsetuntoon.” Vanhempi 2

Itsetunnon merkitys nuoren arkielämässä on hyvin suuri. Useat vanhemmat kuvasivat, että suurimmat haasteet ovat huonon itsetunnon aiheuttamia. Huonon itsetunnon syntyyn voi vaikuttaa adoptoidun hylkäämiskokemus tai -kokemukset, traumat, varhaislapsuus sekä lastenkodissa kasvaminen, jossa lapsi on joutunut ehkä kilpailemaan muiden lasten kanssa hoitajien/hoivaajien huomiosta tai olosuhteet ovat saattaneet olla puutteelliset. Aineistossa nousi esiin, että varhaislapsuuden jäljet ovat

edelleen näkyvässä nuoruudessa. Huono itsetunto voi vaikuttaa koulunkäyntiin, sosiaalisiin suhteisiin sekä harrastuksiin. Vanhemmat toivat esiin, että menestyneenkin nuoren elämässä isoin haaste saattoi olla huono itsetunto ja vaikeat tunteet adoptiotaustaa kohtaan:

”Meidän nuori on tarvinnut kovasti tukea itsensä ja tunteidensa sallimiseen ja ymmärtämiseen. -- Nuoremme on erittäin lahjakas monessa asiassa, koulussa, musiikissa, taiteissa ym. Hänelle suurimmat haasteet ovat tulleet huonosta itsetunnosta.” Vanhempi 12

6.3 Sosiaaliset suhteet

Vanhempien kirjoituksista nousi esiin arkielämän onnistumisia ja haasteita sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa, jotka ovat merkittävä osa nuoren arkielämää. Onnistumisiksi osoitan nuoren läheiset suhteet vanhempiin ja muihin perheenjäseniin kuten sisaruksiin sekä laajemmin sukulaisiin, kyvyn muodostaa ja ylläpitää ystävyyssuhteita sekä vertaistuen merkityksen. Käsittelen myös harrastusten merkitystä ystävyyssuhteiden muodostumiselle onnistumisena. Haasteiksi nuoren arkielämässä sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa nousee adoptiotaustan vaikutus ystävyyssuhteiden muodostamiseen ja ylläpitämiseen ja puutteet kaveri- sekä vuorovaikutustaidoissa.

Läheisiä suhteita perheeseen ja ystäviin

Onnistumisena vanhemmat ilmaisivat nuoren ja vanhempien väliset läheiset suhteet. Avoimia, läheisiä suhteita nuorella oli vanhempien lisäksi myös muihin perheenjäseniin, kuten sisaruksiin ja sukulaisiin. Turvallinen kiintymyssuhde nuoren ja vanhempien välillä oli onnistuminen, joka näkyi arkielämässä monella tapaa. Vanhemmat toivat esiin avoimen keskusteluyhteyden nuoren kanssa onnistumisena. Vanhemmat, joilla oli avoin ja läheinen suhde nuoren kanssa, totesivat sen vaatineen paljon läsnäoloa, ajan antamista ja heittäytymistä nuoren maailmaan vanhempi 3 kuvaa:

”Perheen tuki, aikuisen läsnäolo ja keskustelut asioista - sinne vaan mukaan nuoren maailmaan ja tule säilyttää keskusteluyhteys. Ei voi liikaa painottaa nuorelle, että minä luotan ja autan sinua ja en voi tehdä sitä yksin vaan haluan kuulla mikä sinusta on vaikeaa. -- Olemme saaneet tukea kouluterveydenhuollosta ja adoptioäitien tapaamisissa eli vertaisryhmiltä.”

Vanhemmat toivat esiin, että avoimella keskusteluyhteydellä nuoren kanssa oli suuri merkitys arkielämässä. Vanhemmalla oli ymmärrys nuoren arjesta ja kokemusmaailmasta, mikä mahdollisti, että vanhempi pystyi tarjoamaan nuorelle tukea, olemaan tarvittaessa enemmän läsnä, ohjaamaan nuorta ja ottamaan tarvittaessa puheeksi nuorta mietittyttäviä asioita. Läheisillä perhesuhteilla oli myös positiivinen vaikutus nuoren itsetunnon tukemiseen. Vanhempien tuki oli ollut isossa roolissa suhteessa

nuoren koulunkäyntiin ja koulumenestykseen. Vanhempien tuki ja läsnäolo näyttivät kirjoituksissa olevan osittain yhteydessä nuoren koulumenestykseen.

Vanhempien lisäksi tärkeässä roolissa nuoren arkielämässä olivat isovanhemmat, tädit, sedät, enot ja muut sukulaiset. Vanhemmat kuvasivat, että adoptiolapsi oli toivotettu tervetulleeksi sukuun ja oli tärkeä sukulaisille. Nuorelle oli muodostunut läheiset suhteet sukulaisiin, joiden kanssa nuori pääsi kokemaan elämyksiä kuten vanhempi 3 alla kertoo:

”Ihania olivat kaikki sukulaiset, jotka ottivat lapseni sukuun. Häntä on viety kalaan, on nukkunut ukin sylissä, kiivennyt mökillä puihin ja ajanut enon veneellä. Muistoja ja tapahtumia kuten kenelle tahansa lapselle.”

Vanhemmat kertoivat kirjoituksissaan nuoren arkielämässä hyvin merkittävässä roolissa olevan kaverit eli suhteet koulu- ja harrastuskavereihin, taidon ylläpitää suhteita jo lapsuudesta saakka ja tutustua sekä muodostaa suhteita uusiin kavereihin. Osa vanhemmista toi myös esiin nuoren seurustelusuhteet onnistumisena. Osa vanhemmista kuvasi, ettei adoptiotausta näyttänyt vaikuttavan ystävyys-suhteiden muodostamiseen, kuten vanhemman aineistokatkelmassa alla ”kaverit ei aina edes muista, että toinen onkin adoptoitu ulkomailta”. Adoptiolla ei siis välttämättä ole erityistä merkitystä ja se ei siten nouse automaattisesti haasteeksi muodostaa ystävyys-suhteita:

”Paljon mielestäni vaikuttaa lapsen oma luonne ja se, miten tutustuu uusiin kavereihin. Lapsemme onkin hyvin sosiaalinen ja kavereita on paljon, eikä kaverit aina edes muista, että onkin adoptoitu ulkomailta. -- Edellä mainitusta vilkkaudesta ja sosiaalisuudesta johtuen ei ole ollut kovinkaan paljon haasteita. Vanhempien keskustelut nuoren kanssa vaikuttavat varmasti ihmissuhteisiin, yritetään ohjeistaa ja neuvoa välillä niissäkin.” Vanhempi 18

Vanhemmat kuvasivat onnistumisena lapsen kykyä olla sopeutuvainen ja sosiaalisesti taitava eri ympäristöissä. Vanhemmat kuvasivat, että sosiaaliin suhteisiin kannustaminen myös kehitti näitä vuorovaikutustaitoja. Vanhemmat kuvasivat nuoren persoonan, vilkkauksen, sosiaalisuuden sekä hyvien kaveritaitojen edesauttavan ystävyys-suhteiden muodostamista. Vanhempi aineisto-otteessa alla kuvaa sosiaalisista suhteista saadun tuen olleen tärkeimpiä tekijöitä nuorelle:

”Kaveripiiri ja perheen tuki on ollut tärkeimpiä tekijöitä lapsemme tukemisessa. Lapsemme ei ole tarvinnut mitään erityisiä tukitoimia kodin ulkopuolelta eikä kotona, hän menestyy erinomaisesti koulussa ja on ollut tasapainoinen nuori.” Vanhempi 10

Eräs vanhempi kuvasi, että nuoren ystävyys-suhteet olivat kehittyneet sitä mukaa, kun lapsi kasvoi. Osalla oli ollut ala-asteella vaikeuksia ystävyys-suhteissa, mutta nuorten kasvaessa ja kypsyessä yläasteelle mentäessä, haasteet kaverisuhteissa olivat vähentyneet ja ystävyys syventynyt:

”Haasteita oli ala-asteella kaverisuhteissa -- mutta onneksi ne ovat ohi.” Vanhempi 11

Lähes kaikki vanhemmat kirjoittivat, että nuoren harrastus on merkittävä osa nuoren arkielämää ja - kuten ensimmäisessä tulosluvussa toin esiin - harrastuksissa saadut onnistumisen kokemukset tärkeä kokemus nuorelle. Vanhempien kirjoituksista välittyy, että harrastukset ovat suurella roolilla myös sosiaalisten suhteiden kannalta, sillä moni nuorista oli saanut harrastuksensa kautta tiiviin ystäväporukan. Harrastuksen kautta muodostuneet ystävyys-suhteet myös motivoivat nuorta käymään harrastuksessa, kun yhteisen tekemisen pariin pystyi kulkemaan yhdessä ystävien kanssa ja yhdistämään harrastuksen sosiaaliseen elämään, kuten aineisto-otteissa alla kuvataan:

”Paljon kavereita koulun ja harrastusten kautta. -- Harrastuksilla suuri merkitys uusiin kavereihin tutustumisessa.” Vanhempi 13

”Harrastus meillä on valittu ihan lapsen oman mielenkiinnon mukaan ja siksi jaksoikin hyvin kulkea harrastuksessa ja siinä auttoivat kaverit koulusta kun yhdessä menivät koulun jälkeen harrastukseen.” Vanhempi

17

Vanhempien kirjoituksissa nousi esiin harrastusten merkitys sosiaalisille suhteille. Vanhemmat kirjoittivat, että harrastuksissa nuorten tehdessä töitä yhteisen asian eteen, tavoitellessaan yhdessä palkintoa tai tulosta, ihmissuhteet harrastusporukan kesken saattoivat tiivistyä ja muodostua ystävydeksi. Osa vanhemmista totesi onnistumisen olleen, kun nuoret pelatessaan tai harrastaessaan kehittivät myös sosiaalisia taitoja esimerkiksi liikunnallisten tai musiikillisten taitojen lisäksi. Vanhempi 8 aineisto-otteessa kuvaa kielellisten ja sosiaalisten taitojen kehitystä harrastuksen parissa:

”Harrastuksista on ollut erittäin paljon hyötyä. Niiden parissa lapsi kehittyy kielellisesti, kaikki sosiaaliset taidot kehittyvät, saa paljon kavereita.”

Vanhempien kirjoitusten mukaan harrastuksilla oli positiivinen vaikutus uuden kielen oppimiseen, mikä edesauttoi ystäviin tutustumista sekä vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Hyvät vuorovaikutustaidot sekä ystävyteen liitetyt kyvyt, kuten empatian tunteminen, mahdollistivat onnistuneita ihmissuhteita nuoren ikätovereihin. Kuten edellisessä ulottuvuudessa käsitelin kiintymyssuhdehäiriön vaikutusta sosiaaliin suhteisiin, voi turvallinen kiintymyssuhde mahdollistaa hyviä ystävyys-suhteita nuoren ikätovereihin, kuten aineisto-otteesta voi nähdä:

”Nuoren sosiaalinen verkosto koostuu ystäväporukasta, joka on muodostunut harrastuksen myötä. Myös muutamia kavereita löytyy koulusta. Nuori on sosiaalinen, empaattinen ja pidetty omien kavereiden keskuudessa. -- Nuorellamme on turvallinen kiintymyssuhde meihin vanhempiin. Nyt hän alkaa selkeästi irrottautua meistä, jonka katsomme myös kuuluvan tässä vaiheessa asiaan.” Vanhempi 16

Aineistossa vertaistuki oli nuorelle hyvin merkittävä tuen muoto ja elementti läheisissä suhteissa. Vanhemmat kertoivat mahdollistaneensa adoptioverkostoon tutustumisen myötä lapselle merkityksellisiä, vertaistuellisia suhteita. Vanhemmat kuvasivat, etteivät olleet pakottaneet lasta tutustumaan tai ystäväystymään muiden adoptoitujen lasten ja nuorten kanssa, vaan antaneet tähän mahdollisuuden

sen adoptioverkoston kanssa, johon vanhemmat olivat jo ennen lapsen saapumista tutustuneet. Vanhemmat kuvasivat, että nuori oli saanut merkittäviä ystävyys-suhteita, joita osa vanhemmista kuvaili jopa sukulaissuhdetta verrattaviksi, esimerkiksi osa vanhemmista puhui, että lapset olivat toisilleen kuin sisaruksia. Tästä aineistositaatit alla vanhempien 3 ja 8 kuvaamana:

”koulukaverit ovat tärkeitä. Samoin jo nuoresta asti pidetty yhteys vanhempien kautta samasta maasta tulleiden adoptionuorten kanssa - heillä näyttää olevan edelleen tosi tiivis yhteys ja kokevat olevansa kuin sisaruksia arvostaen toisiaan. -- Tämä verkosto syntyi, kun me vanhemmat tapasimme säännöllisesti, ja nuoret oppivat tuntemaan toisiaan.”

”Merkittävä asia lapselle on se, että on löytänyt paikkansa eri kaveripiireissä ja että hänestä pidetään. Hyvän kaverin maine on ansaittu. -- Eräs lapsen hyvä kaveri on myös adoptoitu samasta maasta, ja heillä on ollu erityinen ja varsin lämmin kaverisuhde, johon myös molempien vanhemmat ovat kannustaneet.”

Vertaistukea sisältävät ystävyys-suhteet voivat olla merkittävä asia nuorelle. Vanhemmat kuvasivat, että adoptioverkoston kautta nuori oli tutustunut niin eri maista kuin nuoren kanssa samasta maasta adoptoituihin nuoriin. Nuoren identiteetin ja hyvinvoinnin kannalta oli hyvin positiivinen ja elämää rikastuttava asia tuntea toinen adoptoitu, jakaa kokemuksia sekä keskustella esimerkiksi adoptioidentiteetistä. Nuoren läheiset suhteet muihin adoptoituihin ja niistä saatu vertaistuki on mahdollistanut vertaistuelliset keskustelut ja jaetut kokemukset muun muassa koetusta rasismista kuten aineisto-otteesta voi lukea:

”Adoptiotytöstä on saanut ystävän, jonka kanssa voi keskustella esim. rasismista ja mitä ovat kokeneet matkan varrella.” Vanhempi 19

Vanhemmat kuvasivat vertaistuen merkityksen olevan tärkeää nuorelle, joka on kohdannut rasismia. Vanhemmat toivat esiin, että arkielämän haasteita, kuten rasismikokemuksia, pystyi käsittelemään vertaistuen avulla. Nuorelle muiden adoptoitujen nuorten kohtaaminen sekä kokemusten jakaminen yhdessä saattoi olla ainutlaatuinen arkielämän tuki.

Haasteita muodostaa ja ylläpitää läheisiä suhteita

Vanhemmat toivat kirjoituksissaan esiin, että nuorella oli haasteita kaverisuhteissaan. Vanhemmat kuvasivat, ettei nuorella ollut taitoja muodostaa kaverisuhteita ja ylläpitää niitä. Nuori saattoi käyttäytyä tavalla, jota muut ikätoverit eivät pitäneet hyväksyttävänä. Nuorelta saattoi olla haasteita vuorovaikutustaidoissa sekä kaveritaidoissa. Vanhempien kirjoituksista oli havaittavissa, että adoptiotausta vaikuttaa ystävyys-suhteiden muodostamiseen. Kykenemättömyys myötäelämiseen sekä

empatian ilmaisemiseen muodostui haasteiksi ystävyysuhteissa, joissa näitä taitoja odotetaan. Vanhempi 4 kuvaa, että nuoren haasteena on kömpelyys sosiaalisissa suhteissa:

”Sosiaalisissa suhteissa vieläkin kömpelö. Ei ole pystynyt empatiaan eikä sympatiaan, nyt aikuisuuden kynnyksellä jo paremmin.”

Osa vanhemmista kuvasi, että heidän nuorensa saattoi olla taidoiltaan ja kypsyydeltään ikäistään nuoremman oloinen, jolloin kavereita oli vaikea löytää omanikäisten seurasta. Kaveritaitojen puute ja luottamuksen syntymisen sekä vuorovaikutuksen haasteet osoittautuivat haasteeksi muodostaa suhteita ikätovereihin. Nuoren ikätasoa vastaamattomat kyvyt, varhaislapsuuden puutteet, kaveritaitojen puute ja kokemusten suppea viitekehys muodostivat haasteen ystävyysuhteiden luomiselle ja ylläpidolle, kuten vanhemmat aineisto-otteissa alla kirjoittavat:

”Haasteita on kaverisuhteissa. Älyllisesti samalla tasolla olevat eivät halua olla kavereita hänen kanssaan, koska hän ei oikein ymmärrä miten sosiaalisissa tilanteissa kuuluisi toimia.” Vanhempi 1

”Kaverisuhteissa on haasteita. – eikä kavereita tahdo olla. – Ikäisiään lapsellisempi. Tutustuu helposti ja lähtee täysillä uuden kaverin matkaan, eikä huomaa että vanha kaveri jää. – Peittelee yksinäisyyttään. Saattaa sanoa suoraan, ettei halua olla jonkun kaveri, ei siis osaa luovia tilanteessa.” Vanhempi 15

”Haasteet ihmissuhteissa liittyvät useimmiten siihen, että kokemusten viitekehys on suhteellisen suppea, lapsi ei aina tiedä mitä häneltä odotetaan, saattaa ujostua, saattaa jännittää niin ettei uskalla lähteä kokeilemaan.” Vanhempi 8

Monissa vastauksissa tuli esiin, että kaverisuhteiden vaihtuvuus nähdään haasteena ja epäonnistumisena arkielämässä, kun taas pitkäaikaiset ystävyysuhteet onnistumisena. Vanhempi kuvaa, että nuoren kielitaidon puute on vaikuttanut ystävyysuhteiden muodostamiseen ja ylläpitämiseen. Jos lapsi on saapunut adoptioperheeseen vanhempana, voi hänen olla haastavaa oppia uutta kieltä, joissain tilanteissa lapsi on saattanut aiemmassa kotimaassa käydä jo koulua tällä kielellä. Vanhempi kuvaa puutteellisen kielitaidon haastavan sosiaalisten suhteiden muodostamista ja ylläpitoa:

”Kielitaidon puutteellisuus vaikeuttaa kaverien saamista ja kaverisuhteiden pysyvyyttä.” Vanhempi 9

Varhaislapsuuden kokemuksilla ja kiintymyssuhdehäiriöllä oli vaikutusta siihen, millaisia suhteita nuoren oli mahdollista muodostaa. Niiden vanhempien kirjoituksissa, jotka kertoivat kiintymyssuhdehäiriöstä ja varhaislapsuuden traumaista, näkyi myös kiintymyssuhdehäiriön vaikutukset sosiaalisiin suhteisiin ja haasteisiin niissä. Haasteita esiintyi sekä nuorten suhteissa vanhempiin ja perheenjäseniin että ystävyysuhteiden muodostamisessa ja ylläpidossa. Lapsen adoptiotaustasta johtuvat haasteet, kuten kiintymyssuhdehäiriö, voivat vaikuttaa ystävyysuhteiden muodostamiseen, lapsen sosiaalisiin taitoihin ja kykyyn toimia ystävänä. Kiintymyssuhdehäiriö vaikutti monin tavoin nuoren suhteessa vanhempiin, nuoret saattavat toimia ripustautuvasti ja turvaa korostuneesti hakien, kuten vanhemmat aineisto-otteissa kuvaavat:

”Kiintymyssuhdehäiriö näkyy vahvasti nuoren arjessa. Oman ikäisiä ystäviä on vähän, ja kiusaamista tapahtuu paljon. Isoja vaikeuksia olla isoissa lapsiryhmissä. Pärjää paremmin aikuisten kanssa. -- Lapsi on kovin intensiivinen joten usein muut lapset saattavat kokea hänet liian vaikeana. Ja koska lapsella on ollut huonoja kokemuksia, hänellä on ollut vaikeaa lähestyä muita lapsia/nuoria.” Vanhempi 2

”Hänen on vaikea ylläpitää pitkäkestoisia ihmissuhteita kavereihin. Hän ei uskalla ilmaista omia mielipiteitään, koska pelkää hylätyksi tulemistä. Hän varmistelee vielä joskus meiltä vanhemmiltakin, että emmehän me hylkää häntä, jos hän vaikka on tehnyt jotain väärin.” Vanhempi 14

”Kiintymyssuhdehäiriö on läsnä ja näkyy esim. siinä ettei oppinut hakemaan lohtua vanhemmiltaan. Saattaa sulkeutua eikä pysty ilmaisemaan miksi on surullinen, vihainen tai jännittynyt. Näiden tunteiden pukeminen sanoiksi on lähes mahdotonta. Tämä saattaa joskus olla hyvin hämmentävää kavereille.” Vanhempi 8

Kiintymyssuhdehäiriö saattoi näkyä nuoren ystävyysuhteissa itseilmaisun esteinä, esimerkiksi pelkona ilmaista omia mielipiteitä tai tunteita. Nuori ei välttämättä ollenkaan uskaltanut hakea lohtua tai saattoi hakea korostuneesti hyväksyntää ja pyrkiä miellyttämään muita. Vanhempi 6 tuotti huolta siitä, että nuori hakee hyväksyntää ”haitallisilta” kavereilta ja ”ajautuu väärään seuraan”.

”Jatkuvan ylivilkkauden ja rajattoman käytöksen vuoksi kavereita on ollut vaikea saada. – Ilman valvontaa hän varastelee ja ajautuu väärään seuraan etsiessään hyväksyntää kavereilta.”

Vanhemmat kirjoittivat, ettei nuorella välttämättä ollut ystävyysuhteissa tarvittavia taitoja, minkä vuoksi ystävien saaminen oli ollut vaikeaa tai jopa mahdotonta. Usealla nuorella vanhempien kirjoitusten mukaan ei välttämättä ollut ollenkaan ystäviä koulussa tai harrastuksissa. Tai jos ystäviä oli, niitä ei välttämättä tavattu vapaa-ajalla. Osa vanhemmista kirjoitti nuoren haasteena sosiaalisissa suhteissa olleen ulkopuolelle jättämistä. Vanhemmat olivat näissä tilanteissa kannustaneet nuorta pitämään puolensa ja etsimään uusia kavereita, jos häntä aletaan jättämään ulkopuolelle. Vanhempien kannustus oli lopulta saanut nuoren löytämään saman kokeneita sydänystäviä. Vanhemmat saattoivat olla hyvin huolissaan, jos nuori vaikutti olevan ulkopuolinen. Vanhempi 19 alla aineistokatkelmassa kuvaa, kuinka vapaa-ajan kaverittomuus ei välttämättä ole haaste:

”On joutunut kiusatuksi, on ollut itse kiusaajana. Kouluajan ulkopuolella ei ole kavereita, mutta emme pidä tätä ongelmana, koska viihtyy kotona ja oman perheen parissa ja vaikuttaa tyytyväiseltä ja tasapainoiselta. Koulussa päässyt onneksi mukaan kaveriporukkaan, jossa viihtyy.” Vanhempi 11

6.4 Institutionaaliset paikat

Vanhempien kirjoituksissa osana nuoren arkielämää näyttäytyivät kohtaamiset institutionaalisissa paikoissa, kuten koulussa ja sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä, esimerkiksi lastensuojelun tukitoimissa, sijaishuoltopaikoissa, sairaalakoulussa, psykiatrisilla osastoilla ja avohoidossa. Vanhempien hakiessa rohkeasti apua, sitä oli mahdollista saada. Sen sijaan, jos vanhemmat tai nuori pelkäsivät

leimaantumista, eivätkä halunneet leimaantumisen pelossa hakea apua, he jäivät sitä vaille. Onnistuneita kohtaamisia institutionaalisissa paikoissa olivat koulun henkilökunnalta saatu tuki, oikea-aikainen tuki terveydenhuollolta ja lastensuojelulta saadut nuorelle sopivat palvelut. Haasteita nuoren arkielämään toivat riittämätön tuki sekä adoptioerityisen tiedon ja ymmärryksen puute instituutiassa.

Onnistuneita kohtaamisia institutionaalisissa paikoissa

Onnistumisena nuoren arkielämässä useat vanhemmat näkivät osaavan, ammattitaitoisen opettajan ja muun koulun henkilökunnan, jolta sai tukiopetusta, ymmärrystä ja nuoren tarvitsemia erityisjärjestelyjä koulunkäyntiin. Opettajan merkitys korostui vanhempien kirjoituksissa. Opettajan panostusta, asennetta, ammattitaitoa ja ajankäyttöä arvostettiin ja tällä oli yhteys nuoren onnistumisiin koulussa, kuten koulumenestykseen, kuten aineisto-otteista alla voi havaita:

”Opettajien ammattitaito on ollut tärkeintä tukea, muuta tukea emme ole tarvinneet.” Vanhempi 11

”Thana opettaja on jaksanut koko ajan laittaa meille tiedot läksyistä ja kaikesta koulussa tapahtuneesta tai kouluun liittyvästä muistuttavasta. Lapsemme oli lastenpsykiatrian avohoitoyksikön asiakkaana monta vuotta ja kävi terapiassa. Nyt hänellä on loppunut tuki sieltä, koska hän on jo teini, mutta joudumme hakemaan apua myös nuorisopuolelta.” Vanhempi 1

”Koulunkäyntiin vaikuttavia asioita ovat mielestäni opettajien asenne nuorta kohtaan, vanhempien ja nuoren avoimuus eri asioita kohtaan.” Vanhempi 5

Koulun henkilökunnan suhtautumisella oli iso merkitys lapsen koulupärrjäämiselle. Onnistumisina vanhemmat näkivät oikea-aikaiset palvelut, institutionaalisen avun, josta nuori hyötyi sekä koulujärjestelmän hyväksynnän nuoren tarvitsemiin erityisjärjestelyihin. Vanhempien kirjoituksissa korostui koulun henkilökunnan lisäksi onnistumisena arkielämän sujumisen ja nuoren hyvinvointia kohottanut lasten ja nuorten psykiatrinen poliklinikka. Nuori oli saanut tarvitsemaansa hoitoa tai terapiaa ja vanhemmat jaksamisen tukea.

Onnistumisena arkielämän institutionaalisissa paikoissa näkyi vanhempien kirjoituksissa koulun antama tuki sekä koulun ja perheen hyvä yhteistyö ja nuorelle yksilöllisesti tehdyt suunnitelmat tarvittavan tuen järjestämisestä. Vanhempi 14 näki erityisen tuen päätöksen antaneen nuorelle mahdollisuuden käydä koulua yleisopetuksessa ja näin nuoresta tulleen itsenäisempi:

”Meidän nuori on erityistarpeinen mutta käynyt koulun pääosin yleisopetuksessa erityisen tuen päätöksellä. Se on vaatinut kodilta valtavan työmäärän, jotta hän on pysynyt mukana. Toisaalta hän on ehkä nyt hieman itsenäisempi kuin jos olisi ollut erityisluokalla.”

Vanhemmat kuvasivat, että onnistumisia nuoren avun saamisen ja tuen löytymisen suhteen oli mahdollista saada, kun avoimesti ja suoraan otti instituutioiden ammattilaisten kanssa puheeksi nuoren haasteet. Vanhemmat kertoivat, että olivat havainneet nuoren saaneen onnistumisia institutionaalisissa paikoissa, jos apua oli haettu ennakoivasti jo ennen suurempien haasteiden esiintymistä, matalalla kynnyksellä. Matala kynnys mahdollisti hyvän keskusteluyhteyden nuoren perheen ja ammattilaisten välillä. Tutkimuksiin hakeutuminen, erityistarpeiden havainnointi sekä diagnoosit ja niiden mahdollistama tuki, kuten lisäajan saaminen koetilanteisiin, nähtiin onnistumisena, mitä aineistosi-taatti alla kuvaa.

”Myös yhteys kouluun matalalla kynnyksellä on tärkeää aina, kun lapsella on hankaluuksia. Esimerkkinä nuoreni koulupärrääminen. Otimme sen puheeksi kouluterveydenhuollossa. Hän pääsi taitotasotesteihin, kun koulutulokset olivat epätasaisia. Testeissä todettiin, että kaikki taidot ovat normitasolla, paitsi hahmottaminen, joka oli ylitse muiden ja aiheutti siten esim. matikan tietyillä alueilla ongelmia. Kun sen nyt tiedämme, osaamme vaikka pyytää lisäaikaa hygieniapassin suorittamiseen.” Vanhempi 3

Vanhemmat kirjoittivat olleen merkittävä onnistuminen, kun nuori sai tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti. Vanhemmat korostivat, ettei tämä ollut itsestäänselvyys. Osa vanhemmista kertoi nuoren kyllä saaneen tukea lopulta, mutta liian myöhään. Vanhemmat toivoivat, että tukea olisi ollut mahdollista saada aiemmin ja, että tuen hakemiseen ja myöntämiseen olisi ollut matalampi kynnys. Oikea-aikainen, riittävä, matalan kynnyksen tuki voi ennaltaehkäistä tulevaisuuden vakavampia haasteita. Vanhempi 12 esittää toiveen psykiatristen sairaanhoitajien työpanoksen mahdollisuudesta kouluissa:

”Henkinen hyvinvointi on äärimmäisen tärkeää, joten olisi syytä satsata jo alakoulussa esim. psykiatristen sairaanhoitajien palkkaamisella kuraattorin rinnalle. Perheemme on saanut tukea mm. perheneuvolasta, psykiatriselta puolelta sekä lastensuojelusta. Tukea olisi tarvittu aikaisemmin.”

Useampi vanhempi kirjoitti, että avun ja tuen piiriin oli helpompi päästä nuoren saadessa diagnoosin. Diagnoosi oli väylä päästä esimerkiksi terveydenhuollon piiriin. Osa saattaa kokea diagnoosin saaminen leimaavana, pelottavana tai negatiivisena. Alla esimerkkejä aineisto-otteista, joissa vanhemmat kertovat, miten diagnoosin saaminen ja palveluiden piiriin pääseminen oli onnistuminen ja miten se mahdollisti nuorelle tämän tarvitseman avun:

”Meillä on ollut hyvä tuuri, olemme saaneet siitä että lapsi täytti 8 vuotta apua lasten ja nuorten psykiatriselta poliklinikalta niin terapiaa lapselle kuin tukea vanhemmille jaksamisessa.” Vanhempi 2

”Oma nuoreni tarvitsee tukea asioiden aikatauluttamisessa -- Olemme saaneet tukea lasten/nuorten psykiatriselta ADHD:n suhteen.” Vanhempi 5

”Samoin hakeutuminen lääkäriin, on auttanut esim. liian aikaisen puberteetin havainnointiin ja hidastehoitihin. Otimme lapselle sairaskuluvakuutuksen ja maksoi näissä hoidoissa itseään pois.” Vanhempi 3

Vanhemmat kirjoittivat nuorta auttaneista lastensuojelun tukitoimista ja sijaishuoltoapaikan osaamisesta. Vanhempi koki, että sijaishuoltoyksikön osaaminen ja ammattitaito oli onnistuminen nuoren elämässä. Eräs vanhempi kirjoitti, että nuorelle tärkeä asia arkielämässä oli lastensuojelulaitoksen omaohjaaja, johon nuorelle oli syntynyt merkittävä suhde, vaikka nuorella oli kiintymyssuhdehäiriö. Osa vanhemmista totesi lastensuojelulaitoksen erityisosaamisen olleen nuoren arkielämässä onnistuminen, sillä nuori sai tarvitsemaansa tukea ammattilaisilta. Alla olevassa aineistositaatissa vanhempi 6 kertoi, että nuori sai vuosien vaikeuksien jälkeen tukea lastensuojelulta:

”Lapseni tuli huostaanotetuksi 13-vuotiaana ja on sijoitettuna neuropsykiatrisesti orientoituneeseen lastensuojelulaitokseen vuosien vaikeuksien jälkeen. Lapsellani on vaikeita tunnesäätelyn pulmia ja mm. Impulssikontrolli puuttuu. Diagnooseina mm. ADHD, oppimisvaikeudet ja kiintymyssuhdehäiriö.” Vanhempi 6

Osa vanhemmista kirjoitti, että heidän lapsensa on huostaanotettu ja elää sijaishuoltoapaikassa. Vanhempien kirjoituksista oli kuitenkin havaittavissa, että huostaanotto saattoi olla nuoren arkielämän kannalta onnistuminen, sillä se mahdollisti kriisiytyneen tilanteen katkaisun ja turvaamisen sekä nuoren tarvitsemia tukimuotoja paikassa, jossa ammattilaiset pystyivät nuorta tukemaan ja valvomaan. Osasta vanhempien kirjoituksia välittyi perheen tyytyväisyys lastensuojelun tukitoimia kohtaan, ja he pystyivät näkemään huostaanoton onnistuneet seuraukset, kun huostaanottopäätöksestä oli kulunut aikaa. Vanhempi 4 alla olevassa aineistositaatissa kuvaa nuoren elävän sijaishuoltoapaikassa hyvää, suojattua elämää, nuori myös itse toivoo sosiaalihuollon tukea jatkossakin:

”Tällä hetkellä nuoren elämässä hyvä vaihe. Ei tosin elä vielä yhteiskunnassa, vaan suojattua elämää lastensuojeluyksikössä. Sosiaalipuolen taustatuki jatkuu jonkin vielä täysi-ikäisyyden koittaessakin, tämä on myös nuoren oma toive. -- Nuorelle merkittäviä asioita: tietokoneet, raha, kaverit, mutta myös perhe ja omaohjaaja.” Vanhempi 4

Vanhempien kirjoituksista oli nähtävissä, että osalla nuorista oli asiakkuus useaan instituutioon, kuten psykiatriseen poliklinikkaan sekä lastensuojeluun. Vanhemmat kuvasivat nuoren rajuakin oireilua, mikä saattoi johtua esimerkiksi traumataustasta, kiusaamisesta, kouluun sopeutumattomuudesta ja tukimuotojen puutteesta. Vanhemmat kuvasivat avun saamista näihin asioihin onnistumisena, vaikka päätös esimerkiksi koulun vaihtamisesta on nuorelle valtava, sillä koulu on keskeinen paikka nuoren arkielämälle. Vanhempi 2 alla olevassa aineistositaatissa näkee päätöksen sairaalakouluun siirrosta olleen onnistuminen, joka on mahdollistanut nuoren saavan jatkossa tarvitsemaansa tukea koulunkäyntiin. Nuori on myös saanut jättää taakseen koulun, jossa häntä rajusti kiusattiin. Muutosten johdosta, nuori oli löytänyt kavereita ja hänen psyykkinen hyvinvointinsa parani:

”Lasten psykiatrisen poliklinikan ja vanhempien päätös ottaa lapsi pois lähikoulusta missä kiusaaminen oli todella rajua, ja siirto sairaalakouluun oli onnistunut päätös. Lapsi, joka vielä aiemmin sanoi että olisi parempi jos olisi kuollut, on nykyisin sitä mieltä että elämä on kivaa, ja on tyytyväinen itseensä ja siihen kuka

hän on. Samalla sairaalakoulussa on löytynyt kavereita ja nuori on saanut sen tuen koulunkäyntiin minkä tarvitsi.” Vanhempi 2

Riittämätön tuki

Vanhemmat kertoivat, että institutionaalisen tuen ja avun saaminen adoptoidun nuoren arkielämän haasteisiin oli ollut hankalaa. Vanhempien aktiivisuus ja voimavarat ovat keskeisessä osassa siinä, saako nuori apua haasteisiinsa. Vanhemmat kirjoittivat, että nuoren jäädessä ilman tämän tarvitsemaa tukea, olivat haasteet ja ongelmat kasaantuneet ja vakavoituneet. Osa vanhemmista kirjoitti, ettei heidän huoltaan ja nuoren oireilua otettu ajoissa tarpeeksi vakavasti. Useampi vanhempi kirjoitti, että institutionaalisisissa paikoissa ei tunnistettu heidän nuorensa adoptiotaustan vaikutusta oireiluun ja haasteisiin, eikä näin pystytty tarjoamaan sopivaa tukea. Osa vanhemmista kirjoitti, että nuoren arkielämän haasteeksi muodostui se, ettei adoptiotaustan erityisyyttä ei ymmärretä. Nuori jäi vanhempien kirjoitusten mukaan ilman tarpeellista tukea, kuten aineisto-ote alla osoittaa:

”Tukea emme ole saaneet. Tuntuu että adoptioon perehtyneitä ei ole.” Vanhempi 15

Osa vanhemmista kirjoitti, että adoptio neuvonta on ollut nuoren ainoa tukimuoto ja se on päättynyt liian pian. Vanhemmat kuvasivat, että olisi toivoneet nuorelle tukea, vaikka heidän nuori olisi pärjännytkin hyvin. Vanhemmat kuvasivat, ettei kouluterveydenhuollossa tai neuvolassa ymmärretty adoptiotaustaisen haasteita, joten nimenomaan adoptioerityiselle tuelle olisi tarvetta, kuten esimerkiksi alla olevassa aineisto-otteessa on nähtävissä:

”Tukea saimme ainoastaan adoptio neuvonnan ajan ja sen jälkeen viiden vuoden ajan neuvonnan antajan toimesta. Neuvola ja kouluterveydenhuolto eivät ymmärrä adoptiotaustaisen haasteita. Tukea olisi ollut tärkeää saada, vaikka meillä on kaikki mennyt tosi kivasti.” Vanhempi 16

Vanhempien kirjoituksista nousi esiin, että kohtaamiset institutionaalisisissa paikoissa eivät olleet aina onnistuneita, sillä vanhemmat kokivat, etteivät sosiaali- ja terveydenalan ammattilaiset ymmärtäneet adoptiotaustaisen nuoren haasteita eikä heillä ollut tiedossa asiantuntijoita, jotka olisivat ymmärtäneet adoption erityisyyttä tai tiedossa ammattilaisia ja palveluita, joille ohjata nuorta. Vanhemmat kokevat varsinkin adoptioerityisen ja -asiantuntijoiden tuen merkitykselliseksi, mutta puutteelliseksi, kuten vanhempi 14 alla olevassa aineisto-otteessa kuvaa:

”Asuinpaikkakunta vaikuttaa asiaan sekä miten paljon vanhemmat jaksavat vaatia lapselle tukea, jos lapsella on erityisen tuen tarvetta. Olemme saaneet tukea lähinnä koulusta kouluun liittyviin asioihin. Kerran haimme tukea kunnan perheneuvolasta, mutta siellä ei ymmärretty adoptioerityisyyttä lainkaan ja tuntui, että meidän olisi pitänyt ensin kouluttaa heidät, jotta olisimme voineet saada tukea. Emme lähteneet tähän. Adoptiokuraattori on ollut hyvä tuki ja hän on ollut ainoa, joka on ymmärtänyt adoptioerityisyyden.” Vanhempi 14

Vanhemmilla saattaa olla ammattilaisia enemmän tietoa adoption erityisyydestä ja adoption vaikutuksesta nuoren arkielämään. Adoptiovanhemmat ovat käyneet adoptioeuvonnan ja todennäköisesti useita erilaisia adoptiokoulutuksia, toisin kuin sosiaali- ja terveydenalan henkilökunta, mistä syystä adoptiovanhemmille saattaa langeta ”asiantuntijan” ja ”kouluttajan” rooli suhteessa instituutioiden ammattilaisiin, kuten aineisto-otteesta alla voi lukea:

”Lapsuusaikana taisimme olla kunnan ensimmäinen adoptioperhe -- tuntui, että äitinä sain toimittaa mm. neuvolaan ja kouluun materiaalia adoptiolapsista.” Vanhempi 18

Kansainvälisesti adoptoidut nuoret ovat epätasa-arvoisessa asemassa muihin nähden, sillä marginaalisen ryhmän erityisyyttä ei tunnisteta ja adoptoitujen tarvitsemia erityisiä palveluita ei välttämättä ole olemassa. Alla aineisto-otteessa, vanhempi kuvaa toivetta adoptoitujen pääsystä terapiaan:

”Lähtökohtaisesti jokaiselle adoptoidulle lapselle pitäisi aloittaa terapia heti adoption toteuduttua!” Vanhempi 4

Vanhempien kirjoituksissa korostui nuoren ja hänen vanhempiensa aktiivisuus sen suhteen, missä määrin nuori sai institutionaalisissa paikoissa haasteisiinsa apua. Myös perheen voimavaroilla ja käytettävissä olevilla resursseilla on vaikutusta siihen, miten perhe jaksaa etsiä ja hakea nuorelle tukea. Osa vanhemmista kertoi, että joutuivat maksamaan nuoren tarvitsemista tukimuodoista, sillä julkisesti tuotettuja palveluita ei ole ollut. Aineisto-otteessa alla esimerkki vanhemman kokemuksesta hakea nuorelle apua:

”Nuori tarvitsee tukea koulunkäyntiin. Adoptiotausta saa oireilevan monin eri tavoin. Apua on joutunut etsimällä etsimään, osin kustantamaan itse.” Vanhempi 9

Osa vanhemmista kirjoitti, että heidän nuorensa jäi palvelujärjestelmässä ikään kuin väliinputoajaksi. Nuori olisi tarvinnut vahvaa tukea, mutta järjestelmä sulki nuoren ulos, sillä järjestelmien kriteereiden mukaan nuori ei ollut tarpeeksi tarvitseva tai oireileva tai tarvittavaa diagnoosia ei oltu saatu. Aineistossa nousi esiin vanhempien aktiivinen rooli tuen hakemisessa nuorelle arkielämän onnistumisissa ja haasteissa. Vaikka vanhempi yrittäisi vuosia hakea apua, juuri nuorelle sopivia palveluja ei välttämättä ole mahdollista saada. Tällöin huostaanotto saattaa jäädä ainoaksi avuksi, kuten aineisto-otteesta alla voi havaita:

”Lapsen väkivaltaisuus arjen rajaamistilanteissa esim. puhelimen luovuttamisessa on ollut hirveän vaikea asia kaikissa ympäristöissä, kotona, koulussa ja lastensuojelulaitoksessa. Lapseni olisi tarvinnut vammaispalvelujen tai lastensuojelun yhteisöllistä iltapäivätoimintaa nuorille, mutta hän ei ole tarpeeksi vammaainen saadakseen tällaisia apuja. Huostaanotto tuli ainoaksi avuksi vuosien avunpyyntöjen jälkeen.” Vanhempi 6

Myös adoptioneuvonnalla ennen lapsen saapumista koettiin olevan vaikutusta nuoren arkielämän haasteisiin, ongelmien ennakointiin ja siihen, millaisia valmiuksia adoptioneuvonta antaa vastata nuoren haasteisiin. Toisaalta osa vanhemmista kirjoitti, että nuoren arkielämässä oli odotettua enemmän onnistumisia kuin haasteita, koska adoptioneuvonta ennen lapsen adoptiota, oli korostanut mahdollisia riskejä, haasteita ja ongelmia. Vanhemmat eivät osanneet odottaa, että lapsi toisi niin paljon hyvää vanhempien elämään. Adoptioneuvonnalla oli vanhempien kirjoitusten mukaan suuri merkitys. Haasteisiin on tärkeää varautua etukäteen, mutta osa vanhemmista koki adoptioneuvonnan korostaneen liikaa mahdollisia haasteita. Aineisto-otteessa alla on luettavissa vanhemman adoptioneuvonnassa kuulemaa riskipuhetta, vanhempi kuvaa kokemustaan adoptioneuvonnasta sanoilla ”koskaan ei tullut esille mitään positiivista”. Vanhemman kirjoituksesta välittyy riskipuheen korostus adoptioneuvonnan aikana ja adoptiokoulutuksissa ennen adoptiota:

”Tyttömme lähtee kotoa varmaankin siinä vaiheessa opiskelemaan. Todennäköisesti eri paikkakunnalle, mikä asia on äidistä ja isästä aivan hirvittävää, koska tämä tyttömme on tuonut meidän elämään niin paljon hyvää, jota emme osanneet ajatella kun kaikissa tilaisuuksissa missä kävimme ennen tytön saatuamme puhuttiin vain mitä kaikkea ikävää voi tulla vastaan esim. Kiintymissuhdehäiriötä, nuori reagoi kaikkeen pahasti ym. voi olla monenlaisia häiriöitä käyttäytymisessä. Koskaan ei tullut esille mitään positiivista, joten ollaan todella ylpeitä vanhempia tästä työstä ja tuetaan kaikessa mitä hän päättääkin tehdä elämässä.”

Vanhempi 19

Riittämätön tuki sekä palvelujärjestelmän osaamisen ja tiedon puute adoptiosta aiheutti nuorelle haasteita ja vanhemmille ikäviä tunteita. Vanhemmat kirjoittivat turhautumisesta, joka aiheutui nuoren jäädessä vaille apua. Eräs vanhempi kirjoitti, että lastensuojelupalveluissa ei ymmärretty adoptiotaus-tan vaikutusta lapsen käyttäytymiseen eikä lastensuojelu osannut tämän vuoksi vastata nuoren oirei-luun ja häiriökäyttäytymiseen vanhemman mukaan oikealla tavalla. Vanhempikuvasi, kuinka nuori oli kiintymyssuhdehäiriön vuoksi halunnut tulla sijoitetuksi pois kotoa. Vanhemman kirjoituksen mu-kaan nuori ei ole saanut oikeanlaista apua lastensuojelulta, vaan lastensuojelu on vanhemman kirjoin-tuksen mukaan päinvastoin aiheuttanut haasteita. Vanhempi kirjoitti, että nuoren haasteet pahenivat, kun hänet sijoitettiin lastensuojelulaitokseen, ja nuoren arkielämään aiheutui uusia haasteita sijoituk-sen jälkeen, kuten rikoskierre ja ajautuminen rikolliseen seuraan, hyvinvointia ja turvallisuutta hait-taava käytös ja ongelmalliset sosiaaliset suhteet, mikä aineistositaatissa alla on luettavissa:

”Lapsellani on kiintymyssuhdehäiriö. Siksi hän varta vasten halusi nuorten vastaanottokotiin, jossa hänen annettiin kulkea kaupungilla varastelemassa ja tappelemassa vapaasti ja olla öisin kännykällä. Asiaan puu-tuttiin vasta useiden yhteydenottojen ja valitusten jälkeen. Meinasin nääntyä juostessani kaupungilla lapsen perässä vahtimassa mihin rötösporukkaan hän tällä kertaa keksi liittyä. Lastensuojelun työntekijöiltä tuli mitätöivää palautetta. Meille vanhemmille puhuttiin joustavuudesta ja nuoruusikäisen kohtaamisesta. Las-tensuojelulta puuttui täysin ymmärrys mistä on kyse. Lapsellani on ollut yksi onnistunut ystävyys-suhte, mutta en tiedä jatkuuko se enää pitkään, kun lapseni sijoitettiin niin kauas kotoa.” Vanhempi 6

6.5 Yhteiskunnallinen ulottuvuus

Olen edellä esitellyt nuoren onnistumisia ja haasteita arkielämän ulottuvuuksissa alkaen konkreettisesti arkielämästä. Olen esitellyt tuloksia edeten mikrotasolta mesotasolle, josta lopuksi makrotasolle. Jokainen näistä arkielämän ulottuvuuksista ja tasoista on yhteydessä ja vaikutuksessa toisiinsa. Lopuksi esittelen ulottuvuuden, joka kuvaa nuoren onnistumisia ja haasteita yhteiskunnallisella tasolla, yhteiskunnan rakenteissa. Tämä viimeisin ulottuvuus on laajin ja vaikuttaa nuoreen monella elämän osa-alueella. Yhteiskunnallisen ulottuvuus vaikuttaa esimerkiksi nuoren sisäisiin tekijöihin sekä institutionaaliseen tukeen. Itsetuntoon, minäpystyvyyteen ja identiteettiin vaikuttaa voimakkaasti se, miten ympäristö sekä yhteiskunta yksilön näkee ja määrittelee. Se, miten yksilöä kohdellaan ja miten hänestä puhutaan vaikuttaa väistämättä käsitykseen itsestä. Samoin yksilön oma käsitys itsestään vaikuttaa myös siihen, miten hän näkee ympäröivän yhteiskunnan. Tässä tulososion viidennessä osassa käsitelen yhteiskunnan ja ympäristön vaikutusta nuoren arkielämän onnistumisiin ja haasteisiin. Merkittävänä tuloksena on rasismi, jota nuoret arkielämässä joutuvat kohtaamaan.

Yhteiskunnan ilmapiiri ja ympäristön vaikutus

Tässä kappaleessa tuon esiin yhteiskunnallisen ilmapiirin ja ympäristön vaikutuksen tuomia onnistumisia ja haasteita nuoren arkielämässä. Vanhemmat kuvasivat kirjoituksissaan yhteiskunnallista ilmapiiriä ja muiden, perheen ulkopuolisten henkilöiden, suhtautumista nuoreen. Onnistuneita elementtejä tähän ulottuvuuteen tuli huolestuttavan vähän. Kuitenkin muutama vanhempi kertoi, että harrastuksissa nuori oli saanut kannustavaa palautetta ympäristöltä ja nuori oli otettu mukaan tasavertaisena muihin nuoriin nähden, mitä vanhemmat pitivät isona onnistumisena. Tästä ympäristön positiivisesta ja tasavertaisesta suhtautumisesta sekä kannustavasta palautteesta esimerkit aineistotteissa alla:

”esim. jalkapallopiireissä ollaan jo tottuneita siihen, että monella on juuret ulkomailla. Aina yhtä mukavaa nähdä kun kentällä on lapsia eri maista, ja lapset/nuoret toimivat joukkueena.” Vanhempi 8

”Viime aikoinaan iso onnistuminen oli kun lapsi vaihtoi harrastuksessa lasten ryhmästä aikuisten ryhmään, missä hänet kohdataan tasavertaisena ja mikä antaa jokaisen treenikerran jälkeen ison tunteen siitä että on hyvä ja pärjää.” Vanhempi 2

Ihmisten asenteet, ympäristön asenneilmapiiri, ympäristö ja yhteiskunnallinen ilmapiiri vaikuttavat vanhemman mukaan nuoren arkeen. Kannustamisen, hyväksynnän ja positiivisen palautteen voima on erittäin merkittävä nuoren arkielämän onnistumisille ja haasteille adoptiovanhempien mukaan.

Vanhemmat totesivat kirjoituksissaan, että nuoren ympäristö vaikuttaa nuoren motivaatioon sekä siihen, miten koulunkäynti sujuu. Koulunkäynnin suhteen merkittävää on kotoa saadun tuen lisäksi koulun henkilökunnan ja muun ympäristön suhtautuminen ja kannustus. Kirjoituksissa tuli näkyviin, että alakouluikäiseen lapseen olivat vaikuttaneet enemmän vanhempien tuen merkitys, lapsen oma motivaatio koulua kohtaan ja perhe. Kun taas nuoruudessa, yläasteelle siirtyessä, painopiste muuttui ja kasvoi perheen sisältä ympäristöltä saatuun palautteeseen, jolloin kaveripiiriin merkitys sekä ikätovereilta saatu tuki ja hyväksyntä korostuivat. Ympäristön suhtautumisella oli vaikutusta myös nuoren ihmissuhteisiin kuten esimerkiksi vanhempi 8 aineisto-otteessa kuvaa:

”Ihmisten avoimuus, ennakkoluulottomuus ja myös vanhempien käyttäytyminen ja toimiminen vaikuttavat lapsen ihmissuhteisiin.”

Vanhemmat kuvasivat nuoren arkielämän tilanteissa näkyvän, että ihmiset suhtautuvat erilaisuuteen usein hyväksymättä sitä ja tästä aiheutuvan haasteita nuoren arkielämään. Vanhemmat kuvasivat, että yhteiskunta suosii nuoria, jotka sopivat samaan muottiin muiden kanssa. Vanhempien kirjoituksissa tuli esiin, että nuori koki ympäristön vaikutuksen esiintyvän arkielämässä muun muassa leimaantumisen pelkona koulussa. Sillä, miten yhteiskunta näkee ja arvottaa nuorta ja erilaisuutta, on merkittävä seuraus nuoren hyvinvointiin ja esimerkiksi siihen, uskaltaako nuori ja hänen vanhempansa hakea nuorelle hänen tarvitsemaansa apua ja tukea. Esimerkkinä nuoreen kohdistuvista asenteista ja nuoren leimaantumisesta sekä negatiivisesta palautteesta aineisto-ote alla:

”Eniten vaikuttavat ihmisten asenteet. Onko erilaisen temperamentin omaava nuori häirikkö, kun uskaltaa sanoa mielipiteensä. Joutuu helposti leimatuksi ja erilaisen ulkonäkönsä vuoksi jää ensimmäisenä mieleen ja on siten ensimmäisenä syytettynä koulumaailmassa. Nuori tarvitsisi kannustavaa palautetta. Wilmassa pelkkää negatiivista. Joulutodistuksessa keskiarvo oli kuitenkin 8.. Eli normaali keskitason oppilas.” Vanhempi

15

Vanhempi 15 tuo esiin, kuinka suhtautuminen nuoren erilaiseen temperamenttiin vaikuttaa koulu- maailmassa. Vanhempi kirjoittaa, että nuori uskaltaa sanoa koulussa mielipiteensä, mutta hänet leimataan häiriköksi erilaisten piirteiden vuoksi. Vastavuoroisesti osa vanhemmista toi esiin, että kouluissa, jossa oppilailla oli erilaiset kulttuuritaustat, nuoren adoptiotaustalla ei koulussa ollut merkitystä, vaan ympäristö kohteli häntä tasavertaisesti muiden kanssa. Monikulttuurisuus siis lisäsi ja mahdollisti ympäristön positiivista, hyväksyvää suhtautumista nuoreen ja näyttäytyi onnistumisena arkielämässä. Vanhemmat kuvasivat yhteiskunnan suorituskeskeisyyden näkyvän nuorten arkielämässä muun muassa kilpailuna, kovina paineina ja tulevaisuuteen liittyvinä huolina. Työelämä näyttäytyi kirjoituksissa tavoitteena, jota kohti nuori pyrkii. Vanhemmat 19 ja 7 kuvasivat yhteiskunnan kovaa ilmapiiriä ja kilpailua pärjäämisen suhteen:

”Yhteiskunnassa on tällä hetkellä kovaa kilpailua pärjäämisessä, mutta tämän hetken nuoret ovat mielestäni todella fiksuja ja osaavia, yritteliäitä ja haluavat mennä eteenpäin, jos kotoa tulee tukea ja turvaa.” Vanhempi 19

”nuoruusikäisten elämä on näyttäytynyt aika kovana” Vanhempi 7

Vanhemmat voivat toimia suojaavana tekijänä ja kannustaa nuorta yhteiskunnan kovan suorituskeskeisyyden ja paineiden välillä. Vanhemmat sanoittivat yhteiskunnassa olevan kilpailun pärjäämisen suhteen ja paineiden tulevan nuorelle perheen ulkopuolelta, ei perheen sisältä vanhempien taholta, vaan yhteiskunnasta ja ympäristöltä. Vanhemmat halusivat tukea lasta näiden käsittelyssä. Ympäristön, kuten koulun, suhtautumisella nuoren käytökseen on merkitystä. Vanhempi 6 alla olevassa aineistokatkelmassa kuvaa, että nuoren käytökselle kohdistetaan odotuksia, ja jos nuori ei pysty odotusten mukaan käyttäytymään, hänet saatetaan eristää tutusta ryhmästä tai luokasta ulos.

”Nyky-yhteiskunta on valtavan suorituskeskeinen ja jos, et pysty esim. harrastusrumbaun, etkä pärjää koulussa putoat helposti porukasta. Suomalainen yhteiskunta kestää huonosti ylivilkkaita lapsia koulumaailmassa. Heidät yritetään mielestäni eristää kaikin tavoin ryhmästä. Päiväkotimaailmassa poikani pärjäsi vielä suhteellisen hyvin. Opettajat ovat huonoja sietämään levottomuutta ja usein haluttomia keksimään ratkaisuja siihen. Parasta heille on, että lapsi siirretään toisaalle.” Vanhempi 6

Vanhemmat kuvasivat kirjoituksissaan suomalaisessa koulujärjestelmässä toivottavaa oppilasta rauhallisena ja hiljaisena, joka ei aiheuta häiriötä muille oppilaille. Vanhempien kirjoituksissa näkyy yhteiskunnassa arvostetut asiat sekä se, millaisia nuoria yhteiskunta yrittää ikään kuin muovata. Vanhempien kirjoituksista ei juuri noussut esiin erilaisuuden arvostaminen, vaan haasteita oli vähän, jos nuori sopi samanlaiseen muottiin muiden kanssa. Vanhempi 5 aineisto-otteessa kuvaa suomalaisessa koulujärjestelmässä toivottavaa oppilasta, johon hänen nuorensa ei sovi:

”ADHD aiheuttaa välillä levottomuutta ja tätä opettajien on joskus vaikea ymmärtää. Vilkas, aktiivinen, avoin ja energinen nuori ei aina ole suomalaisessa koulujärjestelmässä toivottava oppilas, kun täällä arvostetaan mieluummin hiljaisuutta, syrjäänvetäytyvää ja varovaista käytöstä. -- Opettajien vaatimus hiljaisesta koulutyöskentelystä on haaste.”

Rasismi

Yhdeksästätoista vanhemmasta neljä toi esiin, että nuori on kokenut rasismia ja tämän lisäksi neljä kertoi, että heidän nuortaan on kiusattu koulussa tai eristetty ulkopuolelle erilaisista ryhmistä, mutta eivät eritelleet kiusaamisen johtuvan jostakin tietystä seikasta. Näiden lisäksi neljä vanhempaa kirjoitti, että pelkäävät nuoren kokevan rasismia tulevaisuudessa ja vanhempien olleen valmistautuneita rasismiin, jota nuori ei ainakaan vielä ollut tuonut esiin. Yhteensä siis kahdeksan vanhempaa kirjoittivat, että nuori on kokenut joko rasistista syrjintää, kiusaamista tai eristämistä, ja kaikkiaan

kaksitoista vanhempaa pitivät todennäköisenä, että erilainen ulkonäkö, ihonväri ja rasismi saattaisivat vaikuttaa myös tulevaisuudessa nuoren arkielämään. En kysynyt kyselylomakkeessa kiusaamisesta, rasismista tai ihonvärin vaikutuksesta nuoren arkielämään, mutta vanhemmat kirjoittivat näistä havainnoista osana nuoren arjessa kokemia haasteita. Koska kyselylomakkeessa en tuonut tätä teemaa itse esille, on näiden lisäksi muidenkin vastanneiden vanhempien nuoret saattaneet joutua kokemaan rasismia, mutta vanhemmat eivät siitä kirjoittaneet. Tässä kohdassa tein rajauksen, että en tulkinnut ilmausta kiusaamiseksi, jos vanhemmat kuvasivat haasteita kaverisuhteissa tai vaikeutta kavereiden saamisessa, vaan tulkitsin kiusaamiseksi vain siitä suoraan kertovat ilmaisut. Näin ollen voi olla, että kiusaamista on kokenut todellisuudessa suurempi määrä nuoria kuin tulokset kertovat.

Rasismien kokemukset ulottuivat yhteiskunnan rakenteisiin, instituutioihin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja näin vaikuttivat nuoren itsetuntoon sekä motivaatioon käydä koulua tai liikkua ulkona. Neljä vanhempaa kertoi, että heidän nuorensa on joutunut kokemaan rasismia koulussa ja julkisilla paikoilla. Rasismi vaikuttaa siis kaikilla arkielämän ulottuvuuksilla tuoden arkielämän joka osa-alueelle haasteita. Vanhemmat kirjoittivat, että nuori on tullut arkielämässään leimatuksi erilaisen ulkonäkönsä vuoksi. Alla olevassa aineistositaatissa vanhempi 16 kertoo koulussa ilmenevästä rasismista:

”Koulussa nuori kohtaa rasismia, joka näyttäytyy huuteluna, nimittelynä sekä kaikenlaisena nälvimisenä. Asiaan ei puututa tilanteen vaatimalla tasolla. Opettajat tunnistavat ilmiön, mutteivät saa tilannetta kuriin. Nuori ei tämän vuoksi tykkää käydä koulussa. Koulu sinänsä sujuu hyvin. Nyt etäkoulun aikaan huomaamme, että hän hoitaa koulun hyvin ja on paljon rennompi kun ei ole pakko mennä fyysisesti koulutiloihin. Yhteiskunnassa nuoren tausta vaikuttaa siten, että hän saa osakseen tuijottelua ja vihaisia katseita. Hän itse kertoo sen häiritsevän ja äitinä olen näissä tilanteissa ollut mukana ja tunnistan ilmiön.”

Vanhempi kuvaa nuoren kokevan haasteita ympäristön vuoksi, ja nuoren kokeman rasismien vaikuttavan koulunkäyntiin. Edellisen aineisto-otteen mukaan vanhempi näkee rasismien vaikutuksen koulunkäyntiin suurena. Koulukiusaamisella on nuoren elämään iso vaikutus, minkä vuoksi kouluun ei tee mieli mennä, koulumenestyminen laskee ja pystyvyysusko heikkenee. Edellisessä aineistositaatissa kyseisen nuoren opettaja tunnistaa koulussa tapahtuvan rasismien ja kiusaamisen, mutta opettajalla ei ole vanhemman mukaan tarpeeksi vaikuttavia keinoja puuttua siihen.

Vanhemmat kirjoittivat nuoren kokevan rasismia julkisilla paikoilla, joissa tapahtuva nimittely ja syrjintä tuntuivat adoptiovanhemman mielestä hyvin kurjalta. Eräs vanhempi kertoi, että julkisilla paikoilla tapahtuva rastinen syrjintä, kuten haukkuminen, häiritsevät katseet ja ilkeät kuiskailut, olivat tuntuneet nuoresta niin pahalta ja pelottavalta, ettei nuori halunnut liikkua ulkona myöhään rasismien pelon vuoksi. Kaksi vanhempaa kuvasivat, että nuoren kokema rasismi oli lisääntynyt koronaviruspandemian aikana:

”Nyt korona- aikaan hän on kärsinyt siitä että on syntynyt Kiinassa. Ihmisten puheet takanapäin ja huutelut koronasta ovat loukanneet. Junassa kiertävät kaukaa ja vaihtavat paikkaa.” Vanhempi 17

”Nyt korona aikana ei uskalla puhua taustastaan, ettei tarvitse kuunnella ikäviä kommentteja.” Vanhempi

15

Vanhemmat kuvasivat nuoren kokevan avointa ja suoraa rasismia kuten haukkumista ja huutelua sekä piilorasismia kuten mikroaggressioita. Vanhemmat kirjoittivat, että rasismi ja leimaantumisen pelko vaikuttivat monin tavoin nuoren arkeen, esimerkiksi koulunkäyntiin sekä esimerkiksi julkisilla paikoilla liikkumiseen ja uskallukseen matkustaa julkisilla kulkuneuvoilla. Vanhemmat kuvasivat, että nuorelle aiheutui rasismista johtuvia pelkotiloja sekä itsetunto-ongelmia, ja kirjoittivat rasismilla olevan vaikutusta nuoren minäkuvaan, henkiseen hyvinvointiin sekä näkemyksiin tulevaisuudesta.

Vanhemmat kirjoittivat vastauksissaan, että pelkäävät nuoren erilaisen ulkonäön (suomalaiseen enemmistöön nähden), ihonvärin tai taustan vaikuttavan nuoren arkielämään ja tämän saamiin mahdollisuuksiin tulevaisuudessa. Vaikka nuori ei ollut vielä joutunut kokemaan rasismia, olivat vanhemmat siitä huolissaan ja pitivät sen mahdollisuutta tulevaisuudessa todennäköisenä. Vanhemmat toivat esiin kirjoituksissaan, että olivat varautuneita käsittelemään asiaa nuoren kanssa tulevaisuudessa. Vanhemmat pelkäsivät mahdollisen tulevaisuudessa tapahtuvan rasismien ja syrjinnän vaikuttavan nuoren arkielämään tämän yhteiskuntaan osallistumisen mahdollisuuksia supistaen. Vanhempien kirjoituksista nousi esiin pelko, että nuorella olisi vaikeuksia saada kesätyöpaikka tai pidempi-aikainen työpaikka tai päästä harjoitteluun rasismien vuoksi ja, että nuorta syrjittäisiin instituutioissa ja yhteiskunnan rakenteissa erilaisen taustan vuoksi, kuten aineisto-otteessa on nähtävissä:

”Työllistymisestä meillä ei vielä ole kokemuksia. Asiaa askarruttaa kyllä nyt jo, miten lapsemme tullaan ottamaan vastaan? Haluaako hän edes jäädä tähän maahan? Mitä jos perussuomalaiset puolueena saa valtaa? Myös poliittiset päätökset/hallitukset tulee vaikuttamaan siihen, minkälaisia edellytyksiä hyvään elämään suomalainen yhteiskunta voi 'tarjota'.” Vanhempi 8

Rasismia kokeneen nuoren vanhempi uskoi, että nuori tulee tulevaisuudessakin kohtaamaan ennakkoluuloja ja joutuvan todistelemaan suomalaisuuttaan opiskelu- ja työpaikoilla. Nämä nuoret joutuvat käyttämään voimavarojaan siihen, että varautuvat ennakkoluuloihin ja siihen, miten muut suhtautuvat heihin erilaisilla yhteiskunnan areenoilla. Vanhemmat kuvasivat, että poliittiset päätökset ja ilmapiiri voivat vaikuttaa siihen, millaisia mahdollisuuksia suomalainen yhteiskunta voi nuorelle tarjota, kuten edellisessä aineisto-otteessa vanhempi totesi. Vanhempiä huoletti nuoren työnsaanti erilaiseen taustaan liittyen sekä mahdollinen rasismi tulevaisuudessa nuoren hakiessa töitä, mistä esimerkkinä vanhemman 19 aineisto-ote alla:

”Yleensä on vielä Suomessa piilo rasismia, tarkkasilmäinen huomaa sen. Toivottavasti ei vaikuta työnsaantiin siinä vaiheessa kun työmarkkinoille pyrkii.”

Vanhempien tuki mahdollisten rasismi- ja syrjintäkokenemusten käsittelyyn nähtiin tärkeänä. Aineistosta nousseet teemat toivat esiin, että rasismiin, syrjintään ja ennakkoluuloihin varautuminen näkyy nuoren ja vanhemman suhteessa sekä kasvatuksessa. Vanhempien kirjoituksista tuli esiin, että nuorilta odotetaan henkistä vahvuutta suhteessa muihin nuoriin. Vanhemmat kuvasivat olevansa varautuneita siihen, että nuori tulevaisuudessa kokisi ennakkoluuloja, kuten aineisto-otteissa alla kuvataan:

”Uskon, että hän viiden vuoden päästä joutuu edelleen todistelemaan suomalaisuuttaan ja joutuu kohtaamaan ennakkoluuloja liittyen ihonväriinsä.” Vanhempi 16

”Työllistymiseen vaikuttaa varmasti kouluttautuminen, mahdolliset työkokemukset ja työnantajan avoin suhtautuminen. Nuori on tummaihoinen, joten huonolla onnella sillä voi olla vaikutusta. Nyt on ensimmäinen kesätyö haussa. Tosin siihen voi vaikuttaa koronakin, jos töitä on vähemmän tarjolla.” Vanhempi 13

Vanhempien kirjoitusten mukaan vanhemmat varautuvat nuoren tulevaisuudessa mahdollisesti kokemiin ennakkoluuloihin ja olivat tästä huolissaan. Vanhemmat kävivät nuorten kanssa keskusteluja näistä aiheista. Vanhempien kirjoituksista välittyi, että heidän vaikutusvaltansa ulottui ennen kaikkea nuoreen, ja he pyrkivät varautumaan ja valmistamaan nuorta mahdollisia rasismi- ja syrjintäkokenemuksia varten, ja ajattelivat henkisen vahvuuden suojaavan nuorta rasismin seurauksilta osittain. Vanhempien kirjoituksista välittyi, että rasismi nähtiin osana suomalaista yhteiskuntaa ja monet vanhemmat totesivat rasismi- ja syrjintäkokenemusten oleva todellisia erilaisilla yhteiskunnan tasoilla. Vanhempien kirjoituksista tuli esiin näkemys, etteivät he todellisuudessa voineet vaikuttaa yhteiskunnan tapaan suhtautua nuoreen, vaan pyrkivät keskittymään nuoren tukemiseen, rakentamaan avointa suhdetta nuoreen sekä keskustelemaan ja varautumaan yhdessä näihin kokemuksiin. Aineistossa korostui pelko nuoren syrjintään tulevaisuudessa ja toive yhteiskunnan rakenteiden muuttumiseen tasavertaisemmaksi muun muassa politiikan ja instituutioiden osalta. Esimerkkinä toive vanhemman 18 aineisto-otteesta:

”Varmasti kaikki vanhemmat toivovat, että lapsi välttyisi esim. opiskelu- ja työmaailmassakin rasismilta.”

Vanhempien kirjoituksista tuli esiin, että nuori itse saattoi suhtautua omaan taustaansa neutraalisti, mutta ympäristön suhtautuminen taustaan näyttäytyi haasteena, kun yhteiskunta ei nähnyt nuorta tarpeeksi suomalaisena. Muiden ihmisten suhtautuminen voi vaikuttaa nuoren identiteettiin, kuten siihen, miten hän itsensä kokee. Suomalainen nuori, joka kokee itsensä ”ei tarpeeksi-suomalaisena”, voi kokea vakavaa kuulumattomuutta ja osattomuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tällainen ulkopuolelle sulkeminen voi aiheuttaa syrjäytymistä ja mahdollisuuksien kapenemista opiskelu- ja työelämässä sekä yhteiskunnan toimintaan osallistumisessa. Vanhemmat toivat esiin huolta siitä, miten tämä tulisi näkymään nuoren tulevaisuuden arkielämässä, kun ajankohtaiseksi tulee yhteiskuntaan kiinnittyminen esimerkiksi työpaikan hakeminen. Vanhemmat totesivat ympäristön suhtautumisen nuoren taustaan ja ihonväriin tuovan haasteita arkielämään kuten aineisto-otteesta voi havaita:

”Arjessa ihonväri tuo nuorelle suurimmat haasteet. Joillekin hän ei koskaan ole tarpeeksi suomalainen.”

Vanhempi 16

Vanhempien kirjoituksissa nousi esiin suomalaisuuden todistelu nuoren tulevaisuuden pohdintoihin liittyen. Useampi vanhempi kirjoitti nuoren kokevan tai kokeneen kiusaamista ja syrjintää koulussa. Niillä vanhemmilla, joiden nuorta ei ollut kiusattu tai syrjitty, oli odotus siitä, että erilaisen taustan omaavaa, erinäköistä, valtavirrasta jollain tavalla poikkeavaa, nuorta tullaan tulevaisuudessa kiusaamaan. Kun kiusaamista ei ollut ilmennyt, oli vanhempi tyytyväinen nuoren puolesta. Vanhemman 3 kirjoituksessa tuli esiin, kuinka vanhempi oli tyytyväinen siihen, etteivät koulukaverit kiusaa nuorta ”vaikka tämä on ainoa tummaihoisen koulussa”:

”Koulussa kivat kaverit jotka eivät kiusaa, vaikka ollut ainoa tummaihoisen koko koulussa.” Vanhempi 3

Vanhemmat kuvasivat ympäristön laajenemista riskinä rasismikokemuksille nuoren kasvaessa. Vaikkei nuori olisi vanhemman mukaan joutunut kokemaan rasismia, vanhemmat toivat kirjoituksiinsa esiin huolta ja pelkoa nuoreen mahdollisesti tulevaisuudessa kohdistuvasta rasismista. Vanhemmat toivoivat tukea rasismin käsittelyyn nuoren kanssa, kuten vanhempi 18 aineisto-otteessa kertoo:

”Luulen, että tukea tarvitaan enemmän kun reviiri laajenee ja todennäköisyys esim. rasismiin kasvaa. -- Toivottavasti onnellinen ja sosiaalisuus jatkuu hyvällä suunnalla. Varmasti kaikki vanhemmat toivovat, että lapsi vältyisi esim. opiskelu- ja työmaailmassakin rasismilta.” Vanhempi 18

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkielmassa tavoitteenani oli tarkastella kansainvälisesti adoptoitujen nuorten vanhempien kirjoittamia kuvauksia nuorten arkielämän onnistumisista ja haasteista. Aineistosta nousi esiin nuorten arkielämän onnistumisia ja haasteita viiden ulottuvuuden sisällä. Tässä luvussa pohdin saamieni tulosten vaikutusta nuorten hyvinvointiin. Etenin tulosten tarkastelussa mikro- eli yksilötasolta konkreettisesta arkielämästä ja nuoren sisäisistä tekijöistä laajemmin nuoren läheisiin ihmissuhteisiin ja mesotasolle institutionaalisiin paikkoihin, josta lopulta yhteiskunnalliselle eli makrotasolle. Lopuksi rasmin käsittely kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arkielämän tutkimuksessa oli aiheellista, koska se läpäisee kaikki edellä mainitut arkielämän ulottuvuudet. Kaikkiin edellisiin tulososioihin kietoutui nuoren mahdollisuus joutua kokemaan syrjintää ja rasismia, joka on riski nuoren hyvinvoinnille. Toisaalta vanhempien aktiivisella roolilla, nuoren sisäisillä tekijöillä, sosiaalisilla suhteilla ja institutionaalisella tuella oli nuoren hyvinvointia suojaava vaikutus.

Ensimmäisenä tarkastelin konkreettisia nuorten arkielämän onnistumisia, joita olivat koulumenestyminen, onnistumisen kokemukset harrastuksissa, nuoren oma-aloitteisuuden ja itsenäistymisen näkyminen konkreettisissa arkielämän tilanteissa sekä arjen sujuvuus. Arjen sujumisella on merkitystä nuoren itsetunnolle ja hyvinvoinnille kuten Myllyniemikin (2016) totesi. Sitoutuminen harrastuksiin ja niissä saadut onnistumisen kokemukset näyttäytyivät tärkeänä osana nuoren arkielämää. Haasteita konkreettisessa arkielämässä olivat koulunkäyntiongelmät, oppimisvaikeudet, mm. ADHD-oireilu sekä tarve vanhemman jatkuvalla läsnäololle ja valvonnalle. Osa vanhemmista korosti nuoren erinomaista koulumenestystä ja stipendejä. Partasen (2015, 80–81) tutkimuksessa osa adoptoiduista oli pohtinut hyväksynnän hakemisen suorittamisen kautta kumpuavan mahdollisesti adoptiotaustasta. Adoptoitu saattoi kokea, ettei kuulunut joukkoon ja haki olemassaolon oikeutusta hyvällä koulumenestyksellä (mt.). Tästä ei kuitenkaan ole välttämättä kyse kaikkien adoptoitujen kohdalla, vaan hyvään koulumenestykseen ja motivaatioon voi olla useita, yksilöllisiä syitä.

Tavoitteeni ei tässä tutkielmassa ole esittää kansainvälisesti adoptoituja nuoria ”toisenlaisina”. Saamieni tulosten mukaan kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arkielämä rakentuu samanlaisiin nuoruuteen ja nuorten arkielämään liitettyjen elementtien ympärille kuten muun muassa Furlongin ja Cartmelin (2007), Helven (2009), Hopkinsin (2010) ja Myllyniemen (2016) tutkimuksissa. Juhilan (2002) mukaan on kiistanalaista, jos sosiaalityö katsoo ihmisiä normittavasta keskuksista käsin ja näin tuottaa toiseutta. Korkiamäki (2013, 179) korosti, ettei kuilua erityisnuoruuden ja niin sanotun keskivertonuoruuden välillä tulisi kasvattaa, eikä tutkimuksessa luokitella nuoria erityisiksi ja

tavallisiksi. Olisikin oleellisempaa pohtia, mikä nuoria yhdistää, nuoria toisistaan erottavien tekijöiden sijaan (mt.). Tavoitteenani on tulosten perusteella osoittaa, että kansainvälisesti adoptoidut kokevat arkielämän eri osa-alueilla onnistumisia ja haasteita kuten kuka tahansa nuori, kansainvälisen adoption erityispiirteillä ja adoptiotaustalla on kuitenkin vaikutusta nuoren arkielämään. Sosiaalityön tavoitteena on usein integroida marginalisoituja ihmisiä yhteiskuntaan (Juhila 2002). Pysin tämän tutkielman tuloksilla osoittamaan, että instituutioiden rakenteisiin ja yhteiskunnan ilmapiiriin vaikuttamalla voimme mahdollistaa tälle marginalisoidulle ryhmälle, kansainvälisesti adoptoiduille nuorille, tasavertaisia mahdollisuuksia saada osallisuuden ja kuulumisen kokemuksia sekä kiinnittyä yhteiskuntaan ja lisätä nuorten arkielämään hyvinvointia edistäviä tekijöitä.

Aineistoa lukiessani, tein huomion vanhempien tavallisuutta korostavasta kirjoitustyylistä, ja pohdin, mitä vanhemmat tarkoittavat käyttäessään termejä samanlainen kuin muut ja tavallinen. Otaksun tämän tarkoittavan tavanomaiseksi koettua arkielämää, jossa adoptiotausta ei juuri tule esille, ainakaan haastamaan arkea. Högbäckan (2009) tutkimuksessa nousi esiin adoptiovanhempien puheessa korostuva tavallinen perhe-elämä. Myös Pietarilan (2021) tutkimuksessa vanhemmat kuvasivat arkea kansainvälisesti adoptoidun lapsen kanssa tavallisena erityisen sijaan, mutta erot ”tavallisuuteen” tulivat näkyviksi suhteessa kodin ulkopuoliseen maailmaan, jonka perheet kokivat ymmärtämättömänä ja pelottavana. Myös tämän tutkielman tuloksissa osoittautui vanhempien näkemys ympäristöstä ja yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta ymmärtämättömänä ja haasteita arkeen tuovana tekijänä.

Jokinen (2005, 11) totesi ihmisten usein kuvailevan, että ”arki pyörii”, mutta harvemmin pysähdytään miettimään, kenellä arjen pyörittämisestä on vastuu, sillä se ei pyöri itsestään. Vanhempien kirjoituksista nousi esiin vanhempien aktiivinen ja merkittävä rooli sujuvan arjen mahdollistajana ja nuoren onnistumisten edistäjänä. Nuoren tukeminen arjen toiminnoissa oli välttämätöntä arjen sujumiselle. Huomioni kiinnitti konkreettisen arkielämän onnistumisten ja haasteiden kohdalla arjen kiireisyys ja suorituskeskeisyys; onnistuneita suorituksia haettiin koulun lisäksi harrastuksista. Ajattelen, että nuorella on koulutyön lisäksi myös oikeus rentoutua. Nuorilla oli aineiston mukaan useita harrastuksia, jotka veivät arjesta paljon aikaa, toisaalta niillä oli voimakas yhteys hyvinvointiin, sillä ne toivat arkielämään merkityksellistä sisältöä, sosiaalisia suhteita ja tasapainottivat koulutyötä. Tutkielman tulokset saivat pohtimaan arkielämän suorituskeskeisyyttä, nuorille asetettuja paineita menestyä sekä odotuksia saada kiinni normatiivisista aikuisuuteen kohdistuvista ja kietoutuvista päämääristä. Toisaalta tutkielman tulokset kietoutuvat Jokisen ym. (2004), Juhilan (2008, 89), Raitakarin (2004) sekä Wynin ja Whiten (1997) näkemyksiin kulttuurisesta mallitarinasta, nuoruudesta yhteiskunnan normeihin kiinnittymisenä, normatiivisesta elämänkaaren jäsenyyksestä, jossa jokaiseen ikävaiheeseen

ja tilanteeseen liitetään rooli-odotuksia ja normeja, joiden mukaan yksilön odotetaan suomalaisessa yhteiskunnassa arkea elävän. Myös Havighurstin (1956) kehitystehtäväteorian mukaan nuoruuden, kuten muidenkin ikävaiheiden, tavoitteisiin liittyy yhteiskunnan odotukset eli kulttuurinen paine.

Sisäisten tekijöiden osalta merkittäviksi nuoren arkielämän onnistumisten ja haasteiden kannalta nousi nuoren itsetunto, johon saattoi vaikuttaa adoptiotausta kuten varhaislapsuuden traumat ja kiintymyssuhdehäiriö. Itsetuntoon vaikuttivat myös onnistumisen kokemukset lähipiirin ja laajemmin ympäristön kanssa ja ympäristöltä saatu tuki ja kannustus. Merkittävänä onnistumisena nousi avoimuus adoptiota ja omaa taustaa kohtaan, jolla oli arkielämässä merkittäviä positiivisia seurauksia. Myös Partanen (2015, 80–82) korosti, että adoptio voi vaikuttaa nuoren itsetuntoon. Itsetuntoa heikentäviä elementtejä ovat muun muassa ulkopuolisuuden kokemukset, kuulumattomuuden tunne ja perheeseen kuulumisen kyseenalaistaminen (mt.). Vanhempien tuella ja muilla sosiaalisista suhteista saaduilla onnistumisen kokemuksilla oli tutkielmani tulosten mukaan itsetuntoa vahvistava vaikutus. Nuoren varhaislapsuuden kokemukset ja itsetunto vaikuttavat nuoren henkiseen vahvuuteen ja suhtautumiseen elämää kohtaan. Uskon, että on helpompaa suhtautua positiivisesti elämää ja uusia asioita kohtaan, jos on saanut kiintyä vanhempiin turvallisesti eikä ole kärsinyt kiintymyssuhdehäiriöstä. Myös motivaation tunteminen esimerkiksi opiskelua ja harrastuksia kohtaan on mielestäni helpompaa, jos on pystynyt kasvamaan ilman useita varhaislapsuuden traumoja ja vaikeuksia. Päätelen, että merkittävä vaikutus on olosuhteilla, kuten lastenkodeilla, jossa lapsi on saanut ennen adoptiota kasvaa. Näin ollen nuoren sisäisillä tekijöillä kuten henkisellä vahvuudella ja Partasen (2015) kuvaamalla myönteisellä adoptioidentiteetillä on merkittävä yhteys nuoren arkielämän hyvinvointiin. Pohdin saamieni tulosten valossa, että on kova vaatimus ja tavoite lapselle olla henkisesti niin vahva, että pystyy jättämään ikävät, esimerkiksi rasistiset, kommentit omaan arvoonsa. Jos nuorella on hyvä itsetunto, tämä saattaa olla helpompaa. Samalla se, kuinka muut nuorta kohtelevat, on päätelmäni mukaan voimakkaassa yhteydessä koettuun omanarvontuntoon ja itsetuntoon. On tärkeää, että rasismia kohdanneet nuoret saavat puhua kokemuksistaan, sillä sama kokemus voi antaa tunteen, ettei ole yksin asian kanssa. Ehdotan, että adoptoiduille nuorille tulisi järjestää mahdollisuuksia kohdata toisiaan ja järjestää tilaisuuksia keskustella näistä teemoista. Uskon, että vertaistuki ja sen kuuleminen, ettei ole ainut, joka on kokenut vastaavaa, voi olla nuorille hyvin merkityksellistä.

Sosiaalisten suhteiden ulottuvuudessa onnistumisia olivat vanhempien kirjoitusten mukaan nuoren lämpimät ja läheiset suhteet vanhempiin ja muihin perheenjäseniin sekä kaverisuhteet, joita nuorelle oli muodostunut koulussa, harrastuksissa ja adoptioverkoston kautta. Myös Korkiamäki (2008, 178; 2013), Corsaro (1997) ja Wyness (2019, 118, 37–38) korostivat nuorten sosiaalisten suhteiden merkitystä. Vertaistuki eli muut adoptoidut olivat nuorelle monin tavoin merkityksellinen ihmissuhde.

Adoptoiduilla saattoi olla haasteita muodostaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita, vuorovaikutustaidot ja kiintymyssuhdehäiriö nousivat haasteiksi ystävyys-suhteiden solmimiselle. Kuulumattomuuden tunne ja ystävyys-suhteiden puute näyttäytyivät aineistossa riskinä nuoren hyvinvoinnille, sillä vanhemmat kuvasivat nuoren kärsivän yksin jäämisestä ja kavereiden puutteesta. Harrastuksissa koettujen kokemusten ja jaettujen tunteiden kirjo sai parhaimmillaan nuoret hitsautumaan tiiviisti yhteen. Arvioin tulosten pohjalta, että harrastusten aikaansaama erilaisten tunteiden käsittely yhdessä muiden kanssa voi tuottaa sosiaalista pääomaa sekä hyvinvointia. Oletan, että harrastuksissa nuoret voivat yhdessä päästä käsittelemään esimerkiksi ylpeyttä voitoista ja oman joukkueen hyvistä tuloksista sekä petty-mystä epäonnistumisten ja häviöiden myötä, mikä edistää ystävyys-suhteiden muodostumista ja yllä-pitämistä sekä lisää hyvinvointia.

Institutionaalisissa kohtaamisissa onnistumisen kokemuksiksi nousivat nuoren saama oikea-aikainen tuki ja apu, sekä opettajien ja muun kouluhenkilökunnan ammattitaito. Haasteita arkielämään toivat riittämätön tai liian myöhään saatu tuki ja tukimuodot, joista vanhempien kirjoitusten mukaan oli enemmän haittaa kuin hyötyä nuorelle. Vanhemmat toivat esiin, että instituutioiden ammattilaisten tietämättömyys adoptiotaustan vaikutuksesta ja ymmärryksen puute adoptoitujen kokemia haasteita kohtaan näkyi arkielämässä siten, ettei nuori saanut instituutioissa kuten koulussa, lastensuojelussa tai terveydenhuollossa tarvitsemaansa tukea. Vanhempien kirjoituksissa oli nähtävissä, että he toivoi-vat palvelujärjestelmän ymmärtävän paremmin adoptoitujen taustan merkitystä ja sen vaikutuksia arkielämän haasteisiin, jotta adoptoidut nuoret tulisivat paremmin kohdatuiksi. Vanhemmat kirjoitti-vat, ettei adoption jälkeinen tuki adoptoidun nuoruudessa ole riittävällä tasolla. Nuoruus on merkit-tävä siirtymä, jonka aikana itsetunto ja identiteetti kehittyvät suhteessa sosiaaliseen ympäristöön (Dunderfelt 2011, 84-84; Erikson 1982, 1983; Hendry ym. 2005). Nuori adoptoitu kaipaa tukea, vaikkei perhe aina toisi sitä ilmi. Adoption asiantuntijoilla on tässä merkittävä rooli ja adoptioerityisiä tukimuotoja toivoisi kehitettävän tulevaisuudessa. Myös Pietarilan (2021) tutkimus tuo esiin, ettei adoptoitujen lasten tarpeita tunnisteta oikea-aikaisesti, minkä seurauksena adoptioerityisten tukemi-nen voi viivästyä tai ei mahdollistu tarpeiden vaatimalla tavalla. Kansainvälisesti adoptoiduilla nuo-rilla on tarve palveluille, joten adoption jälkeisiä adoptioerityisten palveluita tulisi kehittää (mt.). Tulosteni mukaan, vanhempien aktiivisella roolilla on institutionaalisen avunkin suhteen tärkeä mer-kitys, sillä vanhempien jaksassa hakea nuorelle tukea, nuoren oli sitä mahdollista saada.

Vanhemmat korostivat, että kohtaamiset institutionaalisissa paikoissa osoittivat adoptioerityisen tie-don puutteen sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa sekä koulussa. Brantberg ym. (2009) korostavat, että instituutioilla kuten koulujärjestelmällä olisi oleellista olla tietoa adoptiotaustan vaikutuksesta,

esimerkiksi kielenkehityksen vaikutuksesta oppimiseen ja muiden koulunkäynnin haasteiden esiintymiseen. Suurin osa adoptoiduista pärjää tutkimusten mukaan koulussa hyvin, mutta adoptiotausta voi tuoda oppimiseen haasteita, joihin koulun antamalla tuella pystyttäisiin vaikuttamaan. Ymmärrys adoptiotaustan vaikutuksesta lisäisi nuorten hyvinvointia koulussa, sillä tutkimusten mukaan adoptoitujen normatiiviset kriisit saatetaan koulumaailmassa väärin tulkita häiriökäytökseksi. Tästä syystä koulussa ei ehkä osata antaa tukea, josta olisi adoptoidulle hyötyä. (ks. Juffer & Van Ijzendoorn 2005; Raaska ym. 2012; Van Ijzendoorn ym. 2005; Van Ijzendoorn & Juffer 2006.) Koulun tulisi pystyä tukemaan adoptoidun nuoren identiteettikehitystä muun muassa rasismien kokemuksiin liittyen (mt.). Rastas (2004, 2007) totesi, että nuoret kokevat koulussa rasismia, johon opettajat eivät osaa tai pysty puuttumaan tarpeeksi vaikuttavalla tavalla. Määritelmää koulujärjestelmässä hyväksytystä ja toivottavasta oppilaasta olisi aiheellista laajentaa, sillä tuloksissa tuli esiin, että koulussa perinteisestä suomalaisesta keskustelukulttuurista poikkeavaa nuorta stigmatisoitiin haitallisesti. Juhila (2018, 39–40) korosti, ettei leima ole stigman kantajan ominaisuus, vaan yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen tason ilmiö. Suomalaisissa instituutioissa, kuten koulussa, näkyvät suomalaiseen keskustelukulttuuriin liitettyt kulttuuriset normit ja ihanteet kuten hiljaisuus ja pidättyväisyys, ja eroavaisuuksiin saatetaan suhtautua negatiivisesti (Berry ym. 2006; Sajavaara & Lehtonen 1997, 280). Tuloksissa tuli esiin, että opettajien mielestä äänekäs ja temperamenttinen oppilas saattoi tulla muita herkemmin syytetyksi häiriötilanteissa ja saatettiin sulkea luokasta ulos. Negatiivisella suhtautumisella, stigmatisoinnilla ja ulossulkemisella voi olla nuoren arkielämälle ja hyvinvoinnille haitallisia seurauksia. Saamieni tulosten mukaan leimaantuminen saattoi vaikuttaa nuoreen niin, ettei tämä suostunut koulussa tarjottuun tukeen. Tulkitsen, että nuori on voinut saada koulujärjestelmässä kuvan siitä, millainen on toivottu ja hyväksytty oppilas ja saattaa ajatella, että hänen haasteensa ja niihin tarjottu tuki tekisivät hänestä huonomman kuin muut. Institutionaalisten paikkojen kohtaamisilla on siis vaikutusta nuoren itsetuntoon ja koettuun hyvinvointiin.

Aineistosta nousi esiin, että muutama nuori oli huostaanotettu tai sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Huostaanotto voidaan nähdä kiistanalaisena asiana, ja varmasti tilanteen mukaan osa saattaa kokea sen epäonnistumisena onnistumisen sijaan. Osa vanhemmista kuvasi sen olleen lopulta nuorelle avuksi. Vanhemman kirjoituksista välittyi näkemys, että nuori olisi voinut mahdollisesti voida paremmin ja jopa välttyä huostaanotolta, jos olisi saanut aiemmin matalankynnyksen, ennaltaehkäisevää tukea. Osa vanhemmista toivoi, että kouluihin palkattaisiin kuraattoreiden rinnalle psykiatrisia sairaanhoitajia. Uskon, että kuraattoreilla on paljon asiakkaita, eikä yksittäiseen nuoreen pystytä välttämättä keskittymään, joten koulujärjestelmän parempi resursointi edistäisi ennaltaehkäisevän tuen järjestymistä. Vanhempien kirjoituksista tulkitsin, että nuoren haasteet eivät välttämättä olisi

kasvaneet niin vakaviksi, jos tukea olisi saatu aiemmin. Ennaltaehkäisevä tuki olisi myös kustannus-
tehokkaampaa kuin huostaanotto sijaishuoltoapaikan kustannuksineen, joten tästäkin syystä peruspal-
veluihin sekä matalankynnyksen tukeen olisi relevanttia panostaa.

Adoptioneuvonta on haastavaa, sillä sen tavoite on toisaalta valmentaa adoptiovanhemmuutta kohti
sekä arvioida soveltuvuutta adoptiovanhemmaksi (STM, 2013, 34). Adoptiovanhempien voi olla tä-
män vuoksi vaikeaa hakea nuorelle apua, sillä he ovat joutuneet vakuuttamaan adoptioneuvonnanan-
tajat kelpoisuudestaan adoptiovanhemmiksi. Tämä huomioiden, matalankynnyksen tukea olisi mer-
kityksellistä tarjota, vaikka kaikki adoptioerheet eivät sitä osaisi pyytää. Adoptioneuvonnan tulisi
olla saatavilla nykyistä paremmin adoptoidun nuoruusiässä. Adoptioneuvonnan työntekijöillä on
adoptioerityistä asiantuntemusta, joten adoptioneuvonnan tuella olisi mahdollista pohtia yksilöllisiä,
nuoren arkielämää helpottavia, tuen muotoja. Aineistosta välittyi adoptioneuvonnan keskittyminen
aikaan ennen adoptiota ja varhaislapsuuteen, adoption jälkeisiin vuosiin. Aineistosta välittyi vanhem-
pien näkemys adoptioneuvonnan kokemisesta mahdollisten riskien korostamisena. Vanhemmat ku-
vasivat olleensa onnellisia ja yllättyneitä, kun adoptioneuvonnassa korostetut riskit eivät toteutuneet-
kaan. Otaksun, että riskeihin keskittyvä puhetapa voi osaltaan värittää kuvaa adoptoiduista ja heidän
 pärjäämisestään yhteiskunnassa. Jos riskipuhe on yleistä, ympäröivä yhteiskunta voi alkaa suhtautua
adoptiotaustaisiin riskinä. Ajattelen, että adoptioneuvonnan antajat eivät ole yhteiskunnasta irrallaan.
Oletan, että puhetavalla saattaa olla myös vaikutusta vanhempien suhtautumiseen ja odotuksiin lasta
kohtaan.

Tutkielmani tuloksissa laajaksi ulottuvuudeksi nousi yhteiskunnallinen ulottuvuus ja tämän sisällä
nuorten kokema rasismi. Yksityinen ja julkinen törmäävät toisiinsa kuten Holmbergin (2020) tutki-
muksessa. Suomalaisuuden kriteeri on edelleen kapea, vaikka Suomi on monikulttuuristunut ja yhä
useammalla lapsella ja nuorella on transitionaalit juuret, eli siteitä Suomen lisäksi muihin kansoihin
tai valtioihin, kuten Rastas (2007) väitöskirjatutkimuksessaan toteaa. Nuorten kokema rasismi on
syytä ottaa hyvin vakavasti ja siihen on puuttettava niin koulussa kuin muilla yhteiskunnan alueilla.
Opettajia olisi syytä kouluttaa tunnistamaan rasismi ja puuttua siihen oikein. Esittelin teoriaosiossa
rakenteellisia haasteita, kuten rakenteissa olevaa syrjintää ja rasismia, joita adoptoidut nuoret kokevat
enemmän suhteessa valtaväestöön. Vanhemmat kirjoittivat nuoren kokevan onnistumisia arkielämäs-
sään ja arkielämän sujuvan, mutta ympäristö toi nuorelle suurimmat haasteet. Tulosten mukaan syr-
jinnän, leimaantumisen ja rasismin pelko olivat nuoren arkielämässä läsnä, vaikkei niitä ollut vielä
kohdalle sattunut. Nuorten rasismin kokemuksia olisi tärkeää tutkia enemmän. Haasio ja Mattila
(2021, 224–225) totesivat, että ennakkoluulojen taustalla on tietämättömyys, joten suvaitsevaisuus
edellyttää tiedon hankkimista ja avointa suhtautumista. Seikkula ja Keskinen (2021, 14) korostivat,

että tutkimus antaa näkökulmia, miten yhteiskunnan instituutioiden rasistisiin käytäntöihin on mahdollista puuttua. Tutkielmani tulosten perusteella totean, että rasismi ja ennakkoluulot ovat kietoutuneet rakenteisiin, joista käsin ne vaikuttavat ihmisten arvoihin ja asenteisiin, palvelujärjestelmän työntekijöiden toimintatapoihin, instituutioiden käytäntöihin ja yhteiskunnan ilmapiiriin, mitä kautta nuorten hyvinvointiin.

Rasismilla ja koulukiusaamisella on valtava vaikutus lapsen tulevaisuuteen, minäkuvaan sekä henkiin hyvinvointiin. Rasismin muotoja on merkittävää tuoda näkyväksi ja näin lisätä tietoutta rasismin ilmenemisestä, jotta luodaan keinoja havaita rasismi ja puuttua siihen. Rasismi ja leimaantumisen pelko vaikuttaa nuoren arkeen monin tavoin, koulunkäyntiin sekä esimerkiksi julkisissa kulkuneuvoissa matkustamiseen ja niissä koettuun turvallisuuteen. Useissa vastauksissa tuli esiin, että nuoren kokemus syrjintää ja kiusaaminen vaikuttivat nuoren motivaatioon käydä koulua ja haluun mennä niihin tiloihin, joissa rasismia koetaan. Arvioin, että seurauksena tästä voi syntyä koulunkäyntivaikeuksia ja jopa koulupudokkuutta ja syrjäytymistä ja haasteita sosiaalisten suhteiden muodostamisessa. Uskon, että tästä voi seurata yksinäisyyttä, joka riskeeraa nuoren hyvinvointia. Vanhemmille tulisi tarjota keinoja tukea nuorta, joka kohtaa rasismia koulussa ja julkisilla paikoilla. Aikuiset, kuten vanhemmat ja opettajat, ovat usein tietämättömiä nuorten kokemasta rasismista eivätkä osaa tukea rasismia kohtaavia nuoria tai puuttua siihen (Rastas 2007). Koulujärjestelmän sisällä saattaa myös olla tiedostamattomia ennakkoluuloisia asenteita, jotka mahdollistavat rasistisia ja syrjiviä käytänteitä (Bhattacharyya & Gabriel 2004, 66–71; Essed 1990, 9–118; Fordham 1993; Kohli & Solórzano 2012; Rattansi & Phoenix 2004, 130–143; Sahlström & Silliman 2024). Olisikin aiheellista pysähtyä pohtimaan, mistä nuoren haasteet koulunkäynnissä oikeastaan johtuvat.

Rastas (2007) vastuuttaa aikuisia tunnistamaan rasismin, puuttumaan siihen sekä auttamaan rasismia kokevia lapsia ja nuoria, sillä lapsilla itsellään on usein hyvin vähän keinoja vastustaa sitä. Syrjintää, leimaamista, vihaa ja lasten omia kokemuksia olisi tärkeä tutkia. Adoptiovanhemmat alkoivat valmistaa lasta ennen tämän koulun aloitusta vastaamaan kysymyksiin muun muassa hänen syntymämaastaan sekä kohtaamaan ympäristön ihmettelyn, oman erilaisuutensa ja sen selittämisen. Tätä on kuvattu selittämisvelvollisuudeksi, jonka lapsi joutuu kohtaamaan yksin kouluun mennessään ilman vanhempien tukea. (Rastas 2007, 113–114). Tulkitsin saamistani tuloksista, että vanhemmat mahdollisesti odottavat adoptoiduilta nuorilta enemmän henkistä vahvuutta, koska he ovat alttiita kokemaan yhteiskunnan taholta ankarampaa suhtautumista ja haasteita kuten rasismia ja syrjintää. Toisaalta adoptiovanhempien tuki sekä heidän merkittävä roolinsa nuoren elämässä voi suojata nuorta syrjintäkokemusten vaikutuksilta psyykkiseen hyvinvointiin (Ferrari ym. 2019). Tämän vuoksi adoptiovanhemmille olisi aiheellista olla matalankynnyksen tukea ja apua esimerkiksi rasismin käsittelyyn

nuoren kanssa. Tulosteni mukaan myös muut sosiaaliset suhteet sekä avoin suhtautuminen adoptioon suojasivat nuoren hyvinvointia.

Vanhempien kirjoituksista nousi esiin pelko nuoren mahdollisista rasismikokemuksista tulevaisuuden opiskelu- ja työpaikoilla. Vanhempien kirjoituksista oli tulkittavissa, että he pitivät todennäköisenä nuorten joutuvan kokemaan rasismia myöhemmissä elämänvaiheissa, sillä syrjintä ja rasismi ikään kuin nähtiin osana Suomen yhteiskunnallista ilmapiiriä. Juhila (2018, 29) peräänkuuluttaa, että myös sosiaalityön omien käytäntöjen kriittiselle tarkastelulle on tarvetta antirasistisesta näkökulmasta. Manning (2010, 76) toi esiin, että opettajien ja opetussuunnitelman tulisi tunnistaa ja tunnustaa rasismi ja puuttua siihen. Aineistoa lukiessani pohdin, millaisia keskusteluja vanhemmat käyvät nuorten kanssa rasismiin ja ennakkoluuloihin varautumisesta. Pohdin, vaaditaanko näiltä nuorilta enemmän henkistä vahvuutta suhteessa muihin ja onko ympäristö heille ankarampi kuin suomalaistaustaisille lapsille. Varmasti kasvatuksella ja itsetunnolla on merkitystä siinä, miten nuori rasismia pystyy käsittelemään vanhempienkin kanssa. Rasismista voi olla kuitenkin vaikea puhua omien vanhempien kanssa. Rastas (2004, 33–55) toi esiin, että nuoret eivät aina halua kertoa vanhemmille rasismikokemuksistaan, sillä eivät halua tuoda rasismia kotiin ja perheen puheisiin joka päivä. Rasismista on myös vaikea puhua, sillä rasistinen syrjintä on usein yhteiskunnan rakenteisiin häivytetty, kuin näkymättömissä olevaa, mutta sillä on negatiivisia seurauksia. Jos ympäristö ja ihmisten puhetapa kiistävät rasismien kytkeytymisen arjen kohtaamisiin, nuorten on mahdotonta puhua omista kokemuksistaan. (Mt.).

Toimivat yhteiskunnan rakenteet ja läheiset suhteet arkielämää kannatteleviin aikuiset tukevat nuorten hyvinvointia. Institutionaalisilla tuen muodoilla on mahdollista ennaltaehkäistä riskejä ja kehittää nuorten hyvinvointia. Näiden tukimuotojen lisäksi on välttämätöntä tehdä hyvinvointia edistäviä poliittisia ratkaisuja. (Törrönen 2001, 154.) Pietarila (2021) toteaa, ettei adoptio-perheiden tarpeita tunnusteta riittäväällä tavalla eikä oikea-aikaisesti, mikä aiheuttaa tuen saamisen viivästymistä. Adoptio-neuvontaa on kehitettävä ja sen on ulotuttava adoptoitujen nuoruuteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän käytäntöihin laajemmin (mt.). Esimerkiksi lastensuojelussa asiantuntijat hyötyisivät adoptiotaustan vaikutuksista nuoruuteen esimerkiksi kiintymyssuhdehäiriön näkymisestä nuoruusiän sosiaalisissa suhteissa. Adoptioerityistä asiantuntemusta peruspalveluihin lisäämällä, edistettäisiin adoptoitujen hyvinvointia sekä ennaltaehkäistäisiin syrjintää ja pahoinvointia. Adoptio-perhe on yhteiskunnan tuella ja avulla muodostettu perhe, joten yhteiskunnalla olisi myös erityinen vastuu ja merkittävä rooli kansainvälisesti adoptoitujen nuorten hyvinvoinnin sekä tasavertaisen arkielämän mahdollistajana (Brantberg ym. 2009).

Ennen tutkielman toteutusta ennakoisin, että nuoruusiässä adoptiolapset pohtivat identiteettiään, adoptiotaustaan ja juuriaan aiempaa enemmän, minkä seurauksena saattaa syntyä erilaisia haasteita esimerkiksi arjessa pärjäämisen, sosiaalisten suhteiden ja koulunkäynnin suhteen. Partanen (2015) sekä Sinkkonen ja Tervonen-Arnkil (2015) totesivat, että nuoruus on merkittävä vaihe adoptoidulle, jolloin kysymykset kuulumisesta ja lojaliteetista aktivoituvat ja koko perhe voi tarvita näiden teemojen käsittelyyn tukea. Tutkimusten mukaan suurin osa adoptoiduista voi hyvin, mutta adoptoidut nuoret kohtaavat arkielämässään muita nuoria enemmän hyvinvointiin vaikuttavia riskitekijöitä ja heillä on muita nuoria useammin haasteita koulunkäynnin, itsetunnon, psyykkisen hyvinvoinnin ja osallisuuden suhteen (ks. Brodzinsky ym. 2022; Hedman & Halme 2018; Ikonen & Hedman 2020; Juffer & van IJzendoorn 2005). Tämän vuoksi tutkielman aihe on merkittävä ja saadut tulokset sosiaalityön näkökulmasta ja yhteiskunnallisesti tärkeitä.

Eräs sosiaalityön tutkimuksen piirteistä on muutosaspekti, sosiaalityön tutkimus voi saada aikaan muutoksen (Smith 2009, 190–191), mikä on hyvin motivoiva ajatus. Toivon, että tutkielmani julkaisun jälkeen adoptiojärjestöt sekä julkiset palvelut ottaisivat adoptiovanhempien näkökulmat nuorten arkielämästä huomioon, ja palveluja voitaisiin kehittää vastaamaan paremmin mahdollisesti esille tulevia tarpeita ja toiveita. Smithin (2009, 79) mukaan sosiaalityön asiakkaat on ehdottomasti nähtävä perustavanlaatuisessa asemassa määrittelemässä sitä, miten muutokset ja niiden tarve priorisoidaan, jos tutkimuksen tavoitteena on saada muutos aikaan. Tästä syystä olisikin aiheellista kuulla ensisijaisesti kansainvälisesti adoptoiduilta nuorilta, mikä heidän hyvinvointiaan ja yhteiskuntaan kiinnittymistä edistäisi. Tämän huomion valossa, arvioin kriittisesti tutkielmani aineiston keräämistä adoptiovanhemmilta nuorten sijaan. Yhdyn Korkiamäen (2013) päätelmiin siinä, että nuorten arkea tutkittaessa olisikin tärkeä antaa nuorten itse määritellä omaa arkeaan ja lähestyä arkea nuorten näkökulmasta käsin. Sosiaalityön tutkimus jättää aina tilaa epävarmuudelle ja jatkotutkimukselle (Smith 2009, 169). Uskonkin, että saamieni tulosten pohjalta olisi hedelmällistä kerätä aineisto mahdollista jatkotutkimusta varten kansainvälisesti adoptoiduilta nuorilta itseltään ja kysyä nuorilta heidän kokemistaan onnistumisista ja haasteista arkielämässä, sekä näihin vaikuttavista tekijöistä.

Kansainvälisesti adoptoitujen nuorten kokemuksia syrjinnästä ja rasismista sekä näiden seurauksista itsetunnon, ulkopuolisuuden kokemuksille sekä hyvinvoinnille tulisi tutkia enemmän. Ulkopuolisuuden ja kuulumattomuuden kokemukset näyttäytyvät riskinä syrjäytymiselle ja pahoinvoinnille. Aineistostani nousi esiin ulkopuolisuuden merkitys paitsi nuoren omassa konkreettisessa arkielämässä, esimerkiksi ulossulkemisena koulu- ja harrastusympäristöstä, myös laajemmin yhteiskunnassa, ja pelkona jäädä ulkopuolelle tulevaisuuden työelämässä. Tutkielmani osoittaa, ettei kansainvälisesti adoptoiduilla, rodullistetuilla nuorilla, ole yhteiskunnassamme samanlaisia, yhdenvertaisia

mahdollisuuksia kuin muilla, mikä vaikuttaa moniulotteisesti heidän hyvinvointiinsa. Tulkitsin vanhempien kirjoituksista, että tasavertaisempi politiikka voisi edesauttaa ympäristön suvaitsevaisuuden lisääntymistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän ja eri instituutioiden kuten koulujärjestelmän ammattilaisia tulisi kouluttaa adoptiotaustaisten kokemista haasteista ja adoptiotaustan mahdollisista vaikutuksista. Sosiaalityö on yksi hyvinvointivaltion instituutioista, jonka tulee auttaa ja tukea nuoria haastavissa elämäntilanteissa. Haasteiden keskellä sosiaalityön ”väliin tulemista” eli interventioita tarvitaan. (Juhila 2018, 46.) Ehkä voisimmekin ammattikuntana tulla näiden nuorien haasteiden väliin ja tarjota yhdenvertaista mahdollisuuksia kokea onnistumisia arkielämän eri osa-alueilla.

LÄHTEET

Aaltola, J., & Valli, R. (2010). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (3rd ed.). Jyväskylä: PS-kustannus.

Aapola, Sinikka (2003) Murrosiän lyhyt historia Suomessa. Teoksessa Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia (toim.) Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi. 87–105. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Adoptiolaki 20.1.2012/22

Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2018, Valvira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Dnro AD/49/2019 29.7.2019. <https://valvira.fi/documents/152634019/162538048/Adoptiolautakunnan-toimintakertomus-2018.pdf/014441d2-c9dd-c09a-9c75-31fa07f6f55c/Adoptiolautakunnan-toimintakertomus-2018.pdf?t=1693385911903> viitattu 2.4.2024.

Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2022, Valvira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Dnro AD/126/2023. 29.6.2023. <https://valvira.fi/documents/152634019/162538048/Adoptiolautakunnan-toimintakertomus-2022.pdf/c4639d37-c581-1be9-6b14-6abac190c454/Adoptiolautakunnan-toimintakertomus-2022.pdf?t=1693385386117> viitattu 31.3.2024.

Aghayeva, Ulkar ja Kurki, Tuuli (2023) Vähemmistöstressi voi oireilla psyykkisinä ja fyysisinä sairauksina. Teoksessa (toim.) Aghayeva, Ulkar ja Mithiku, Hanna. Antirasismi nuorisotyössä. 48–49. Rauhankasvatus instituutti. 2023. https://rauhankasvatus.fi/wp-content/uploads/2023/03/RKI_Antirasismiopas_060323_sivut.pdf viitattu 30.3.2024

Andreassen, Rikke & Ahmed-Andresen, Uzma (2014) “I Can Never Be Normal: A Conversation about Race, Daily Life Practices, Food and Power.” The European journal of women’s studies 21.1 (2014): 25–42. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1350506813507716> viitattu 16.4.2024

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Gummerus, Jyväskylä.

ALLEA, All European academies (2020) Tutkimusetiikan eurooppalaiset käytännöt ja ohjeistus, The European Code of Conduct for Research Integrity, Revised Edition -ohjeen suomennos. Berliini. https://allea.org/wp-content/uploads/2020/08/Finnish_European_Code_of_Conduct_digital-finnish.pdf viitattu 15.3.2024

- Baden, Amanda L., Gibbons, Judith L., Wilson, Samantha L., McGinnis, Hollee (2013). International Adoption: Counseling and the Adoption Triad. *Adoption Quarterly*, 16(3–4), 218–237. <https://doi.org/10.1080/10926755.2013.794440> viitattu 18.3.2024
- Bech-Jørgensen, Birte (1988) “Hvorfor gør de ikke noget?” Skitse til teori om hverdagslivskræfterne og selvfølgelighedens symbolske orden. Teoksessa Bloch, Højgaard, Bech-Jørgensen & Nautrup: *Hverdagsliv, kultur og subjektivitet*. Akademisk Forlag, København 1988, 68–123.
- Béneker, Tine & Wevers, Ilona (2013) Thinking about the future? Young people’s perspectives from the Netherlands. Teoksessa *Young People Cross-Cultural Views and futures* (toim.) Robertson Margaret & Tani, Sirpa. 146–165. ACER Press.
- Berg, Päivi & Myllyniemi, Sami (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Valtion nuorisoneuvosto. 2021.
- Berry, Michael, Carbaug, Donal & Nurmikari-Berry, Marjatta (2006) Intercultural Discovery via an Email Dialogue between Finnish ‘Comfort with Quietude’ & US American ‘Discomfort with Silence’. Teoksessa Aalto Nancy & Reuter Ewald (toim.) *Aspects of intercultural dialogue: Theory, research, applications*. (2006). Saxa-Verlag, Köln.
- Betancur, J. Jairo, & Herring, Cedric (2013). *Reinventing race, reinventing racism*. Brill. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=1081539> viitattu 16.4.2024
- Bhattacharyya, Gargi & Gabriel, John (2004) Racial formations of youth. Teoksessa (toim.) Roche, Jeremy, Tucker, Stanley, Thomson, Rachel & Flynn, Ronny (2004) *Youth in society: contemporary theory, policy and practice* (2nd ed.). 61–73. Sage.
- Brantberg, Bettina, Eriksson, Pia ja Mäkipää, Sanna (2009) Suositukset adoptio-osaamisen turvaamisesta ja adoptio-perheille suunnatusta tuesta. Valtakunnallisen adoptio-osaamisen hyvien käytäntöjen kehittämis- ja levittämishanke (Vahke). FSKC 10/2009. Helsinki. https://www.fskompetenscentret.fi/Site/Data/2067/Files/VAHKE%20suositukset_fi%20Arb%20papper%2010%202009.pdf viitattu 15.4.2024
- Brodzinsky, David, Smith, Daniel. W., & Brodzinsky, Anne. (1998). *Children's adjustment to adoption: Developmental and clinical issues*. SAGE Publications, Incorporated.
- Brodzinsky, David, Gunnar, Megan & Palacios, Jesus. (2022). Adoption and trauma: Risks, recovery, and the lived experience of adoption. *Child Abuse & Neglect*, 130(Pt 2), 105309–105309. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105309> viitattu 16.4.2024

Cantwell, Nigel (2013) Lapsen oikeuksien suojelun haasteita adoption yhteydessä. Suomentanut: Soile Ylitalo. Teoksessa (toim.) Timonen, Piritta. Adoptio – Lapsen etu? 88–107. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto 2013.

Cantwell, Nigel (2014). The Best Interests of the Child in Intercountry Adoption, Innocenti Insight, Florence: UNICEF Office of Research. <https://www.agence-adoption.fr/wp-content/uploads/2013/12/Rapport-UNICEF-2013.pdf> 6.3.2024

Corsaro, William A. (1997) The Sociology of Childhood. Thousand Oaks (Calif.): Pine Forge Press.

Cortés-Quezada, Ximena & Muñiz-Solari, Osvaldo (2013) Chilean young students visioning their futures. Teoksessa Young People Cross-Cultural Views and futures (toim.) Robertson Margaret & Tani, Sirpa. 34–53. ACER Press.

Dahlström, Edmund (1987) Everyday-life theories and their historical and ideological contexts. Teoksessa Himmelstrand, Ulf (toim.), The multiparadigmatic trend in sociology. Almqvist & Wiksell, Uppsala 1987, 93–114.

Dunderfelt, Tony (2011) Elämänkaaripsykologia. WSOYpro Oy.

Erikson, Erik. H. (1982). Lapsuus ja yhteiskunta. Suomentanut: Huttunen, Esko. (2. tark. p.). Gummerus.

Erikson, Erik. H. (1983). Identity: youth and crisis. Faber and Faber.

Eriksson, Pia (2015) Adoptiovanhempien tyytyväisyys adoptioevontaan ja adoptiopalveluun. Teoksessa Sinkkonen Jari ja Tervonen-Arnkil, Kaisa (2015) Lapsi uusissa oloissa. (1. painos) 70–82. Duodecim.

Eriksson, Pia (2014) Tunteet adoptioevonnassa. Teoksessa Koskinen, Maarit, Sarkkinen, Sari-Maaria & Svala, Marjaana (toim.) 2014. Kansainvälinen adoptio Suomessa, Tutkimusnäkökulmia adoptioon. 31–52. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.

Eriksson, Pia, (2009) ”Adoptiossa mikään ei ole varmaa ennen kuin saa lapsen syliinsä” – asiakkaiden kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista, FSKC Rapportier 10/2009. Helsinki.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.

Essed, Philomena (1990) Everyday Racism: Reports from Women of Two Cultures. Claremont (Calif.): Hunter House.

Essed, Philomena (2002) *Everyday racism: A new approach to the study of racism*. Teoksessa Goldberg, D. Theo, & Essed, Philomena. (toim.) *Race critical theories: text and context*. 176–194. Blackwell.

Felski, Rita (2000) *Doing Time Feminist Theory and Postmodern Culture*. New York: New York University Press, Web. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=865460> viitattu 10.4.2024

Ferrari, Laura, Manzi, Claudia, Benet-Martinez, Veronica, & Rosnati, Rosa (2019) Social and Family Factors Related to Intercountry Adoptees and Immigrants' Bicultural Identity Integration. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50(6), 789–805. <https://doi.org/10.1177/0022022119850339> viitattu 16.4.2024

Foli, Karen. J. (2012). Nursing Care of the Adoption Triad. *Perspectives in Psychiatric Care*, 48(4), 208–217. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6163.2012.00327.x> viitattu 16.4.2024

Fordham, Signithia (1993) "Those Loud Black Girls": (Black) Women, Silence, and Gender "Passing" in the Academy. *Anthropology & education quarterly* 24, no. 1 (1993): 3–32. <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1525/aeq.1993.24.1.05x1736t> viitattu 8.4.2024

Furlong, Andy & Cartmel, Fred (2007). *Young people and social change new perspectives* (2nd ed.). McGraw-Hill/Open University Press. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=316276> viitattu 9.4.2024

Goffman, Erving. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Penguin.

Goldstein, Joseph., Freud, Anna ja Solnit, Albert J. (1980a) *Beyond the Best Interests of the Child*. New ed. London: Burnett.

Goldstein, Joseph., Freud, Anna ja Solnit, Albert J. (1980b) *Before the Best Interests of the Child*. London: Burnett.

Haasio, Ari & Mattila, Markku (2021) *Suvaitsematon Suomi*. Avain.

Hall, Stuart (1999) (suom. ja toim.) Lehtonen, Mikko, & Herkman, Juha, *Identiteetti*. Vastapaino

Harris, Perlita (2004) User Views and Experiences of Post-Adoption Services: A Study of a Regional Post-Adoption Agency. *Adoption & Fostering*, 28(2), 50–60. <https://doi.org/10.1177/030857590402800207> viitattu 16.4.2024

- Havighurst, Robert J. (1956) Research on the Developmental-Task Concept. *The School Review*. Vol. 64, No. 5 (May, 1956), (pp. 215-223). Published By: The University of Chicago Press.
- Havighurst, Robert. J. (1972). *Developmental tasks and education*. New York: David McKay.
- Havighurst, Robert. J., & Levine, D. U. (1979). *Society and education* (5. ed.). Allyn and Bacon.
- HCCH (1993) Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=69> viitattu 21.3.2024
- Hedman Lilli & Halme Nina (2018) Adoptoitujen nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyssä 2017. Tutkimuksesta tiiviisti 18, kesäkuu 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136453/URN_ISBN_978-952-343-132-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y 28.2.2024
- Heller, Agnes. (1984). *Everyday life*. Routledge & Kegan Paul.
- Helve, Helene (2009) Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Liikkanen, Mirja (toim.) Melkas, Tuula, Jallinoja, Riitta, Alasuutari, Pertti, Kytömäki, Juha, Eskola, Katarina, Timonen, Päivi, Hanifi, Riitta, & Helve, Helena. *Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat*. Gaudeamus.
- Hendry, L., Shucksmith, J., Love, J., & Glendenning, A. (2005). *Young People's Leisure and Lifestyles* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203407288> viitattu 7.3.2024
- Hopkins, Peter E. (2010) *Young people, place and identity*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203852323> viitattu 14.3.2024
- Högbacka, Riitta (2009) Ikioma lapsi vieraasta maasta: yhteisyys ja erot kansainvälisissä adoptioperheissä. Teoksessa Jallinoja, Riitta (toim.) Ketokivi, Kaisa, Nätkin, Ritva, Rönkä, Anna, Kinnunen, Ulla, Castrén, A.-Maija, Ritala-Koskinen, Aino, Forsberg, Hannele, Pösö, Tarja, Högbacka, Riitta, Jokinen, Kimmo, Paavilainen, Eija, Zechner, M., Lumme-Sandt, Kirsi, & Kirsi, Tapio. (2009). *Vieras perheessä*. (pp. 162–190). Gaudeamus.
- Ikonen R. & Hedman L. (2020) Adoptoitujen nuorten hyvinvointi ja elintavat: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 17/2020. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140208/URN_ISBN_978-952-343-525-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 28.2.2024

- Juffer, F. & van IJzendoorn, MH. (2005) Behavior Problems and Mental Health Referrals of International Adoptees: A Meta-analysis. *JAMA*. May 25, 2005. Vol 293, no. 20.
- Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (2004) Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. 9-19. Gaudeamus.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2008). Sosiaalityö aikuisten parissa. Vastapaino.
- Jokinen, Eeva (2005) Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2006) Suomalainen yhteiskunta. 2. uud. p. Porvoo; WSOY.
- Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene. (2002) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto.
- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. 82-108. Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2018). Aika, paikka ja sosiaalityö. Vastapaino.
- Kaivola, Taina & Rikkinen, Hannele (2013) Finnish young people. Teoksessa Robertson, Margaret & Tani Sirpa (toim.) Young people. Cross-Cultural views and futures. ACER.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2010) Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa Lagström, Hanna, Pösö, Tarja, Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto.
- Kasurinen, Helena (1997) Adolescent's ideas about their future in a changing society. Teoksessa (Toim.) Helve, Helena & Bynner, John. Youth and Life Management. Research perspectives. 241–252. (2. painos) Helsinki University Press.
- Keskinen, Suvi, Mkwesha, Faith & Seikkula, Minna (2021) Teoreettisen keskustelun avaimet – Rasismi, valkoisuus ja kolonialisuuden purkaminen. Teoksessa Keskinen, Suvi, Seikkula, Minna ja Mkwesha, Faith (toim.) Rasismi, valta ja vastarinta: rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa. 45–68. Gaudeamus.
- Kiviniemi, Kari (2018) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, Raine, & Aaltola, Juhani. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (5., uudistettu ja täydennetty painos.) 73–87. PS-kustannus.

Kohli, Rita & Solórzano, Daniel G. (2012) Teachers, please learn our names!: racial microaggressions and the K-12 classroom, *Race Ethnicity and Education*, 15:4, 441-462, DOI: 10.1080/13613324.2012.674026 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13613324.2012.674026> viitattu 1.2.2024

Korhonen, Teppo & Räsänen, Matti (1989) *Kansa kuvastimessa: etnisyys ja identiteetti*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Korkiamäki, J., Haarni, I., & Seppälä, U. (2010). Aikuisten oppimisvaikeuksien ja tarkkaavuushäiriöiden diagnosointi sosiaalisena toimintana. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 47(2). <https://journal.fi/sla/article/view/2818/4135> viitattu 15.3.2024

Korkiamäki, Riikka (2013) *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Tampere University Press.

Korkiamäki, Riikka (2008) Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa *Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla?* Irene Roinainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) 173–192. PS-Kustannus.

Korvela, Pirjo & Rönkä, Anna (2014) *Arkielämä näkökulma perheeseen*. Teoksessa Jallinoja, Riitta, Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. 192–214. Gaudeamus.

Korvela, Pirjo & Nordlund, Anne (2016) *Nuorten arjen rytmit ja perhe*. Teoksessa Myllyniemi, Sami. (2016). *Arjen jäljillä: Nuorisobarometri 2015*. 193–205. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf viitattu 17.4.2024

Koskinen, Maarit, Sarkkinen, Sari-Maaria & Svala, Marjaana (toim.) 2014. *Kansainvälinen adoptio Suomessa, Tutkimusnäkökulmia adoptioon*. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.

Kuula, Arja (2011) *Tutkimusetiikka*. Tampere: Vastapaino.

Laine, Timo (2018) *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. Teoksessa Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 29–50. PS-kustannus.

Lapinleimu, Helena, Raaska, Hanna, Lapinleimu, Jouni. & Elovainio, Marko (2022) *Kansainvälisen adoption muutos Suomessa: aiempaa vähemmän lapsia mutta enemmän eriasteisia erityistarpeita*, *Duodecim, Vuosikerta*. 138, Nro 2, Sivut 124–130. Kustannus Oy Duodecim.

Manning, M. L. (2002). Havighurst's Developmental Tasks, Young Adolescents, and Diversity. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 76(2), 75–78. <https://doi.org/10.1080/00098650209604953> viitattu 20.3.2024

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2. ed.). Sage.

Myllyniemi, Sami. (2016). *Arjen jäljillä: Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf viitattu 30.3.2024

Mäkipää, Sanna. 2018. Adoptioperheen asiakkuus lastensuojelussa: joitain näkökulmia erityispiirteistä ja yhteistyöstä. Teoksessa *Adoptioperhe lastensuojelun asiakkaana. Opas adoptiovanhemmille ja sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisille*. 1/2018. 9–13. Adoptioperheet ry.

Myong L. (2009) *Adopteret – Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*. PhD Dissertation, University of Aarhus.

Ngabonziza, Damien. (1988). Inter-Country Adoption: In Whose Best Interests? *Adoption & Fostering*, 12(1), 35–40. <https://doi.org/10.1177/030857598801200111> 2.4.2024

Niemelä, Heli (2006) Somalialaisen ja suomalaisen nuoruuden risteyksessä. Teoksessa Martikainen, Tuomas (toim.), Sintonen, Teppo, Pitkänen, Pirkko, Puuronen, Vesa, Huttunen, Laura, Zechner, Minna, Reuter, Anni, Kyntäjä, Eve, Sirkkilä, Hannu, Miettinen, Helena, Niemelä, Heli, Lauhamaa, Pigga, Rasmus, Eeva-Liisa, Judén-Tupakka, Soila, Pietikäinen, Sari, Ronkainen, Jussi, Heikkilä, Elli, Pikkarainen, Maria & Söderqvist, Minna. (2006). *Ylirajainen kulttuuri: etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. 168–189. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nuorisolaki (1285/2016)

Omi, Michael & Winant, Howard (2002) *Racial Formation*. Teoksessa Essed, Philomena & Goldberg, Theo (toim.) *Race Critical Theories: text and context*. 123–145. Blackwell.

Omi, Michael & Winant, Howard (2014) *Racial Formation in the United States* (Third edition.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203076804> viitattu 20.3.2024

Partanen, Päivi (2015) Avoimuus ja perhesiteet adoptoitujen elämässä. *Pelastakaa Lasten julkaisusarja* n:o 25. <https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/06/avoimuus-ja-perhesiteet-adoptoitujen-elamassa.pdf> viitattu 25.3.2024

- Parviainen, Heikki (2014) Adoption muuttuva luonne Suomessa. Teoksessa. (toim.) Koskinen, Maarit, Sarkkinen, Sari-Maaria & Svala, Marjaana. Kansainvälinen adoptio Suomessa, Tutkimuskulmia adoptioon. 15–30. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.
- Paul, Gerd (1999) German students and their view on the occupational future. Teoksessa Puuronen, Vesa (toim.) Youth in everyday life contexts. 200–212. Joensuun yliopisto.
- Pérez Huber, Lindsay & Solorzano, Daniel. G. (2015a). Visualizing Everyday Racism: Critical Race Theory, Visual Microaggressions, and the Historical Image of Mexican Banditry. *Qualitative Inquiry*, 21(3), 223-238. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1077800414562899> viitattu 24.3.2024
- Pérez Huber Lindsay & Solorzano Daniel G. (2015b) Racial microaggressions as a tool for critical race research, *Race Ethnicity and Education*, 18:3, 297-320. <https://doi.org/10.1080/13613324.2014.994173> viitattu 24.3.2024
- Perho, Sini (2002) Tyttönä rasistisessa nuorisokulttuurissa. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.). Tulkintoja tytöistä. 63–87. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Perho, Sini (2010) Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosituuhannen vaihteen Joensuusta. Nuoristutkimusverkosto.
- Petkova, Diana (2006) The Concept of National Identity Revisited. Teoksessa Aalto Nancy & Reuter Ewald (toim.) Aspects of intercultural dialogue: Theory, research, applications. (2006). Saxa-Verlag, Köln. <https://doi.org/10.1177/1750481308091911> viitattu 27.3.2024
- Pietarila, Päivi (2021) Erityistarpeisen lapsen adoptoiminen vanhempien kokemana: tutkimus vanhemmuuden rakentumisesta ja erityistarpeisuuden merkityksistä. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-280-1> viitattu 2.4.2024
- Pihlaja, Juhani (2006) Tutkielmalle vauhtia. Vammala 2006.
- Pihlaja, Juhani (2001) Tutkielmaa tekemään. Vammalan kirjapaino.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. *Gaudeamus*.
- Pösö, Tarja (2012) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. 75–97. Vastapaino.

- Raaska, H., Elovainio, M., Sinkkonen, J., Matomäki, J., Mäkipää, S., & Lapinleimu, H. (2012). Internationally adopted children in Finland: Parental evaluations of symptoms of reactive attachment disorder and learning difficulties FINADO study. *Child: Care, Health and Development*, 38(5), 697-705. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21827526/> viitattu 22.3.2024
- Raitakari, Suvi (2004) Nuoren elämänhallinta: toivottua arkea ohjeistamalla? Teoksessa Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. 56-73. Gaudeamus.
- Rastas, Anna (2004) Miksi rasismien kokemuksista on niin vaikea puhua? Teoksessa Jokinen, Arja, Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. 33–55. Gaudeamus.
- Rastas, Anna (2007). Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Tampere University Press.
- Rastas, Anna (2016) Rasismi. Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. 69–116. Vastapaino.
- Rattansi, Ali & Phoenix, Ann (1997) Rethinking youth identities: modernist and postmodernist frameworks. Teoksessa (toim.) Bynner, John, Chisholm, Lynne & Furlong, Andy. Youth, citizenship and social change in a European context. 97–123. Ashgate.
- Ruohio Heidi (2014) Ulkoisesti erilainen, sisäisesti samanlainen? Kansainvälisesti adoptoitujen identiteetti. Teoksessa Kansainvälinen adoptio Suomessa. Tutkimusnäkökulmia adoptioon. 71–84. Jyväskylä 2014.
- Ruohio, H. (2009). Kansainvälisesti adoptoituna Suomessa: Ulkomailta adoptoitujen nuorten kokemuksia suomalaisuudesta ja erilaisuudesta. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos.
- Saastamoinen, Mikko (2010) Notkeat rakenteet, tiheät identiteetit? Teoksessa (toim.) Nivala, Elina ja Saastamoinen, Mikko. Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. 230–254. (2. uud. p.) Nuorisotutkimusseura.
- Sahlström, Ellen ja Silliman, Mikko (2024) The extent and consequences of teacher biases against immigrants. Helsinki Graduate School of Economics. <https://www.helsinki.fi/media/pages/discussion-papers/discussion-paper-22/bd225b085b-1710835777/dp22.pdf> viitattu 9.4.2024

Sajavaara Kari ja Lehtonen Jaakko (1997) The silent Finn revisited. Teoksessa Jaworski, Adam. (1997). Silence interdisciplinary perspectives. (Reprint 2010). 263-284. Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110821918> viitattu 27.3.2024

Salmi, Minna (2004) Arkielämä kokoa yhteen työn ja perheen. Teoksessa Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. 11–28. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarjärvi.

Seikkula, Minna & Keskinen, Suvi (2021) Johdanto: Muuntautuva rasismi ja moninainen antirasismi. Teoksessa Keskinen, Suvi, Seikkula, Minna, Mkwesha, Faith, (toim.). Rasismi, valta ja vastarinta: rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa. 9–21. Gaudeamus.

Sinisalo, Pentti (1999) Future orientation of youth in changing societies: The case of Northwest Russia and Eastern Finland. Teoksessa Puuronen, Vesa (toim.) Youth in everyday life contexts. 213–225. Joensuun yliopisto.

Sinkkonen Jari ja Tervonen-Arnkil, Kaisa (2015) Adoptoidut lapset ja nuoret. Teoksessa Sinkkonen Jari ja Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.) Lapsi uusissa oloissa. (1. painos) 42–49. Duodecim.

Smith, Roger (2009). Doing Social Work Research. Maidenhead: Open University Press.
Suomen virallinen tilasto (SVT): Adoptiot [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-7363. 2005. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 15.3.2024].

Soininen, Marjaana & Merisuo-Storm, Tuula. (2010). The life style of the youth, their every day life and relationships in Finland. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2(2), 1665–1669. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.255> viitattu 16.3.2024

Souto, Anne-Mari (2011) Arkipäivän rasismi koulussa: etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Nuorisotutkimusseura.

STM (2013) Opas adoptioevonnanantajille. Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74693/STMjulk_2013_21_Adoptioevonta_v2.pdf?sequence=1&isAllowed=y 9.4.2024

Syväoja, Vilppu (2016) Toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten nuorten identiteetin rakentuminen transnationaalisessa kontekstissa. Teoksessa Kyllönen, Katri (toim). Etnisten vähemmistöryhmien välinen rasismi Suomessa. 98–117. BoD - Books on Demand. Helsinki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Tammi.

TENK, Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023 Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf viitattu 3.4.2024

TENK, Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf viitattu 3.4.2024

Törrönen, Maritta (1999) Lasten arki laitoksessa: elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Yliopistopaino

Törrönen, Maritta (2001) Globalisoituva hyvinvointi. Teoksessa Törrönen, Maritta (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskunta poliittinen puheenvuoro. 152–156. Pelastakaa lapset.

Törrönen, Maritta (2012) Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Gaudeamus.

Valli, Raine (2015) Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodoin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (4th ed.) 84–108. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi (2015) Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine, & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1. Metodoin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle (4th ed.). 109–120. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valvira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto www.valvira.fi, viitattu 15.3.2024.

Van Ijzendoorn, M. and Juffer, F. (2006) Adoption as intervention. Meta-analytic evidence for massive catch-up and plasticity in physical, socio-emotional, and cognitive development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47, 1228–1245. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01675.x> viitattu 9.4.2024

Van Ijzendoorn, M. H., Juffer, F., & Poelhuis, C. W. K. (2005). Adoption and cognitive development: A meta-analytic comparison of adopted and nonadopted children's IQ and school performance. *Psychological Bulletin*, 131(2), 301-316. <https://oce.ovid.com/article/00006823-200503000-00010/HTML> viitattu 9.4.2024

Virtapohja, Kalle (1997) Puheenvuoroja identiteetistä: johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Jyväskylä: Atena.

Wyn, Johanna & White, Rob (1997) *Rethinking Youth*. Allen & Unwin. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?pq-origsite=primo&docID=1204083#> viitattu 25.3.2024

Wyness, M. G. (2019). *Childhood and society* (Third edition). Red Globe Press.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus (1989) <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4d9474b49.pdf> viitattu 28.3.2024

Yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa 29/1997

LIITE 1: Saatekirje

Kansainvälisesti adoptoitujen nuorten arki adoptiovanhempien kertomana

Kysely adoptiovanhemmille

Hei sinä kansainvälisen adoption kautta lapsen saanut vanhempi! Olen sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija Tampereen yliopistosta. Teen pro gradu -tutkielmaa tavoitteenani selvittää, millaista kansainvälisesti adoptoidun 13-17-vuotiaan nuoren arki suomalaisessa yhteiskunnassa on adoptiovanhemman kertomana. Pyydän sinua ystävällisesti osallistumaan tutkimukseen ja vastaamaan seuraaviin kysymyksiin oman kokemuksesi kautta. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Kaikki vastaukset käsittelen luottamuksellisesti, ja aineiston säilytän tutkielman teon ajan huolellisesti salassapitosäännöksiä noudattaen. Henkilötietoja ei kerätä tai tallenneta. Aineisto hävitetään kokonaisuudessaan tutkielman valmistumisen jälkeen. Kirjoitusten tunnistettavat tiedot tulen muokkaamaan tutkimuseettisesti niin, ettei niistä voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Tutkielma toteutetaan hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tutkielmassa saatetaan käyttää aineistositaatteja niin, että mahdolliset tunnistettavat osiot on muutettu tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. Kun vastaat kyselyyn tämän kyselylomakkeen kautta, en näe vastaajaa, joten kyselyyn vastaaminen tapahtuu täysin anonyymisti.

Jos sinulla on jotain kysyttävää tutkielmaan osallistumisesta, ota yhteyttä sähköpostitse osoitteeseeni suvi.koponen@tuni.fi

Ystävällisin terveisin

Suvi Koponen

sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija

Tampereen yliopisto

LIITE 2: Kyselylomake

1. Minkä ikäinen lapsesi oli, kun hän saapui perheeseen?

2. Arjen ympäristöt

Mitkä tekijät mielestäsi vaikuttavat nuoren koulunkäyntiin, harrastuksiin ja työllistymiseen sekä siihen, millaista nuoren elämä on tällä hetkellä suomalaisessa yhteiskunnassa?

Millaisissa asioissa nuoresi tarvitsee tukea, kotona ja kodin ulkopuolella?

Mistä perheenne on saanut tukea lapsen nuoruuden aikana?

3. Toiminta

Millaisista arjen toiminnoista ja rutiineista nuoren arki suomalaisessa yhteiskunnassa rakentuu?

Millaisia onnistumisia ja haasteita hänellä on arjessaan ollut?

4. Sosiaaliset suhteet

Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, millaisia ihmissuhteita hänellä on ja millaisissa sosiaalisissa verkostoissa hän on mukana?

Millaisia onnistumisen kokemuksia ja haasteita hänellä on ihmissuhteissaan?

Miten adoptiotausta ja mahdolliset erityistarpeet (esim. kiintymyssuhdehäiriö) näkyvät hänen arjessaan?

5. Minuus

Mitä nuori pohtii itsenäistymisestään?

Millaiset asiat nuorellesi ovat merkittäviä?

Kuinka nuori pohdiskelee omaa adoptiotaustaansa ja keskusteleee taustastaan?

6. Tulevaisuus

Millaista ajattelet nuoren elämän olevan viiden vuoden päästä?

LIITE 3: Aineiston redusointi, esimerkit onnistumisista

Taulukko 7. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä, arkielämän onnistumisten osalta

Esimerkkejä alkuperäisilmauksista	Pelkistetyt ilmaukset
<p>”Nyt yläasteella tilanne on vähän parempi kuin nuorempana. Harrastuksestaan nauttii ja ohjaa nuorempia, sekä toimii tuomarina. On käynyt vapaaehtoistyötä, jonka on itse itselleen järjestänyt. Eli hyvin aikaansaava ja toimekkas arjessa.”</p> <p>”Nuori on myös alkanut näyttää kiinnostusta kotitehtäviin, miten pyykkiä pestään, ruuan laitto on iso kiinnostuksen kohde.”</p> <p>”Todella itsenäinen neito ja pärjäävä.”</p>	<p>esimerkit onnistumisista arjen rutiineissa nuori kykenee kantamaan vastuuta nuori nauttii harrastuksesta harrastukset tuovat onnistumisia nuori hoitaa itsenäisesti kouluntehtäviä nuori osoittaa kiinnostusta kotitöihin nuori haluaa osallistua ja oppia kotitaloustöihin päivittäiset toiminnot arkielämässä sujuvat</p>
<p>”Nuori on selviytyjä, voimakas ja itsepäinen. Viiden vuoden kuluttua hän on 18v --- ja ennen kaikkea on edelleenkin se hurmaava, empaattinen, tulisielu kun on nyt. Maailman paras teini.”</p> <p>Hän puhuu taustastaan ja miettii sitä. Taustasta tiedetään paljon ja viime kesänä kerroimme hänelle kaiken, mitä tiedämme.</p>	<p>Esimerkit nuoren piirteistä ja omasta asenteesta Itsetuntoa tukevat asiat Henkinen vahvuus Avoin keskustelu adoptiotaustasta Adoptiotausta on hyväksytty osaksi elämäntarinaa Positiivinen ja utelias elämänsäsenne</p>
<p>”Perheen tuki, aikuisen läsnäolo ja keskustelut asioista – sinne vaan mukaan nuoren maailmaan ja tulee säilyttää keskusteluyhteys. Ei voi liikaa painottaa nuorelle, että minä luotan ja autan sinua ja en voi tehdä sitä yksin vaan haluan kuulla mikä sinusta on vaikeaa”.</p> <p>”Tärkeä onnistuminen on myös ollu se, että lapsi on alusta lähtien pystynyt ja uskaltanu luoda hyviä kaverisuhteita. Siitä on ollut paljon iloa.”</p>	<p>Esimerkkejä onnistumisista läheissuhteissa Vanhempi kuvaa suhdetta nuoreen läheiseksi Nuoren ja vanhemman välillä on lämmintä ja avointa keskustelua Vanhemman heittäytyminen nuoren maailmaan Läsnäolo Tilan ja ajan antaminen nuorelle Tasa-arvoisuus harrastuskaverien kanssa Läheissuhteiden merkitys nuorelle Nuori on ystäväystynyt ikätoverien kanssa Nuorella on sosiaalisia taitoja</p>
<p>”Meillä on ollut hyvä tuuri, olemme saaneet apua lasten ja nuorten psykiatriselta poliklinikalta niin terapiaa lapselle kuin tukea vanhemmille jaksamisessa.”</p> <p>”Samalla sairaala koulussa on löytynyt kavereita ja nuori on saanut sen tuen koulunkäyntiin minkä tarvitsi.”</p>	<p>Esimerkkejä hyvistä kohtaamisista viranomaisten kanssa Koulussa on ymmärretty nuoren haasteita ja järjestetty tarvittavaa tukea Nuori on saanut diagnoosin, joka on mahdollistanut avun saamisen Nuori on saanut tukea ja apua lastensuojelulta, josta on ollut nuorelle hyötyä Nuori on päässyt psykiatriseen hoitoon Nuori on saanut apua, kun sitä on haettu Instituutioiden tuki on kohdannut nuoren tarpeet</p>
<p>”Eniten vaikuttavat ihmisten asenteet.”</p> <p>”lisäksi esim. jalkapallopiireissä ollaan jo tottuneita siihen, että monella on juuret ulkomailla. Aina yhtä mukavaa nähdä kun kentällä on lapsia eri maista, ja lapset/nuoret toimivat joukkueena.”</p>	<p>Nuoren valmentajilta harrastuksissa saatu kannustus Harrastuksessa nuoreen suhtaudutaan tasavertaisena muiden nuorten kanssa Nuoren hyväksyminen harrastusporukkaan</p>

LIITE 4: Aineiston redusointi, esimerkit haasteista

Taulukko 8. Esimerkki aineistoni redusoinnista eli alkuperäisilmausten pelkistämisestä, nuoren arkielämän haasteiden osalta

Esimerkkejä alkuperäisilmauksista	Pelkistetyt ilmaukset
<p>”Nuoremme tarvitsee apua, vierellä seisomista, vahtimista ja aikuisen läsnäoloa kaikissa arjen toiminnoissa. Hän ei muista läksyjään, aikatauluja tai edes syödä, jos hänestä ei huolehdi”.</p> <p>”Nuori tarvitsee tukea päivän kulkuun, hän ei ymmärrä ajankulua”.</p>	<p>Esimerkit arkirutiinien haasteista avustaminen perustarpeiden tyydyttämisessä nuoren vaatima tuki arkisissa toiminnoissa vaatimus aikuisen läsnäololle ja vahtimiselle arjen sujumisen varmistamiseksi toiminnanohjauksen haasteet ajanhahmottamisen ongelmat nuori tarvitsee tukea koulunkäynnin sujumiseksi</p>
<p>”Adoptio näkyy hänessä niin, että hän on monella tapaa vielä lapsellinen, vaikka on jo 17v. Hän on myös edelleen epävarma, että rakastetaan häntä ja onko mahdollista, että hänet hylätään. Kiintymyssuhdeasiat eivät näy päivittäin mutta tulevat pintaan ajoittain.”</p> <p>”Se että muut lapset pahoinpitelivät lasta lastenkodissa on jättänyt suuret jäljet (edelleen näkyvissä kun lapsi on teini-ikäinen).”</p>	<p>vaikeus kiinnittyä läheisiin ihmisiin pelko hylätyksi tulemisesta varhaislapsuuden traumat vaikuttavat nuoren elämään lastenkodissa kasvamisen vaikutus itsetunnon kanssa on ollut haasteita Nuoren pelko leimaantumista Puutteet varhaislapsuudessa</p>
<p>”Hänen on vaikea ylläpitää pitkäkestoisia ihmissuhteita kavereihin. Hän ei uskalla ilmaista omia mielipiteitään, koska pelkää hylätyksi tulemista. Hän varmistelelee vielä joskus meiltä vanhemmiltakin, että emmehän me hylkää häntä, jos hän vaikka on tehnyt jotain väärin.”</p> <p>”Jatkuvan ylivilkkauksen ja rajattoman käytöksen vuoksi kavereita on ollut vaikea saada. -- Ilman valvontaa hän varastelee ja ajautuu väärään seuraan etsiessään hyväksyntää kavereilta.”</p>	<p>kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ongelmat olla oma itsensä läheisten kanssa nuori on tullut kiusatuksi koulussa tai ollut kiusaajana haasteet vuorovaikutuksessa kyvyttömyys ilmaista empatiaa ja sympatiaa impulsiivinen käytös hyväksynnän haku</p>
<p>”Apua on joutunut etsimällä etsimään, osin kustantamaan itse.”</p> <p>”Tukea emme ole saaneet. Tuntuu että adoptioon perehtyneitä ei ole.”</p>	<p>Esimerkit haasteista institutionaalisissa paikoissa Vaikeudet saada oikea-aikaista apua Vanhemmat joutuvat etsimään ja hakemaan apua itse Nuoren tarvitsemaa tukea ei ole saatavilla Palvelujärjestelmällä ei ole ymmärrystä adoptiosta Riittämätön kouluterveyden huolto</p>
<p>”Vilkas, aktiivinen, avoin ja energinen nuori ei aina ole suomalaisessa koulujärjestelmässä toivottava oppilas, kun täällä arvostetaan mieluummin hiljaisuutta, syrjäänvetäytävää ja varovaista käytöstä”</p> <p>”Nyky-yhteiskunta on valtavan suorituskeskeinen ja jos, et pysty esim harrastusrumbaan, etkä pärjää koulussa puutat helposti porukasta. Suomalainen yhteiskunta kestää huonosti ylivilkkaita lapsia koulumaailmassa. Heidät yritetään eristää kaikin tavoin ryhmästä. Opettajat ovat huonoja sietämään levottomuutta ja usein haluttomia keksimään ratkaisuja siihen. Parasta heille on, kun lapsi siirretään toisaalle.”</p>	<p>Esimerkit muiden ihmisten ulossulkevasta suhtautumisesta nuoreen Koulujärjestelmän negatiivinen suhtautuminen nuoreen Ympäristön antama leima Poliittisten päätösten merkitys Yhteiskunnallinen ilmapiiri eri taustoista tulevia ihmisiä kohtaan Rasistinen syrjintä Ennakkoluulot Piilorasismi Syrjivä kommentointi Mikroaggressiot Haukkuminen Arkielämän kuormittavuus ja suorituskeskeisyys</p>

LIITE 5: Aineiston klusterointi

Taulukko 9. kuvaa aineiston klusterointia eli ryhmittelyä kun pelkistetyt ilmaukset onnistumisten ja haasteiden osalta on yhdistetty

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
<p>Onnistumiset: nuori kykenee kantamaan vastuuta nuori nauttii harrastuksesta harrastukset tuovat onnistumisia nuori hoitaa itsenäisesti kouluntehtäviä nuori osoittaa kiinnostusta kotitöihin ja haluaa oppia niitä nuori haluaa osallistua omatoimisesti kotitöihin päivittäiset toiminnot arkielämässä sujuvat</p> <p>Haasteet: Esimerkit arkirutiinien haasteista avustaminen perustarpeiden tyydyttämisessä nuoren vaatima tuki arkisissa toiminnoissa vaatimus aikuisen läsnäololle ja vahtimiselle arjen sujumisen varmistamiseksi toiminnanohjauksen haasteet ajanhahmottamisen ongelmat nuori tarvitsee tukea koulunkäynnin sujumiseksi impulssikontrollin ongelmat tukiopetuksen vaatiminen avustaminen kotitehtävissä</p>	<p>Onnistumiset: arjen helppous ja sujuvuus harrastukset koulumenestys itsenäisyys oma-aloitteisuus kyvykkyys / kompetenssi toiveikas katse tulevaan arkielämään turvallisuuden tunne arjen konkreettisissa asioissa</p> <p>Haasteet: vaatimus aikuisen läsnäololle koulunkäyntivaikkeudet uuden kielen opettelu siirtymätilanteiden vaikeus koulutyön kuormittavuus</p>
<p>Onnistumiset: Esimerkit nuoren piirteistä ja omasta asenteesta Itsetuntoa tukevat asiat Henkinen vahvuus Avoin keskustelu adoptiotaustasta Adoptiotausta on hyväksytty osaksi elämäntarinaa Positiivinen ja utelias elämänsäsenne</p> <p>Haasteet: vaikeus kiinnittyä läheisiin ihmisiin pelko hylätyksi tulemisesta varhaislapsuuden traumat vaikuttavat nuoren elämään lastenkodissa kasvamisen vaikutus itsetunnon kanssa on ollut haasteita Nuoren pelko leimaantumisesta Puutteet varhaislapsuudessa</p>	<p>Onnistumiset: henkinen vahvuus Avoimuus adoptiota kohtaan myönteinen adoptioidentiteetti</p> <p>Haasteet: Kiintymyssuhdehäiriö varhaislapsuuden kokemukset traumatausta huono itsetunto</p>
<p>Onnistumiset: Esimerkkejä onnistumisista läheissuhteissa Vanhempi kuvaa suhdetta nuoreen läheiseksi Nuoren ja vanhemman välillä on lämmintä ja avointa keskustelua Vanhemman heittäytyminen nuoren maailmaan Läsnäolo Tilan ja ajan antaminen nuorelle Tasa-arvoisuus harrastuskaverien kanssa Läheissuhteiden merkitys nuorelle Nuori on ystävystynyt ikätovereiden kanssa Nuorella on sosiaalisia taitoja</p> <p>Haasteet: kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ongelmat olla oma itsensä läheisten kanssa</p>	<p>turvallinen kiintymyssuhde perhesuhteet suhteet sukulaisten kanssa ystävyyssuhteiden muodostaminen ja ylläpito vuorovaikutustaidot harrastusten merkitys ystävyyssuhteille vertaistuki</p> <p>vaikkeudet muodostaa ystävyyssuhteita ja ylläpitää niitä koulukiusaaminen kaveritaitojen puute kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin</p>

<p>nuori on tullut kiusatuksi koulussa tai ollut kiusaajana haasteet vuorovaikutuksessa kyvyttömyys ilmaista empatiaa ja sympatiaa impulsiivinen käytös hyväksynnän haku</p>	
<p>Onnistumiset: Esimerkkejä hyvistä kohtaamisista viranomaisten kanssa Koulussa on ymmärretty nuoren haasteita ja järjestetty tarvittavaa tukea Nuori on saanut diagnoosin, joka on mahdollistanut avun saamisen Nuori on saanut tukea ja apua lastensuojelulta, josta on ollut nuorelle hyötyä Nuori on päässyt psykiatriseen hoitoon Nuori on saanut apua, kun sitä on haettu Instituutioiden tuki on kohdannut nuoren tarpeet</p> <p>Haasteet: Esimerkit haasteista institutionaalisissa paikoissa Vaikeudet saada oikea-aikaista apua Vanhemmat joutuvat etsimään ja hakemaan apua itse Nuoren tarvitsemaa tukea ei ole saatavilla Palvelujärjestelmällä ei ole ymmärrystä adoptiosta Riittämätön kouluterveyden huolto</p>	<p>Onnistumiset: Koulun henkilökunnalta saatu apu ja tuki Oikea-aikainen tuki Diagnoosin merkitys tuki lastensuojelulta apu psykiatrialta</p> <p>Haasteet: haasteet saada apua adoptioerityisen tuen puute haasteet lastensuojelun kanssa</p>
<p>Nuoren valmentajilta harrastuksissa saatu kannustus Harrastuksessa nuoreen suhtaudutaan tasavertaisena muiden nuorten kanssa Nuoren hyväksyminen harrastusporukkaan Esimerkit muiden ihmisten ulossulkevasta suhtautumisesta nuoreen Koulujärjestelmän negatiivinen suhtautuminen nuoreen Ympäristön antama leima Poliittisten päätösten merkitys Yhteiskunnallinen ilmapiiri eri taustoista tulevia ihmisiä kohtaan Arkielämän kuormittavuus ja suorituskeskeisyys Rasistinen syrjintä Ennakkoluulot Piilorasismi, Mikroaggressiot Syrjivä kommentointi Haukkuminen</p>	<p>Nuoren saama kannustus Hyväksyminen tasavertaiseksi jäseneksi Koulujärjestelmä ei hyväksy nuorta Yhteiskunnan asenneilmapiiri Ympäristön suhtautuminen Rasismi</p>

LIITE 6: Aineiston abstrahointi

Taulukko 10. kuvaa aineiston abstrahointia nuoren arkielämän onnistumisisten ja haasteiden ilmene-
misestä arkielämän eri osa-alueilla

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
<p>Onnistumiset: arjen helppous ja sujuvuus harrastukset koulumenestys itsenäisyys oma-aloitteisuus kyvykkyys / kompetenssi toiveikas katse tulevaan arkielämään turvallisuuden tunne arjen konkreetti- sissa asioissa</p> <p>Haasteet: vaatimus aikuisen läsnäololle koulunkäyntivaikeudet uuden kielen opettelu siirtymätilanteiden vaikeus koulutyön kuormittavuus</p>	<p>onnistumiset ja haasteet päivittäisissä toiminnoissa</p>	<p>Konkreettinen arkielämä</p>
<p>Onnistumiset: henkinen vahvuus Avoimuus adoptiota kohtaan myönteinen adoptioidentiteetti</p> <p>Haasteet: Kiintymyssuhdehäiriö varhaislapsuuden kokemukset traumatausta huono itsetunto</p>	<p>Nuoren itsetunnon, taustan, avoimuus- den ja oman suhtautumisen vaikutus onnistumisiin ja haasteisiin</p>	<p>Nuoren sisäiset tekijät</p>
<p>Onnistumiset: turvallinen kiintymyssuhde läheiset perhesuhteet suhteet sukulaisten kanssa ystävyyssuhteiden muodostaminen ja ylläpito vuorovaikutustaidot harrastusten merkitys ystävyyssuh- teille vertaistuki Haasteet: vaikeudet muodostaa ystävyyssuh- teita ja ylläpitää niitä koulukiusaaminen kaveritaitojen puute kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa sosi- aalisiin suhteisiin</p>	<p>onnistumiset ja haasteet nuoren lä- heissuhteissa</p>	<p>Sosiaaliset suhteet</p>
<p>Onnistumiset: Koulun henkilökunnalta saatu apu ja tuki Oikea-aikainen tuki Diagnoosin merkitys tuki lastensuojelulta apu psykiatrialta</p>	<p>onnistumiset ja haasteet palvelujär- jestelmässä; koulumaailmassa, lai- toksissa sekä lastensuojelussa</p>	<p>Institutionaaliset paikat</p>

Haasteet: haasteet saada apua adoptioerityisen tuen puute haasteet lastensuojelun kanssa		
Nuoren saama kannustus Hyväksyminen tasavertaiseksi jäseneksi Koulujärjestelmä ei hyväksy nuorta Yhteiskunnan asenneilmapiiri Ympäristön suhtautuminen Rasismi	Yhteiskunnallisen ilmapiirin, ympäristön sekä rasmin vaikutus nuoren arkielämän onnistumisiin ja haasteisiin	Yhteiskunnallinen ulottuvuus